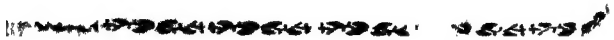

185

મુખી શાકલભાઈ દેવરાજ.

૮૨૫

ગુજરાત વિદ્યાર્પીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક

૮૮૧૧

વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ

ઈષ્ટાને મોજુદ

વિષય ૫૭૨૪:૪

ધમામે ઝમાનની શોધ કરનારાઓની
રહેબરી કરનાર પુસ્તક.

ધમામે—મોજુદ,

ભાગ ૨ જો.

મીં અએનના ત્રીસ રવાબોના જવાબો તથા
મીં આકાંક્ષીને જવાબ તથા મીં ગુલામ
હુસેન જંગપારવાગાને જવાબ.

લખનાર

વસીભાઈ નાનજી હુદા.

ગુલશને એડમના કતી તથા અમુદ્ય
માતીની માળા ભા. ૧-૨-૩-૪-૫ ના
પ્રદ કર્તા તથા ઈ. સ. પ્રકાશના અધીપતી.

પ્રગટ કરનાર.

મુખી લાલજીભાઈ દેવરાજ
આવતી ૧ લી] મુબઈ [પ્રત ૩૦૦૦
તા. ૧-૬-૨૦.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈટ-સંગ્રહ
૮૬૧૫

આ બુક મેનેજર વલ્લીભાઈ નાનજીએ ધી
જોગ્ગ સિંધી પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ, ૧૧૩ પાલખી
મહોલા, મુંબઈ નંબર ૮ માં મુખી
લાલજીભાઈ દેવરાજ માટે છાપી
અને મુખી લાલજીભાઈ
દેવરાજે ધી જોગ્ગ સિંધી
પ્રી. પ્રેસ ૧૧૩, પાલખી
મહોલા, મુંબઈ-૬ માં
પ્રગટ કરી.

પ્રસ્તાવના.

જ્યારે મેં ઇમામે મોજુદ લખી ત્યારે મહને રહેજ પણુ જ્યાલ નહિ હતો કે મ્હારે તહેનો ખીજે ભાગ પણુ લખવો પડશે. ઇમામે મોજુદ ભાગ ૧ લો લખ્યો ત્યારે છ માસ જેટલી ટુંક મુદતમાં પાંચ પાંચ આવૃત્તીઓમાં હજારો કોપીઓ ખ્હાર પડશે એવી આશા મને નહોતી.

શરૂઆતમાં સીંધી પ્રેસ તરફથી તહેની પ્રથમ આવૃત્તીની અઢી હજાર કોપીઓ જાપી ખ્હાર પાડવામાં આવી અને તે ઇસ્માઈલી સતપથ પ્રકાશના ગ્રાહકોને ઇમામે ઝમાન હાદી યુલ મહેંદી કાયમુલ કિયામત ઇસ્માઈલી હાજર ઇમાન સર મુલતાન મહમદશાહની પવિત્ર સાલગરેહ જેવા શુભ પ્રસંગે બેટ આપવામાં આવી; તે ઉપરાંત દાઉદી બંહારા તેમજ શીયા ઇસના અશરી ખોજા ગૃહસ્થોને ફ્રી આપવા જાહેર ખખરો આપવામાં આવી અને એવી જાહેર ખખરના બોર્ડ સીંધી પ્રેસના મકાનપર તેમજ અન્ય જગોએ લટકાવવામાં આવ્યાથી, દાઉદી બંહારા તેમજ ઇસના અશરી ખોજા ગૃહસ્થો તરફથી હજારો કોપીઓનો ઉઠાવ થઇ ગયો. એટલુંજ નહીં પણ તેઓ તરફથી ચાલુ માગણી થતાં ખીજા આવૃત્તી જપાવવાની તપ્યારી થવા લાગી; એટલામાં આફ્રોકા વારસલામ મુકામેથી ત્યાંના ધર્મચુરત કેળ-

વણીના હીમાયતી ગૃહસ્થ મીં અકબરઅલી રતનશી
 નો ત્યાંના કેટલાએક સખી ગૃહસ્થોના ખરચે એક હજાર
 ને પચાસ કોપી છપાવવાનો ઓર્ડર સાથનો પત્ર મળ્યો.
 ત્યારે આ ખખર ઈ. સ. પ્રકાશદ્વારા બહાર પડી કે
 તે ઉપર આફ્રીકાના શાહ વેપારી સખી શેઠ સુલેમાનભાઈ
 વીરજી એન્ડ સન્સ વાળા શેઠ મદનચંદ્રીભાઈ સુલેમાન
 વીરજીનું લક્ષ ખચાતા તેઓએ પણ એક હજાર
 કોપી ખોતાના ખરચે છપાવી ખોતા તરફથી દરેક સ્થળે
 બેટ મોકલી આપી.

એ મુજબ વણુ આવૃત્તીઓ ખલાસ થતાં ચોથી
 અને પાંચમી આવૃત્તી સીધી છપખાના તરફથી બહાર
 પડતાં કુલે સાત હજાર કોપીઓ છપાઈ બહાર પડી
 ચુકી છે અને શીયા ઇશનાઅશરી ખોળ ગૃહસ્થો તેમજ
 દાઉદી બહોરા ભાઈઓને તદ્દન મફત આપવાનું
 હજી ચાલુ છે.

આજનો યજ્ઞવળવાળો જમાનો અમુક નવિન
 અને ઉપયોગી બાબતને તુરતજ ઉપાડી લે છે એ
 ઉપરની બાબતથી સીદ્ધ થાય છે અને અમુક લખાણ
 કે કિતાબ ત્યારેજ પ્રિય તથા ખેંચાણકારક થઈ પડે છે
 કે ત્યારે તેમાં કાંઈક નવીનતા અને કુદરતી સત્ય ઝળ-
 કતું હોય છે અને એ મુજબ આટલા દુક અરસામાં
 આટલી મોટી સખ્યામાં ઉચકાયેલ આ કિતાબમાં સત્યનો
 ખરો ઝળકાટ હોવાનું સાબીત થાય છે.

ધરલામના કેટલાએક શીરકાઓ ઇમામની ઇન્તેજારી માં હોવાથી ઇમામત માટેની જાળતો વાંચવા ધણાએક જાણસુઓ હમેશા ચપલ રહે છે એટલુંજ નહીં પણ તેના પર અન્ય લખાણો કરતાં વધારે ધ્યાન આપે છે. શીઆ ઇશનાઅશરી મતવાળાઓ ઇમામને ગયળ માને છે જ્યારે આ કિતાબ ઇમામનું સર્વદા જાહેર હોવાપણુ સિદ્ધ કરતી હોવાથી, તેઓને આ કીતાબનું લખાણુ ફટકા સમાન થવાથી તેવી માન્યતા ધરાવતા કોઇએ અએન તખ્લુસ હેઠળ અમોને ત્રીસ શ્વાલો પુછેલા છે, જેના જવાબ રૂપે અમોએ આ બીજો લાગ લખ્યો છે.

જેઓ ખરેખરા જાણસુ છે તેઓ માટે અમને સંખુણું માન છે, પણ જેઓ અધ શ્રધાળુ છે અને કકત સત્ય જાણુવા ખાતર નહીં, પણ પોતાના કંકો ખરા તરીકે ધુંટાવવા અર્થે વિષ વિષ પ્રયત્નો ઉભા કરી અમોને મહેનતમાં નાંખે છે તેમના તરફ અમોને સ્વાભાવીક અભાવ ઉત્તમ થાય છે. જે કે મીં અએન કાણુ છે તે અર્થે જાણુતા નથી તેમજ મીં અએન પોતે ગયળ રહેવા ખુશી હોવાથી તેમને બધાર આવવાની બોહોશ પણ કરી શકતા નથી, છતાં તેઓના લખાણુ અને તેમાં જણાતા તેમના કિયાર ઉપરથી તેમના ખરેખરા જાણસુ હોય એવી કાંઈક આશા આવી શકાય.

છે, અને તેથીજ તેમના કટલાએક વિચીત્ર અને જ્ઞાની વર્ગ હસે એવા સ્વાલોના જવાબો આપવાનું મુનાસબ ધાર્યું છે; પણ મીં આકાંક્ષીના સ્વાલો એક બાળકના હવાઈ ખ્યાલ જેવા લાગે છે, છતાં તેમને ગેર ઇન્સાફ ન થાય તે ખાતર આજ કીતાબમાંજ તેમની શંકાઓનું સમાધાન યથાશક્તિ કરી દીધું છે અને અમે મીં આકાંક્ષીના સ્વાલોને બાળ બુદ્ધિથી ઉદભવેલા એટલા માટે ગંભીર છીએ કે તેઓ ઇમામનો ખરો અર્થ અને મરતબો સમજતા હોય તેમ જણાતું નથી. તેઓ ઇમામને માણસના રમકડા તરફ લેખતા હોય તેમ ઇમામે માણસોને પસંદ પડે તેવી ઢબ છબમાં રહેવું જોઈએ, એવો મત ધરાવે છે, અથવા તો તેમને જમાનાના ફેરફારો અને તેમા ઇમામની જરૂરત અને ફરજનો ધણો થોડો ખ્યાલ છે. આ માટે તેઓ જે દીનમાં હોય તે દીનના બાહોશ ઓદમાઓ પાસે એ વિષયમાં તેમણે અભ્યાસ કરવો ઘટે છે.

મીં અએનના સ્વાલો અને અમારા જવાબો ઉપરથી વાંચક વર્ગ સમજી શકશે કે, મીં અએન ફક્ત કીતાબો ઉપરજ ઝંઝુમે છે ન્યારે અમારો મદદર ફક્ત કીતાબોના લખાણો ઉપરજ નહીં પણ તે સાથે અકકલ ઉપર પણ છે. કીતાબો લખી જનારાઓ પણ ઇન્સાનોજ હતાં, તેઓ પણ એક ઇન્સાનની વધતામાં વધતી હદ

સુધીના અકકલ ધરાવતા હતા, એટલે કે તેમની અકકલને હદ હોવાથી તે હદ બહારની વાતો તેઓ નજ લખી શકે એ સ્વાભાવિક છે. તેમજ તેઓ ઈસ્લામીઓના ૭૩ શીરકાઓમાંના એક શીરકામાંહેના હોવાથી, તેઓ જે બાબત લખે તે તેમના અકીદાને મજબુત કરનારીજ હોય એમાં શક જેવું નથી અને તેથી તે સત્યજ હોય એમ નખતે; તેથી સત્ય શોધકોએ તેવી બાબતો ઉપર આધાર રાખવા નહીં જોઈએ બલકે પોતાની અક્કલનો તે બાબત પર ઉપયોગ કરી તેમાંથી સત્યનું દોહન કરવું જોઈએ.

ઈમામી ઈમ્માઇલી દીનને સુશીઝમ સાથે ઘણા ઘાટો સંબંધ છે, કારણ કે બન્ને અક્કલ ઉપર મદાર રાખે છે અને તેથી ઈમ્માઇલી દીનના સીધાંતો સુશી મતવાળાને જેટલા અસર કરી શકે અને સમજમાં ઉતરી શકે, તેટલા ફક્ત શરીયત ઉપરજ મદાર રાખનારાઓને અસર કરી શકતા નથી; કારણ કે ફક્ત જાહેરી જોનારાઓ હીરાથી ભરેલ દાખડાની કિમત દાખડા ઉપરથી કરે છે જ્યારે બાતુન પરરતો ગમે તેવા લોખંડના દાખડામાં રહેલા હીરા ઉપરથી દાખડાની કિમત આંકે છે. આટલોજ ફકર અમારાં પુસ્તક ઉપરથી સવાલો ઉત્પન્ન કરનારા અને અમારા વચ્ચે છે. જો તેઓ મુળ અને બાતુન તપાસે તો તેઓ અમારા વિચારો બરાબર

સમજી શકે; પણ જ્યાં સુધી તેઓ ખંદારથીજ જોનારા છે ત્યાં સુધી તેઓને અમારા વિચારો અજાણ્ય લાગશે અને તેથી તેઓને અનેક શંકાઓ ઉભી થાય એ સ્વાભાવીક છે. દોડતી ત્રેનમાં બેઠેલાંઓ જાડો અને પહોડોને દોડતા જુએ છે અને જો તેઓ ખચ્યાંઓ હોય તો હેમને ગમે તેટલું સમજાવો કે જાડો કે પહોડો દોડતા નથી પણ ગાડી દોડે છે તો તે તેમના મગજમાં કદી ઉતરી શકશે નહીં; તેમજ રીતે તેવા જોનારાઓની અકકલમાં અમારા વીચારો અને સમજણ કદી ઉતરી શકે તેમ નથી. તેઓએ અમારા વીચારો સમજવા ગાડી માંથી ઉતરી જવું જોઈએ. તે સીવાય તેઓ સાથેની અમારી માથાફોડ તદ્દન નકામીજ છે; છતાં અમારે તો અમારી ફરજ બજાવવાની હોવાથી અમારી શક્તી અનુસાર તેઓની શંકાઓની સમાધાની અર્થે જવાબો આપવાને બનતું કરીએ છીએ અને કરીશું પણ સમજવા ઇચ્છનારાઓએ એટલે ખરા જીજ્ઞાસુઓએ પહેલાં અમોએ જે અખતરો બતાવ્યો તે અજમાવી જોવો જોઈએ અને તે બાદ જે જે શંકાઓ રહે અગર ઉદભવે તો તેવા સવાલો રજુ કરવા જોઈએ, જે વગર અમોને લય રહે છે કે અમારી માથાફોડ તેવાઓ માટે તદ્દન નકામીજ નીવડશે.

દરેક કાર્ય કે ચીજ દીન પ્રતીદીન સુધરતી જાય છે, એ કુદરતનો નીયમ છે જેને (Evolution) પ્રગટી-કરણ કહેવામાં આવે છે. ઇસ્લામની સ્થાપનાને આજે તેરસો વર્ષ ઉપરાંત મુદત થઈ છે તો તે સમયમાં તે પોતાની પ્રગતી કરે તેમાં શક જેવું નથી અને તે ફક્ત ઇસ્લામી દીનમાં દાખલ થનારાઓની સંખ્યામાં વધારો થવા તે નહીં, પણ તે દીનમાં દાખલ થયેલાઓ પોતાની અસલીયાતમાં મળવા આગળ વધવું તે છે. જેમ ખુદાવન્દ તઆલાએ ફરમાવ્યું છે કે—

“યા અઈ યવહન નફસુલ, મુતમધન્ન તુર જઈ ઈલા રખેકા, મઝીયતન, મરઝીયતા.”

એટલેકે—“ઓ શાન્ત પામેલા ફહ તું તારા પરવર-દીગાર તરફ ખુશ અને રાજ થઈને પાછો ફરજે.”

(સુરે ફઝર આ. ૨૭-૨૮)

તેમજ કહ્યું છે કે:—

“કુલે શાયુન હલિક ઈલાહુ વજહહુ ”

અર્થ—દરેક આદમનો ફહ પોતાની જાતમાં મળશે.

જેને હવે રસૂલિલાહની હદીસ ટેકા આપે છે.

કહિલન નખી

થો કુટલો શાઈન નયરજોઆ ઈલા અસ્લેહી

અર્થ—કૃષ્ણ ચીજોને પોતાની અસલીયાતમાં સમાવાનું છે.

એ મુજબ દીન યાને ધર્મનો હેતુ આ દુનીયાના લોકોના આત્માઓને પોતાની અસલીયાત કે જે ખુદાવન્દ તઆલાનું તુર છે તેમાં સમાવવાનો છે અને તે હેતુ જે રસ્તે ખર આવી શકે છે તેનેજ ખરો રસ્તો યાને સરાતલ મુસ્તકીમ કે સતપંથ કહેવામાં આવે છે.

ઈસ્લામ એ છેલ્લામાં છેલ્લો અને સુધરેલો દીન એટલા માટે ગણાય છે કે, તેનાથી માણસ પોતાની અસલી જાતમાં મળી શકે છે, કારણ કે તે દીનમાં શરીયત, તરીકત, હકીકત, અને મારફત જેવા અનુક્રમ દરજ્જાઓ છે, જે પસાર કરેથી મારફત કે જે છેલ્લો દરજ્જો છે અને જે થકી ખુદાવન્દ તઆલાની જાતમાં મળાય છે તે મેળવી શકાય છે એ ચાર દરજ્જાનું હોવાપણુંજ ઈસ્લામીઓને આગળ વધવાનું સુચવે છે; વળી જેમ પંથમાં આગળ વધવા ઓમીયાની જરૂર પડે છે, તેમ એ સરાતલ મુસ્તકીમમાં આગળ વધવા રાહખર તરીકે ઇમાને ઝમાન હમેશાં મોબુદ રહે છે, અને તે રસ્તે વધવા ઈચ્છનારાઓને આગળ વધારે છે, એથીજ ઈસ્લામદીનની મહત્વતા વધારે છે.

ચાર તારીકાઓ પસાર કરવા ઇચ્છનારાઓને અનુક્રમ દરજ્જાઓ પસાર કરવા પડે છે, અને તે મુજબ દરેક દરજ્જાઓની રહેણી કહેણી બીજી બીજી હોય એમાં શક જોવા નથી; પણ તે અતાવનાર રહેબર ઈમામે ઝમાન હોવાથી દરજ્જા પ્રમાણે મોમીનોને આગળ વધારે છે અને જરૂર જોગી નસીહતો કરે છે; જેઓ ખરા રાહદારીયો (મોમીનો) છે તેઓ તે રહેબર હાદીના હુકમો પર ચું ચાં કર્યા વગર અમલ કરે નય છે, જ્યારે કેટલાએક દોઢ ડાહ્યા પોતાની અકલ ચલાવી હાદીને છોડી પોતાની અકલને પોતાનો રાહબર બનાવી ખરો રસ્તો મુકી ગુમરાહ થઈ જાય છે.

તેવા દોઢ ડાહ્યાઓને નવા દરજ્જાની રૂઢીયો પર શકા થાય છે કારણ કે તે અમાહિના દરજ્જાથી બીજા હોવાથી તેની અકલમાં ઉતરી શકતી નથી અને તેથી તે તેની નવી રૂઢી કે અકાયદો માટે તાબુખીથી જુએ છે અને પોતાની અકલનો ઉપયોગ તેની ટીકા કરવામાં કરે છે. પ્રજા ખરે જોતાં પહેલા દરજ્જાના રાહદારીઓની નજરમાં બીજા દરજ્જાવાળાના અકાયદો ગમે તેટલા વિચિત્ર લાગતા હોય, અગર તેની નજરમાં ટીકાને પાત્ર જણાતા હોય, છતાં તે નીચેના દરજ્જાનો હોવાથી તેમાં કુલ શોધી શકવાની તાકાત ધરાવતો નહીં હોવાથી તેમ કરવામાં તે પોતાની અકલકલ્પ કમીપશ્વજ બતાવે છે.

જોડે છે શરીયતીઓ હકીકતીઓના અકાયદોને પોતાથી ઉતરતા ગણે અથવા વીચીત્ર ગણે તેમાં ફક્ત તેમની સમજમાં તે ન ઉતરી શકે તેવી તેમની કમતાકાત અકક્ષ અને કમસમજણને લીધેજ તેમ તેઓને જણાય છે. ખરું જોતાં તે અકાયદો ઉતરતા નહીં પણ વધારે મહાન હોય છે. આવા કારણને લીધેજ ઇમામી ઇસ્માઈલી શીરકો કે જે હકીકતી દરજ્જાનો શીરકો છે તેના અકાયદો શરીયતીઓની બુધ્ધી આગળ વીચીત્ર લાગે તો નવાઈ પામવા જેવું નથી અને તેથી તે ઉપરની તેઓની ટીકાથી તે દીનના મહાન અકાયદોની મહત્વતા ઘટતી નથી પણ તે સમજવા જેટલી બુધ્ધી ધરાવનારા પાસે તેવું મહાત્મ્ય વધે છે.

શીયા ઇસ્લામશરી યોગ્યો કે જેઓના પાપદાદા અસલ હીન્દુ હતા અને જેમને પીર સદરદીન વગેરે પીરો જેવા મહાન અજીત દાઇઓએ હકીકતી તરીકાના ઇસ્માઈલી દીનમાં દાખલ કરીધા હતા, તેઓ સંગતને લીધે અગર તો ઇસ્માઈલી દીનના મહાન અકાયદો સમજવા જેટલી અકક્ષાની કાતાલિને લીધે એ પાક દીનની હકીકતી સડક પરથી ખસી જઈ શરીયતી સડક પર ઉતરી જવાથી, તેઓની નજર આગળ ઇસ્માઈલી લીધાતો લાબુબી ઉત્પન્ન કરનારા તથા વીચીત્ર જણાય એ રવાનાલીકે હોવાથી, તેઓ પોતાના જેવાઓ

ઃ આગળ એ પાક મહાન સીધાંતોની મહત્વતા બતાડવાના ઇરાદાથી તે ઉપર ટીકા કરતા જણાય છે; પણ તેઓએ ખુબ યાદ રાખવું જોઈએ કે તેમનો તેવો હેતુ તેમના જેવા આગળજ પાર પડી શકશે પણ જેને ખુલ્લવન્દ તઆલાએ સમજવાની બુધ્ધી બહેલી છે અને જેઓ તત્વ શોધનારા છે તેઓ આગળ તો તેઓની તે પાક સીધાંતો પરની ટીકાઓ તે સીધાંતોનો જળકાટ બતાવનાર તરીકે કાર્યત નીવડશે.

જેમ બીલાડીને ખીર પચી શકતી નથી તેમ ઇસ્માઇલી સીધાંતો તેવા શરીયતી ખ્યાલવાળાઓની અકકલ માં કદી પચી શકે તેમ નથી અને તેમ થવાથીજ તેઓએ આ પાક દીન છોડી જવામાં પોતાની જોતરી મ્હાર્છ છે અને જ્યાં સુધી તેઓની બુધ્ધી પરીપક્વ ન થાય ત્યાં સુધી તેમજ રહેવામાં તેમના હકમાં ફાયદો છે.

ઇમામી ઇસ્માઇલી દીનના સિદ્ધાંતો બાતુનની બાબુ જોતા હોવાથી, બાપા ઉપર નહીં પણ હેતુ તરફ, કાર્ય તરફ નહીં પણ નિવ્યત તરફ, પોષાક તરફ નહીં પણ દીલ તરફ, અંગની સફાઈ તરફ નહીં પણ ઇમાનની સફાઈ તરફ, જાહેરી દેખાવ તરફ નહીં પણ બાતુન તરફ, બાપા ઉપર નહીં પણ અંદરના મકસદની સંજ્ઞા તરફ પોતાની મદદ નજર રાખતા હોવાથી, તે બાબતમાં શંકા હજી નારાઓએ પ્રશ્ન તે પાક સિદ્ધાંતોનું હક્ક બિન્દુ તપાસીનેક પ્રતો કરવા બદે છે.

મીં અમેન તેમજ મીં આકાંક્ષીએ જે સ્વાલો પુછ્યા છે તે ઉપર મુજબ ધરમાછલી સિદ્ધાંતોના ભક્ષ મીંદુ તરફ જરા પણ ધ્યાન આપ્યા વગર પુછ્યા છે. તેઓ પોતે શરીયતી તરીકા ઉપર હોવાથી અને પોતે જે તરીકા ઉપર છે તેને સવ થી આલા દરબબના ગણુતા હોવાથી, પોતાના સિદ્ધાંતોને સર્વથી ઐષ ગણુ છે, અને તેથીજ પોતે જે સિદ્ધાંતોને વળગેલા છે, તે સિદ્ધાંતોથી વીરૂદ્ધ ગણુતા સિદ્ધાંતો તરફ હલકી દૃષ્ટિથી જુએ છે અને ટીકા કરે છે, પણ ને તેઓ આગળ વધે અને પોતાની બુદ્ધિને હકીકતી સિદ્ધાંતો સમગ્નય એટલી કેળવે તો વગર પ્રશ્ન પુછે તેઓ પોતાની બુદ્ધિ આગળથીજ પોતાની શંકાઓની સમાધાની મેળવી શકે અને ત્યાંસુધી અમારા જવાબો પણ તેમની સમજમાં કદાચ ન ઉતરે તો અમે તાબુપ મર્દશું નહીં.

દરેક દીન ઉપર ધરલામ દીનની ઐષ્ટતા હોવાના બે કારણો છે. એક તો તે દીન છેલ્લો અને સુધરેલો દીન હોવાથી તે દીન પાળનારાઓને આગળ વધારનારો છે. ન્યાં સુધી કે તેઓ પોતાની અસલ જાતમાં મજે અને બીજું તે મુજબ આગળ વધારવા તે દીનનો પેશ્વા ઇમામે જમાન હમેશાં લાજર અને જાહેર રહે છે કે જેમાં તે પાક જાતનું નુર જહુર રહે છે. જેમ ખુદાવન્દ તઆલામ કરમાવે છે કે:—

“ મુઠવંતભાલા જેને મ્હાય છે તેને પોતાના
ગર વડે હીંચાયત કરે છે ”

એ મુજબ જેઓ તે રાહબર-હાદીને મેળવી શકે
છે, અને તેનો પાલવ કદી છોડતા નથી, તેઓ જ તે પાક
દીન પર આગળ વધી પોતાની મક્કસદને પહોંચી શકે
છે પણ જેઓ તે પાક જાતનો પાલવ છોડી દે છે તેઓ
ત્યાંજ અટકી પડી મુમરાહ થઈ જાય છે.

તેવા રાહબરની શોધ માટે ખરા રાહદાર્થી સદા
ધનંત્રાર રહે છે, અને જો તેઓની ધનંત્રારી ખરા
જીગરની હોય છે તો તેઓ તેવા રાહબર-હાદી જરૂર
મેળવવા ભાગ્યજાળી થાય છે પણ જેઓ પોતાની
અકલ ઉપર મજરૂર છે અને પોતામાં રહેલા એકમ માટે
તકભૂરી કરે છે તેવાઓ તેવા હાદી કદી મેળવી
શકતા નથી.

હાલમાં ટુંક વખત થયા જોગમાંથી જુદા પડનારા
માંના માં કાળા ઈશનાઅશરી લેખક તરીકે પોતાને
ઓળખાવે છે, તેમના પુસ્તકો અને લખાણમાં ઇસ્માઈલી
દીનના સીધાંતોની નીંદા જ્યાં ત્યાં નજરે પડે છે અને
તેવી હીંચકારી કાશોશ તેઓ ઇસ્લામી સુધારકના ડોળ
નીચે કરે છે, પણ ખરું જોતાં તેઓ ઇમામી ઇસ્માઈલી
દીનદારોની બાગણી દુઃખવવા સીવાય બીજું કંઈ કરતા
નથી. છતાં અમારે એટલું તો કહી શકાય છે કે
તેમની તેવી કાશોશથી ઇમામી ઇસ્માઈલી દીનને બચાવ

કાયદો મળે છે અને અનેક જગ્યાએ તે પાક લીનનો સત્ય જળકાટ નજરે પડવાના સાધનો આપે આમ મળી ગયા છે.

અમોને પુછાયલા ત્રીસ સવાલોનું જુદું પેમ્ફલેટ મીં કાપ્યા તરફથી પહાર પાડવામાં આવ્યું છે તેમાં તેઓએ જે ભુમીકા લખી છે તેમાં ઇમામી ઇસ્માઈલી ખોળાઓના સીધાતો માટે અનેક શંકાઓ કરી જાહેર આલમ થાસે તે પાક સીધાતોને ગુન્હાવડીઆ જણાવવા કાશેશ કીધી છે. ઇમામી ઇસ્માઈલી ખોળાઓ કે જેઓ હીન્દુ અને ઇસ્લામી દીની દુન્યવી અધિક્યતા જોવાને એક પગે આપુર છે, તેમને તેવી અધિક્યતા દર્શાવતા આચરણોને ઇસ્લામ વિરુદ્ધનાં આચરણો અને અસાધારણ સેળભેળપણ આમેજ થયેલા તરીકે જણાવી દીકા કરે છે, પણ તેઓએ ખુબ યાદ રાખવું જોઈએ કે હીન્દુ અને મુસ્લમાનનો ખુદા એકજ છે અને તેની નજરમાં તે બન્ને મહાન કામો એક સરખીજ છે. તે માક જાતને બન્નેમાં અધિક્યતા થાય તેવા આચરણો પસંદ છે, તો તેવી હક બાબત પર દીકા કરી મીં કાપ્યા ખુદાના ગુનેહગાર થાય છે, એટલુંજ નહિ પણ તેમ કરી તેઓ જે દેશમાં રહે છે તેની મહાન બે કામોની અધિક્યતા સીધાતી અરકાવવા માટે દેશદેરાહી કરે છે. તેઓ જો એક બેખકનો દાવો કરતા હોય અને એક બેખકની બિં તેઓ કરના સમજતા હોય તો, તેઓએ બે મહાન કામો ઇસ્લામી

અને હિન્દુઓના ધર્મના મુળ સીધાંતો તપાસી, તેનું મળતાપણું બતાવી, તે બંને વચ્ચે અઠકચતાનું જોડાણ મજબુત કરવા મોલાની કલમનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ કે જેમ પ્રખ્યાત હિંદુ લેખક મીંડ પવાળ હસન નીકામી હિન્દુઓના મહાન પુરોના જીવન ચરીત્રા “ફીખ વીતી” “શમ ઓર ફીખ હિંદુસ્તાનકા પેગમ્બરો” વગેરે લખી હિન્દુસ્તાનની મહાન સેવા બજાવી છે. ઇસ્માઈલી મહાન પીરોએ નવસો વર્ષ પહેલાં એ કાશેશ આરમ્બી હતી અને આજ સુધી તેવી કાશેશ તેમના અનુયાયીઓ તરફથી ચાલુ છે, જેને તેમનાજ હાથે ઇસ્લામ દીનના શુદ્ધ હકીકતી તરીકામાં મુશરફ થયેલાઓમાંના ફેટલાક મુજબ્યાર ફરજ દો તોડી પાડવા મળે છે.

મજબુર પેમ્ફલેટમાં મીંડ અએને ઇસ્માઈલી સીધાંતોને વર્ણવવા અને જાહેર આલમ આગળ હલકા દેખાડવા પ્રયત્ન કરતાં, હીઝ હાઇનેસ નાં આગાખાન ઇસ્માઈલી ઈમામે ઝમાનનાં ઈર્માનો ટાંક્યા છે અને તેમ કરી શાની વાંચક વર્ગ આગળ પોતાની શુધ્ધ કમતાકાત સાબિત કરી છે. કારણ કે તેઓ જે શંકા ધરાવે છે અને જે ઇસ્માઈલી સીધાંતો પર ટીકા કરે છે તેનો સમ્બોદ જવાબ તેજ મુબારક ફરમાનમાં પ્રગટી નીકળે છે; અને તેમ થતાં શાની વાંચક વર્ગ મીંડ અએનની સમજ સકિત સાથે મુજબાં હસે તો નવાઈ પામવા જેવું નથી.

કુટુંબમાં તરમાઈલી દીનના સિધ્ધાંતો સુશીલમને મળતાં અને આલા દરજ્જાના હોવાથી મરીયતી મીંઠ અચ્છેન કે મીંઠ કાપ્યાની સમજમાં ઉતરી શકે તેમ નહી હોવાનું તેમના લખાણ પરથી સાબિત થાય છે અને તેથી તે સિધ્ધાંતો પરની તેમની ટીકા તે સિધ્ધાંતોની મહત્વતા ઘટાડવાને બદલે વધારે છે.

ઇરમાઈલી દીનના સિધ્ધાંતો અને આમરણો પર ટીકા કરનારાઓએ પ્રથમ એ પાઠ દીનનો અભ્યાસ શુદ્ધ મનથી કરવો ઘટે છે અને ઈમામે હમાનને સરણે જઈ તેમના તરફથી હીદાયત મેળવવી ઘટે છે, તે વચર તેઓ તે દીનનું મહત્વ અને ખુબી કદી સમજી શકવાના નથી અને તેથી તેઓએ તે પાઠ દીન પર ટીકા કરવાનું મોક્ષ રાખવું જોઈએ.

છેવટમાં મીંઠ અચ્છેન કે જોઓનાં પ્રશ્નોને બીધેજ આ દિતાબ ખહાર પાડવાનું અન્યું છે તેમજ અન્ય ખીરાદરો કે જોઓ મહેને હમેશાં દરેક કાર્યમાં મદદ કરતા રહે છે તેમનો આ તકે ઉપકાર માનતાં વાંચક વર્ગ પાસે આજીજીથી માંગી લઉં છું કે, આ પુસ્તકમાં નજર ચુકથી કે ખીજ કરણે જુલો રહી જવા પામી હશે તો, તે તરફ દરચુજરની દષ્ટિથી જોવા કૃપા કરવી.

ધમામે મોજુદ

ભાગ ૨ જો.

મી. અએનના ત્રીસ સવાલોના જવાબો.

મી. અએનનો પત્ર.

મે. વલીલાઇ નાનજી હુદા,

અધિપતિ;—૪૦ સ૦ પ્રકાશ.

જોગ મુ. મુંબઇ.

માનવંતા સાહેબ,

આપ ઇસ્માઇલી ડામમાં જે જે ધાર્મિક
કળવણીનો પ્રચાર કરો છો તેના માટે આપને
ખરેખ ધન્યવાદ ઘટે છે.

આપ કદાચ નિઃપક્ષપાતથી જો ધર્મનો
પ્રચાર કરતા હો. અને ઇસ્લામમાં રહો, સર્વ

ઈસ્લામ એક મતે કબુલ કરે તેવી જો ટ્રાશેશ
આપ કરતા હો તો ખરેજ આખી દુન્યામાં
સુસ ઉપદેશક તરીકે મશહુર થઈ શકે
(દિલગીરી એટલીજ કે તેમ થતું હોય એમ
જોવામાં આવતું નથી.)

આપ જાણો છો તેમ જો તો જગમશહુર છે
કે, સ્વસાતિ અધિકાર તરફ હોમાતી હોય તો
તેને સુન્નજનોએ પ્રકાશમાં લાવવા પ્રયત્ન
કરવો તેના જેવો બીજો કોઈ ધર્મ નથી અને
તે મુન્દો આપે આજે ઇસ્માઈલી શાતિમાં
હસ્ત કર્યો છે, તે ખરેખર માનનીય છે પરંતુ
સખેદે લખવાનું કે આપ એક જળવાયલા
મહોન પુરૂષ થઈ લોળા ઇસ્માઈલી બન્ધુઓને
અન્ધકાર પ્રદેશમાં હડસેલી મુદા છો તે આપ
જેવા સુસ વકતાને છાજતું નથી.

આપથી અન્નણ્યુ તો નહીજ હોય કે
દુનિયાની લાલચમાં કારન ફિરઓન નમસ્કે
અને શહદાદ ફસાઈ પડી કેવા કેવા અનર્થ ભર્યા
કાર્યો કરેલા છે તેમાં તેઓ પણ આખર નિષ્ફળ

નિવડયા છે, તે ફરી આપે યાદ દેવગવવાની
અગત્ય નથી અને તેવાઓની માફક આપ નહિ
જ હો જેથી કરીને આપે પ્રગટ કરેલ ‘ ઈમામે
મોબુદ ’ માંથી કેટલાક સ્વભાવિકપણે ઉદભ-
વેલા પ્રશ્નો આપના પુછવાની રજા લઉ છું જે
કૃપા કરી સમસ્ત ઇસ્લામ કબુલ કરી શકે તેવા
પ્રશ્નો સાથના ઉત્તરો આપના ઇમ પ્રિય
માસિકમાં અને બુદ્ધજ પુસ્તક પ્રગટ કરી સ્વ-
સાતિ ઉપરથી ઝઝૂમી રહેલું અધકારનું વાદળ
દુર કરી આભારી કરશો.

સાહેબ, આપ જાણો છો તેમ આ દુનિયા
કાંઈની થઈ નથી અને થવાનીશો નથી. ઇસ્લામી
શરાઅ માફક રોજે કયામતમાં દુન્યામાં કરેલા
કૃત્યનોખદલો મેળવવો પડશે તો આપ તે દિવ-
સનો ડર રાખી લાલચમાં ન લોભાતાં અનેળીજી
સ્વાર્થીઓના ફંદામાં ન ફસાતા જે હક વ્યા-
જળી વાત હોય તે જ મુજબ વર્તી ઉતરો
આપી ઉપકૃત કરશો.

અમારો જવાબ.

આપનો તા. ૧૧-૧૨-૧૯૧૯ નો પત્ર પ્રત્નો સાથેનો મળ્યો. આપે પૂછેલા સવાલોના સંબંધમાં કેટલાએક પ્રત્નો આપને પૂછવાની મારી ઇચ્છા થઇ કે જેના જવાબો મળવાથી આ પ્રત્નોનો જલ્દી અને સ્પષ્ટ રીતે નિવેડો થવા સંભવ હતો અને તેથીજ આપને મેં તા. ૧૮-૧૨-૧૯ પત્રથી સવાલો પૂછવાની રજા મંગાવી પણ આપને નહિ રૂચવાથી આપે નામરજી દેખાડી તેથી હવે આપના પ્રત્નોનો જવાબ બની શકે તેટલા ખુલાસાથી આપવા કોશિશ કરું છું.

આપ નિઃપક્ષપાતપણે અને સર્વ ઇસ્લામ એક મતે કબુલ કરે તેવી કોશિશ મારા તરફથી થવાની માંગણી કરો છો પણ સાહેબ, નિઃપક્ષપાતપણે કોશિશ કરવાનું દરેક લેખક કે વક્તા જાણાવે છે પણ તેવી કોશિશ નિઃપક્ષપાતી કોશિશ છે કે પક્ષ-પાતી તેનો નિર્ણય આપ કે હું કેમ કરી શકીયે ? તેનો ઇન્સાફ ઇન્સાફી વાંચક વર્ગે કરવો ઘટે છે; વળી સર્વ ઇસ્લામ એક મતે કબુલ કરે એવી

કાશેશ આજ સુધીમાં કાંઈએ કરી હોત તો, ઇસ્લામમાં ધાર્મિક મત બેદો શા માટે હોત ? આનો જવાબ તેજ તેનો જવાબ છે. ઇસ્લામમાં તો શું પણ કાંઈ પણ જાતિમાં જ્યાં ધાર્મિક મત બેદો છે ત્યાં પણ કાંઈ પણ મહાન પુરૂષ એવો નથી થયો કે જેણે તે આખી જાતિને એક મતે કબુલ હોય તેવી કાશેશ કરી હોય ! ! તો મારા જેઓ અદના ઇસ્લામનો ગુલામ તેવી કાશેશ કરવાની શેખી કેમ કરી શકે ? આપની આ માંગણી ફરલી બેહુદી છે એ આપ લાંબો વિચાર કરશો તો સારી રીતે સમજી શકશો. એક ઇન્સાન તો શું પણ ખુદ પયગમ્બરો તેવી કાશેશ કરી શક્યા નથી. ખુદ ખુદાવન્દ તઅલાના પાક કલામો પણ જે કામ ઉપર તે ઉતારવાનાં આજ્યા તેઓએ એકમતે કબુલ નથી રાખ્યા તો આ માંગણી “સસલાને સીંગડા ઉત્પન્ન કરવા” જેવી છે.

મારી કાશેશો મારા મત મુજબ નિઃપક્ષ-પાતી છે એમ હું માનું છું કારણકે મને જે સલ લાગે છે તેજ બતાવવા કાશેશ કરું છું. મને બાસતું સલ બીજાને અસલ લાગતું હોય તેમાં મારો દોષ નથી. મારી બુદ્ધિની તુલનામાં મને જે

હક લાગે છે તેજ યથાશક્તિ જણાવવા કોશેશ કરવી એ મારી મારા બાધઓ તરફની ફરજોમાંની એક ફરજ સમજું છું. મુગ ઉપદેશક હોવાનો મારો દાવો નથી તેમજ તેવો થવાનો અભિપ્રાય પણ મને નથી. મને મારા આપ દાદા તરફથી જે દીન વારસામાં મળેલ છે તેની સત્યતા પ્રકાશમાં બાવવી તે મારા દીન તરફની મારી ફરજને અંગે છે. હું આલિમ છું અગર તો હુંજ બધું જાણું છું એવા અઝાઝીલના ખ્યાલ જેવા ખ્યાલોથી તોળાહ કરું છું પણ મને જે કાંઈ અદના જ્ઞાન અને સાર અસાર તોળવાની તુલના (બુદ્ધિ) ની બક્ષીસ તે ખારીતઆલા તરફથી થયેલ છે તે વડે મારા દીન બાધઓની યથાશક્તિ સેવા બજાવવાની હું હોંશ રાખું છું.

પોતાની જાતીને અજ્ઞાનતાના અંધકારમાંથી બહાર કઢાડવા અગર અંધકાર તરફ જતી અટકાવવાની કોશેશ તે કામના સમજી વર્ગે કરવી ઘટે છે. તેવી કોશેશો પોતાનું એટલું ખરાબ અને અન્યનું એટલું સાર એવી સમજણ આપવાથી ફળીજીલ નથી થઈ શકતી પણ પોતાનુંજ જે છે તેમાં તત્વ શું છે ? તેમાં ખુબી શું છે ? અને તે ખરાબ

શામાટે લાગે છે ? તે બતાવવાથીજ ફળે છે. અન્યનું
સાર શા માટે ? અને આપણું ખરાબ કેમ ? એ
શોધી આપવાની દ્રાશેશોજ ફળીભૂત નિવડે છે.

આપ અમારા ઉપર બોળા ઇસમાઇલી બન્ધુ-
ઓને અન્ધકારમાં લટપેલી મુકવાનું તહોમન મુકા
છા એવી આપની બુદ્ધિ અને દ્રષ્ટિ માટે દયા
ઉપજે છે. કેળવાયેલ મદાન પુરૂષ તરીકે સંબોધી
તેવો આક્ષેપ મુકવામાં આપ મારી મશ્કરી કરો છો
એ જોઈ મને ખેદ થાય છે પણ જ્યારે તેમાં
આપનો દોષ નથી પણ આપની દ્રષ્ટિનો તથા
બુદ્ધિનો દોષ જોઈ છું ત્યારે તે ખેદ દયામાં
બદલી જાય છે.

દુનિયાની માયાએ અનેકાને ફસાવ્યા છે.
જો તેવી માયા ન હોત તો આજે તીક્ષ્ણકા ન
હોત, મતમતાં તરો ન હોત, એ આપ ઇતિહાસિક
દ્રષ્ટિથી જોશો તો જણાશે. પોતાના પાપી પેટ
ખાતર સત્ય પંથ મૂકી બુદ્ધાઈ જપોત મૂકી પાપી
પેટને ખાતર બેઢીન થનારાઓ અને બોળા-
ઓને ઉધે રસતે દોરવનારાઓ ખરેખર શીટકારને
લાયક છે.

આપ મારા તરફથી સખાયક બુક નામે
 “ધર્મામે મોબુદ” નાં વાંચનથી ઉદ્ભવેલા પ્રશ્નો
 પૂછો છો અને તેના ઉત્તરો સમસ્ત ઇસ્લામ
 કબુલ કરી શકે એવા માંગો છો પણ સમસ્ત ઇસ્લામ
 કબુલ કરી શકે એવા જવાબોની આપની માંગણી
 કેટલી ગેરવ્યાજબી છે? એ આપ કાઈ નિઃપક્ષપાત
 વિદ્વાન જ્ઞાની જનને પૂછી જોશો તો જણાશે.
 “લલાટે લલાટે લિજ લિન્ન મતી” હોય છે એટલે
 મારા જવાબો દરેક માન્ય કરે એવો દાવો હું
 નજ કરી શકું પણ જેને ખરું અંતઃકરણ છે
 સાફ નજર છે અને શુદ્ધ બુદ્ધિ છે તેવાઓને
 કબુલ કરાવવાને સમજાવવાને યથાશક્તિ કોશિશ
 કરી શકું.

જેને મુદાવન્દ તઆલાએ કાંઈ પણ સમજા-
 વાની શક્તિ આપેલી છે અને જો તે આસ્તીક
 છે તો સારા કત્યોનો બદલો સારો અને ખરાબ
 કત્યોનો બદલો ખરાબ મળશે એમ જાણી શકે
 છે અને તે નિઃપક્ષપાતપણે પોતાની બુદ્ધિથી
 ન્યાય અન્યાયની તુલના કરી સારા કત્યો કરે છે
 તો તેને સારો બદલો મળશે અને જો ખરાબ
 કત્યો કરશે તો તેને તેવો બદલો ભોગવવો પડશે

પણ તેવા કત્યો અન્યની નજરમાં ગમે તેમ લાગતા હોય તેથી ખરાબ છે અને સારા લાગતા હોય તેથી સારા છે એમ કહી શકાય નહિ; કારણકે પોતાના અંતઃકરણમાં રહેલા ખુદાના વાસને લીધે તે સર્વ રીતે સમજી શકે છે કે તે કેવા કત્યો કરે છે. તેવી સમજ ધરાવનારનું અંતઃકરણ ખરાબ કત્યો કરવા જતાં તેને રોકશે અને સારા કત્ય કરતાં ઉત્તેજિત કરશે. આ બેદ આપ લાંબો વિચાર કરશો તો સમજી શકશો.

કોઈ પણ શખ્સ પોતાની ખુદી અનુસાર હક અને વ્યાજખી વાત કરે તો તે બે કોઈ વિરોધીના અંતઃકરણમાં બંધાયેલી ન હોયતો તેથી તે વાત હક અને વ્યાજખી નથી એમ ન કહી શકાય. આ ખ્યાલ આપે રાખવાનો છે.

હવે હું આપનો એક એક પ્રશ્ન લખી નીચે જવાબ આપીશ.

પ્રવાલ ૧ લો.

તમે! ઇમામે મોબુદ પુસ્તકના લખનાર છો અને ઇમામે મોબુદની તપાસ પાકે કુરાઆને

શરીરથી કરવા નીકળ્યા છે તો તમે કુરઆને શરીર પડ્યા છે ? તેની તફસીરો કઈ કઈ વાંચેલ છે અને પાક કુરઆને શરીરમાં જે જે અહકામો છે તે બધા તમેને માન્ય છે કે નહિ ઉપરાંત તમે અરબી ભાષાનું કેટલું જ્ઞાન ધરાવો છો ? કુરઆને શરીરને ઇલ્હામી કિતાબ તરીકે માની તેના સર્વ હુકમો મુજબ ચાલવાને તમે પોતાને બંધાયેલા સમજો છો કે નહિ ?

જવાબ ૧ લો.

“ ઇમામત ” જેવી વાતનો નિર્ણય કુરાને શરીરથીજ થઈ શકે એ સમજાવતું પડે તેમ નજ હોય; વળી જ્યારે મીઠું અડીઝને મીઠું હાથ ગુલામઅલી હાથ ઇસમાઇલ પાસે ઇમામ ગયળા કે જાહેરની સાબિતી પાક કુરાને શરીરથીજ માંગી તો પછી ઇમામ મોબુદ શુક લખવાનું પ્રયોજન અને હેતુ જોતાં કુરાને શરીરપરજ મદાર રાખવો જોઈએ એ દેખીતું છે.

હું કુરાને શરીર પડ્યો છું એટલે મને જે ગુજરાતી તરબુમો મળી શક્યો તે પાસે રાખી મેં કુરાને શરીર વાંચ્યું છે. છતાં હું કુરાને શરીરનો

હાફેઝતો નથી જ અને એવો દાવો મેં કદી કીધોજ નથી. પણ મેં કુરાને શરીફમાંથી જે વાંચ્યું છે તે, સમજી દીલમાં ઉતારીનેજ વાંચ્યું છે અને હું તેવું વાંચન સમજ્યા વગર મોઢે ગોખી જતા કુરાને શરીફ પડવાના કરતાં ઘણુંજ બહેતર ગણું છું. હાફેઝપણું જે કુરાને શરીફ વગર સમજે ગોખી જવામાંજ સમાધ જતું હોય તો એ પસંદ કરવા યોગ્ય નથી, એવું ફેટલાએક વિદ્વાનોના અભિપ્રાયથી કહી શકું છું અને તેથી ઉપર જણાવ્યા મુજબનું મારું વાંચન તેવા હાફેઝ-પણા કરતા વધારે બહેતર ગણું છું.

તરજુમાઓ* બાબતમાં આપ મને પુછો છો તો, ગુજરાતીમાં જે તરજુમાઓ બહાર પડ્યા

*આપે તફરીર વિશે પુછેલ છે પણ આપ તરજુમાઓ વિશે પુછો છો એમ હું સમજું છું, કારણકે તફરીર છે તે આલિમોની મનાવડિત દલીલો છે અને તે દરેક આલિમ પોતાના અકીદા મુજબ કરે છે અને તેથી તે પર વજન ન મુકી શકાય. કારણકે ખરી તફરીર ખુદા પેગમ્બર અને ઈમામ સિવાય બીજા કોઇ જણતરું નથી તેથી તરજુમોજ ફક્ત સત્ય શોધકોની શોધ માટે સાધન ગણી શકાય.

છે, તેમાં પ્રોં મીં ઇસ્કહાનીનો કરેલો તરબુમો જે વધારે સત્તાસમાન ગણાય છે તે વાંચેલ છે. જે કે મેં મીં હાજી ગુલામઅલી હાજી ઇસમાઇલે કરેલ તરબુમો પણ વાંચેલ છે છતાં તેના ઉપર પ્રોં મીં ઇસ્કહાનીના કરેલા તરબુમા જેટલું વજન આપી શકતો નથી.

કુરાને શરીફમાં જે જે અહકામો છે તે સર્વ, કુરાને શરીફ ઉપર ફઝીલત ધરાવનાર સાહેબુલ અમ્ર મૌબુદ હાજર ઇમામના સમજવવા મુજબ પાળવાને હું પોતાને બંધાયેલો સમજું છું એટલે કે કુરાનેનાતેકના સઘળા અહકામો મને માન્ય છે અને તે ઉપર અમલ કરવાને હું બંધાયેલ છું.

મેં અરબી બાષાનો અલિયાસ રકુલમાં ધોરણુસર કીધો નથી, પણ ઈંગ્રેજ મેટ્રીક સુધીના ધોરણુ સુધીમા જેટલો કોર્ષ ફળવણી ખાતાએ મુકરર કરેલો છે તેટલું ફારસી જ્ઞાન મેળવવા પામ્યો છું અને તેથી અરબી શીખવામાં મને ઘણી સવળતા મળી છે છતાં હું કામ પુરતા અરબીબાષાના જ્ઞાન ધરાવવા સિવાય વધારે જ્ઞાન ધરાવવાનો દાવો કરી શકતો નથી.

સત્યાલ ૨ જો.

મજકુર પુસ્તક “ ઇમામે મોબુદ ” પ્રસ્તાવનામાં શરૂઆતમાં તમે જણાવો છો કે “ ખુદાવન્દતાલા ” રહેમ રહેમી વળી ઇન્સાફી છે ” તો મજકુર રહેમ રહેમી તે કઈ ભાષાના શબ્દો છે તે જણાવો અને તે તારીફ કયા ખુદાને માટે લખો છો ?

જવાબ ૨ જો.

ભાઈ અગ્નેત ! આપ બુક ઇમામે મોબુદની પ્રસ્તાવનામા વપરાયેલ “ રહેમ રહેમી ” શબ્દો માટે પુછો છો તો, તે શબ્દો જે ભાષામાં બુક ઇમામે મોબુદ લખાયેલ છે તેજ ભાષાના છે એટલે હાલમાંતો તે શબ્દો ઉર્દુ કે ગુજરાતીમાં મુખપાઠ જેવા થઈ પડ્યા છે. રહેમ રહેમી શબ્દો કયા ખુદા માટે છે એમ જે આપ પૂછો છો તો તે સ્વાલ ઉદ્ભવવાનું કારણ આપનાર આપના મસ્તિકમાં ભરાઈ બેઠેલ ખોટા વિચારનોજ પ્રતાપ છે કારણકે કયા ખુદા માટે રહેમ રહેમી વપરાયેલ છે એમ પૂછવું એજ નાસ્તિકપણ છે એટલે કે આસ્તિકો

માટે ખુદ એકજ છે આપ જ્યાં સુધી આપનું નાસિતકપણું ન તબે ત્યાં સુધી એ પ્રશ્ન ઉભોજ રહેવાનો અને તેવા નાસ્તિકને એ જવાબ આપવામાં હું એજ ગણું છું.

સવાલ ૩ જો.

મજકુર પુસ્તકની પ્રસતાવના પેજ ૪ માં તમે જણાવો છે કે “ ઈસલામનો દરેક ફીરકો દરેક જર્માનાના ઇમામ હુદયાત હોવા માટે એકમત છે. પણ તેમા કેટલાક હયાત પણ ગએજ ઇમામની માન્યતા ધરાવનારા, કેટલાક દરસદીયે ઇમામ પ્રગટ થાય છે એવી માન્યતા ધરાવનારા વળી કેટલાક ઇમામ પરદે થયા છે અને પરદામા ઇમામોના સીલસીલો ચાલુ છે એમ માનનારા છે ” તો મજકુર માન્યતાવાળા કયા કયા ફીરકાઓ છે ? તે મહેરબાની કરીને સ્પષ્ટ જણાવો અને તેઓનું ખાનુવું તમે વાજબી ગણો છો કે ગેરવાજબી અને તે ફીરકાઓ ઈસલામના હાયરા ખહાર છે કે અંદર તે જણાવો એટલે તેઓને

તમારી માન્યતા મુજબ ઇસલામી કહી શકાય કે નહિ ?

જવાબ ૩ જો.

મી. અએન ! જો ક્રીતાળ ઉપરથી આપને મળુર પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થયો છે તેજ ક્રીતાળ “ઈમામે મોબુદ” યરાબર વાંચી જોશો તો, આનો જવાબ મેળવી શકશો એટલે કે હાલ તુરત આપણને જે આખત સાથે સંબંધ છે તે જોતાં, જોના પરદે થયેલા ઈમામોની • ઈમામતને માનનારા છે અને ઈસ્લામશરીયો ગયળ ઈમામમાં રહેલી ઈમામતને માનનાર છે એમ સહજ સમજશે. હું એ માન્યતા વ્યાજબી ગણું છું કે કેમ ? એવો પ્રશ્ન મારી બહાર પાડેલ છુક “ઈમામે મોબુદ” વાંચનાર કરે તો હું તેને મુખ ગણું. ઈમામતની અમુક માન્યતા પરજ ઇસલામી હોવા-પણાનો સવાલ નજ હોઈ શકે. જો એમ હોત તો ઇસ્લામના (૭૩) શીરકો શા માટે થયા હોત ? ફક્ત ઈમામતના સવાલ ઉપરજ ઇસલામી ગણાવાનો મદાર નજ બાંધી શકાય. આ આખત માટે “ઈમામે મોબુદ” માં પાને ૪૮ મા આપ જોશો તો તેનો જવાબ ઘણો સ્પષ્ટ થશે.

સવાલ ૪ થો.

આગળ ચાલતા મજકુર પ્રસ્તાવના પેજ ૪ માં તમે જણાવો છો કે, “ જ્યારે કુદરતી ઇમાની ઇસમાઇલી ફીરકોજ હર જમાનામાં હુદયુલ કયુમ વગર દુટવે સીલ-સીલાખંધ ચાલી આવતી બહર ઇમામતના સાચા નીચે રહેતો આવ્યો છે.” તો પહેલે તમેજો જણાવેલ છે કે “ હુદયુલ અને કયુમ ” તો મજકુર શબ્દો પાક ખુદાની શાનના છે. ખુદાનેજ “ હુદયુલ કયુમ ” કહેવામાં આવે છે. તમારી કુમ્પની સીવાય ખીજા કોઈએ કોઈ પણ ઇમામ વાસ્તે મજકુર શબ્દો વાપરેલ હોય તો, તેના પ્રમાણો આવે અને મજકુર શબ્દોની વ્યાખ્યા શું ? તે તમે અરબી ફારસી ઉર્દુ બાબાઓ બહુતા હો તો લેક્ષનેરીયો (લોગાતો)માં જોઈને તે બહરમાં લાવો. ઉપરાંત તમે જણાવો છો કે “ વગર દુટવે સીલસીલાખંધ ચાલી આવતી બહર ઇમામતના સાચા નીચે રહેતો આવ્યો

છે “ તો વગર દુટવે સીલસીલાખંધ ચાલી
આવતી જાહેર ઇમામતને ઇસલામીક તવારી-
ખોના દાખલા સહિત જાહેરમાં લાવો.

જવાબ ૪ થો.

ભાઈ અગ્નેન ! આપ મજકુર સવાલમાં
“હયુલ અને કયુમ ” ઉપર વધારે વજન મુક્યાં છો,
હયુલ એટલે હયાત અને કયુમ એટલે કાયમ
અર્થ દેખીતોજ છે; અને ઇમામત હયાત અને
કાયમ હોવાથી તે શબ્દો ઇમામતનાં સંબંધમાં
વાપરવામાં કોઈ પણ જાતનો વાંધો હોય એમ
હું માનતો નથી. “ તમારી કુમ્પની ” કહી
તમે તમારા હૃદયમાં દબાયેલી હસદની વરાળને
બહાર કહાડો છો એ માટે ખરેખર અફસોસ
કરવા જેવું છે. ધાર્મિક જ્ઞાન પ્રચાર કરનારા-
ઓને “ કુમ્પની ” તરીકે સંબોધવું એ કેટલું
અપમાનકારક અને કહેનારની કાટી કરાવવા
સરીખું છે તે સમ્યક્તાના પાઠો શીખો તો આપ
જાણી શકો. આપે નીચેની હદીસ તો સાંભળી હશે.

હદીસ.

કાલાલન-તખલુલ અરઝોમીન ઇમામીલ
“ હયુલ કયુમ ”

અર્થ—ફરમાયું કે હયાત અતે કાયમ ઇમામ
વગર હરગીઝ જમીન ખાલી રહેવાની નથી,
વળી આપ ખુદાની સાનનાં શબ્દો અન્યતે વાપરવા
માટે જે “અમારી કુમ્પની” ઉપર તહેમત મોકલ
છો પણ સાહેબ, વલીઆહ કાલજી નામના એક
ઇસ્ના અશરીએ “તવલ્લુફે હુસેયન” નામની કિતાબ
તા. ૧૬—૧—૧૬૦૬ના દિને મુબઈ ખાતે છપાવી
ગ્રહાર પાડી છે તેની ઉપરે આલીમો તીકે ખાખ
શીયા ઇસ્ના અશરી મસજીદના સર્વોપરી મોઅલ્લીમ
મોલવી સમીદઅલી મોહમદે તથા હાજી દેવજીઆહ
જમાલના મુસાફરખાનાના મદરેસાના સર્વોપરી
મોઅલ્લીમ મોહમદ ળાકર અલીએ સહી કરી છે.
તેના પાને પાંચમે મૌલા અલીની શાનમાં નીચલી
ફારસી બયતો લખવામાં આવી છે.

યા અલી મદદ

યા અલી જાતી સખુતો ફલહો વલ્લાહો અહુદ
નામે તો નક્ષે નગીને અમરે અલ્લાહુસ્સમદ
લમયલીદ અજ માદરે ગીની વલમયુલદ અતે
લમયકુન આઅદજ નખી, મિસ્લ તખ્લુ
કોફવન અહુદ

(જર હખીએ ખુદા ખતમુલ અખ્ખીયા સલવાત)

“ કુલહોવહ્લાહો ”ની સુરા કોરાને શરીરમાં ખુદાવન્દતાલાની વાહેદીનીયતના પુરાવા દાખલ આપવામાં આવેલી છે, ત્યારે મીંચ અએન, આપ તે સુરાને હંચ અલીની શાનમાં લખનાર અને તેના પર સહી કરનારને કહ કુમ્પનીમાંના ગણા છે તે જણાવશે અને તેમ લખવું તે ધરનાઅશરી સિધ્ધાંતોથી ઉલટું છે કે નહિ તે પણ સ્પષ્ટ કરશે.

અમારા ધમામે મૌજુદ હાજર ધમામ સાહેબુલ અત્ર કાયમુલ કિયામત હીઝ હાઇનેસ સર આગા-ખાન સુલતાન મહુમદ શાહ હંચ મૌલા મુરતઝા અલીયા ૪૮ મી પેદાએ સીધા ઉતરી આવેલા છે તે સાબિત કરવાની હવે જરૂર રહી નથી. આપ એક કચ્છના ખુણામાં પડેલા હોવાંથી તે ખાખત માટે દત્તીહાસિક પુરાવા માંગો છે અને જાહેરમાં લાવવા માંગણી કરો છે પણ તે તો જાહેરમાં આવી ચુકેલ છે અને તે માટે હવે વધારે જાહેરમાં લાવવાની કાશેશ કરવી તે સુચને ઓળખાવવાની કાશેશ કરવાની મુખર્ષી કરવા બરાબર છે. આપ કહ્યેજી પેપરે વાંચતા નહિ હો ! હાંના મહાનુ વિદ્વાન પત્રકારોની વિદ્વતા અને તેઓ જે કંઈ ખાખત

બહાર પાડે છે તે કેવી શોધખોળથી પાડે છે અને તેવી
બાબત માટે તેઓ કયા ચોક્કસ રીતે કામ કરે
છે તેનો ખ્યાલ કશું જોવા એક નાના મુલકનાં
ખુણે પડી રહેલાં તમારા મગજમાં ક્યાંથી હોય ?
જરા નીચેના ફકરા તરફ નિહાળશો તો આપને વધુ
પુરાવાની જરૂર નહિજ જણાય.

નામદાર આગાખાન હ૦ અલીથી સીધા

ઉતરી આવેલા છે તેના પુરાવા.

પુરાવો ૧ લો.

- (૧) માનચેસ્ટર ન્યુસ તથા રેઇલી એક્સપ્રેસ
તા. ૦ ૨૫-૭-૧૭ના પોતાના પત્રમાં “ સ્પીરી-
ચ્યુલ પ્રિન્સ ” હેડીંગ નીચે અમારા નામદાર
આગાખાન માટે જે વખાણ કરેલા છે તેમાંની
છેલ્લી બે લીટી નીચે મુજબ છે.

“ He is also a direct decedent
of Fatima, the daughter of
the prophet.—”

અર્થ—તેઓ વળી હ૦ રસુલિલ્લાહની બેટી
ફાતેમાંથી સીધા ઉતરી આવેલા છે.

પુરાવો ૨ જો.

- (૨) લાંડન મેઇલ પત્ર અમારા હાજર ઇમામ નામદાર આગાખાન માટે તા. ૩ ઓગસ્ટ ૧૮૧૮ના પત્રમાં “ એ ફલર ઓફ મીલી-યન્સ ” ના હેડીંગ હેડિંગ ને વખાણ કરે છે તેમાં પણ તેમની આગળ નીચે મુજબ આપેલ છે.

“ He is the lineal decendent of Mohamed. ”

અર્થ—તેવણ હજરત મહમદ પેગમ્બરથી સીધા પહેડી દર પહેડી ઉતરી આવેલ છે.

તેજ મુજબ અન્ય પત્રોમાં પણ ઉપરના માફકજ પુરાવા છે જેના કેટલાક નામે તારીખવાર આપું છું તે આપ તપાસી જોશો તો આપને સંતોષ થશે

પુરાવો ૩ જો.

- (૩) York Shire observer of 10 March 1817.

પુરાવો ૪ થો.

- (૪) National Magazine of 30 March 1917

પુરાવો ૫ માં.

(૫) **Pall Mall Gazette** of 5 December 1918.

પુરાવો ૬ ઠી.

- (૬) વળા નેટલાયા પણ સનિય ન થતો હોય તો જ. એ. નેડસનના ફા. મદ્રાસ-વાળાએ જહાર પાડેલ ઇંગ્રેજી બુક નામે એચ. એચ. આગાખાન પાને ૧ લામાં પણ નીચે મુજબ જણાવેલ છે.

He Comes of an illustrious Shiah family of Persia and as a Syed traces his descent from the Prophet of Arabia and claims blood relations with the fatimite Caliphs of Egypt.

અર્થ—તેવણુ ધરાનની શીયા ફેર્મોલી અને અરબસ્તાનના પેગમ્બરથી ઉતરી આવેલ સહયદ તરીકે પ્રખ્યાત છે અને ઇસ્લામના ફાતિમાઇત ખલીફાનું લોહી ધરાવે છે.

પુરાવો ૭ માં.

- (૭) તેમજ એક પ્રખ્યાત પારસી લેખક મી૦ નવરોજી ભાણુકજી દુમાશ્યાએ “ નામદાર આગાખાન ” નો દુક ઇતિહાસ નામે બુક બહાર પાડી છે તેમાં પાને ૧૧ માં તે નીચે મુજબ જણાવે છે.

“ મિસરના ખલીફાઓથી લેતાં તેમની ઔલાદ છડા ઇમામ ઈસ્માઈલ ઈબ્ને જફર સાદિક સુધી અડતાલીસમી થવા જાય છે. અને તેનાથી હજરત રસુલના પિત્રાઈ અને દામાદ અલી સુધી તેમની નસલ પહોંચે છે. એ રીતે તે નામદાર એક લખાણ વંશથી ઉતરી આવેલાં નસલી ઇમામ છે. ”

પુરાવો ૮ માં.

- (૮) ઉપરનાં પુરાવા અમોએ લેખકો તથા જાહેર પેપરોના લેખોથી બનાવ્યા છે. છતાં આપને લેટલાથી સંતોષ ન થતો હોય તો કાર્ટના પુરાવા નીચે આપીએ છીએ જે ઉપરથી જફર સંતોષ પામશે. ૬૦ સં ૧૮૬૭ માં આલેલા આરખાયા કેસના ફેસલામાં મુબઇ હાઈ કોર્ટના વડાજજ સર જોસફ આરનોલ્ડ હીઝ

હાઇનેસ નામદાર આગાખાનની ઓળખ આપતા
જણાવે છે કે—

“ આગાખાન કાણુ છે ? એ સવાલનો ઉત્તર
થોડો ઘણો ઉપર લખ્યા પ્રમાણે વળી ચુક્યો છે.
મહમદ હસન હુસેની ઉરફે આગાખાન
અથવા મુઘલની સરકાર અથવા સરકારી દસ્તા
વજમાં બરાબર નામ અને ખેતાબથી લખવામાં
આવે છે. તેમ “ હીજ હાઇનેસ આગાખાન
મેહલાતી ” એ ઇસ્માઇલીઓનો વગર વડી પામેલો
ઇમામ અને પેદી દર પહેડી ઉતરેલો સરદાર
થાય છે. અને ઇમામતનો હાલનો હાથાત મસનદ
ચલાવનાર અથવા ધરાવનાર છે અને ખોદાનો
મોકલેલો અલીથી સાતમો અને (ઇસ્માઇલીનાં
ધરમ પ્રમાણે છેલ્લો) વગર વડી પામેલો
ઇમામ જે જાફર સાદેકનો છોકરો ઇસ્માઇલ
થાય તેની ઓલાદનો હક ધરાવનાર છે. ”

(આગાખાન કેસનો ફેસલો પા. ૧૬)

પુરાવો ૯ મો.

(૯) વળી : ઇસ્લામી નામાંકિત મરહુમ જસ્ટીસ
મી. બે. બે. બે. તથા બે. બે. બે. મેડેગાસ્કરમાં

ખોજના ધર્મ બાબતમાં ઉભા થયેલા એક
અગત્યના સવાલમાં ફરેન્ચ કાન્સલને જવાબ
આપેલ તેમાં પણ અમારા હાજર ઇમામ
નામદાર આગાખાન હ૦ અલીથી સીધા
ઉતરી આવ્યાનું જણાવેલ છે જે આખો પત્ર
આપના સવાલના જવાબમાં આપના સંતોષ
અરથે તીચે આપું છું.

**નાઠ ચીફ જસ્ટીસ મરહુમ મી૦ બદરદીન
તથાબજનો પત્ર.**

સમરસેટ હાઉસ, ખંબાલા હીલ, મુંબઈ.

તા. ૫ મી માર્ચ ૧૯૦૫.

મોન્સ્યોર લુઈસ પીયેર ત્રોશાઇ જોગ,

ફરેન્ચ કાન્સલ જનરલ.

ખારા સાહેબ,

જત જણાવવાનું કે, હીઝ હાઇનેસ નામદાર
સર મુલતાન મહુમદ શાહ આગાખાનના
પક્ષને લગતા ખોજખોના ધર્મ સંબંધી એક અગ-
ત્યનો સવાલ મેડેગારકરમાં ઉભો થયો છે એમ મારા

સમજવામાં આવ્યું છે. મને થોડી એવી પણ ખબર
આપવામાં આવી છે કે મજકુર લોકો મુસલમાન નથી
પણ હિન્દુ અથવા ઐધ્ધ મતના છે. જેથી કરીને ઘણી
ખુશીની સાથે હું સરટીરીકટ આપું છું જે મજકુર
ખોળઓ હિન્દુ પણ નથી તેમ ઐધ્ધ મતના પણ નથી
પણ તેઓ શીયા ઈસ્માઇલીયા ટોળાના ખરા મુસલમાન
છે, અને નામદાર મુલતાન મહમદ આગાખાન જે
આ ટોળાના ઉપરી છે તે નથી મહોમદ મુસ્તફાના
જમાઇ અને ખલીફ હજરત અલીના વંશમાંથી
સીધી નસલે ઉતરી આવેલા છે. ”

લી. હું છું,

તમારો આજ્ઞાકિત,

(સહી) બહદૂરીન તઘયખજી.

પુરાવો ૧૦ મો.

૧૦ વળી સરકારી દસ્તાવેજમાં “ ગવર્નમેન્ટ ઓફ
ઇન્ડીયાના રીપોર્ટ ” માં કુર્નલ રાહડીન્સન
અમારા હાજર ઈમામ નાં આગાખાન માટે
જણાવે છે કે:-

“ છઠા ઈમામ (શાહ ઈસ્માઇલ) ની

પહેડી દર પહેડી ઉતરતા આવેલા ધમામ નાં આગાખાન છે. ”

પુરાવો ૧૧ મો.

૧૧ લાઈ અચ્ચેન ! ઉપર મુજબ પાંચીક વજનદાર
પાંચા, લાઈ કોર્ટના કોંસલા, ચીફ ઇસ્લામી
જજીસનું સરડીરૂકિટ, પ્રખ્યાત પુસ્તક કર્તાઓ,
સરકારી દસ્તાવેજ વગેરેથી આપના સચાલનો
જવાબ આપેલ છે પણ આપ ઇસ્લામી
તવારીખોથી પુરવાર કરવાની માંગણી કરે છે
તો ઉપરના પુરાવાઓ કોઈ પણ ઇસ્લામી
તવારીખી પુરાવા કરતાં ઉતરતા નથી છતાં
આપના દીલને રાહત આપવા ખાતર કિતાબ
નામે “ રીયાઝુલ અનસાબ છલ્લ હુલુમ ”
કે જે અમારી જાણ અને સૂમજ મુજબ એક
ઈસ્નાઅશરી આલમ તરફથી બહાર પડેલ છે.
તેમાં પાને ૧૩૮માં કર્તા અમારા નામદાર
આગાખાનની ઓળખ આપતાં તેઓ નામદાર
હ૦ ધમામ બકર સાદેક (સ૦) થી સીધા
ઉતરી આવેલ છે એમ સાબિત કરતા
લખે છે કે:—

“ વ દીગર અઝ નસ્તે ઇસમાઈલ ખીન
 ઇમામ બકર સાદિક અલીહુસ્સેનામ અસ્ત
 નવાબ મુલતાન મહમદ શાહ કે જમાયતે
 ઇસમાઈલીયાએ હિ-હુસતાન વ તુર્કસતાન
 વ અરબસ્તાન ઇમરોઝા ઉરા ઇમામે મુતફર્ક-
 તાબ્યા ઠાનન્દ વહુ—

મુલતાન મહમદ શાહ ખીન
 અલીશાહ ખીન
 અબુલહસન આગાખાન ખીન
 શાહ ખલીલજાહ ખીન
 અબુલહસન અલી શાહ ખીન
 કાસમઅલી શાહ ખીન
 હસનઅલી શાહ ખીન
 સમયદઅલી શાહ ખીન
 નીઝાર અલી શાહ ખીન
 સમયદ ખલીલજાહ શાહ ખીન
 તુરકીન અલી શાહ ખીન
 કલ્લીકાર અલી શાહ ખીન
 મુરાદ મીરઝા શાહ ખીન
 તુરક અલી શાહ ખીન
 ગરીબ મીરઝા શાહ ખીન

અબ્દુસલામ શાહ બીન
 મુસ્તનસર બીન
 મહમદ સલામ શાહ બીન
 ઈસ્લામ શાહ બીન
 કાસમ શાહ બીન
 શમસદીન મહમદ શાહ બીન
 રૂકનદીન મુરશાહ બીન
 મુહજ્જલાહુદીન હસન બીન
 અલાઉદીન મહમદ બીન
 અલા મહમદ બીન
 અલા અલીયા સલામ બીન
 કાહેર બીન
 મઅતલી બીન
 હાદી બીન
 નિઝાર બીન
 મુસ્તન સિર બીલ્લાહ બીન
 તાહેરબીલાહ બીન
 હાકમ બ અમરૂલ્લાહ બીન
 અઝીઝ બીલ્લાહ બીન
 મઅરુદીન બીન
 મનસુર કુવ્વત અલ્લાહ બીન

કાયમ બા અમરુદ્દલાહ બીન
 મહેદી મહમદ બીન
 રઝીઅબ્દુલ્લાહ બીન
 તકીમહમદ બીન
 વહીઅહમદ બીન
 મહમદ બીન
 ઇસ્માઇલબીન
 હઝરત ઇમામ જાવ્યકર સાદિક અલોહુ
 સલામ

અર્થ—

અને બીજા હઝરત જાકર સાદિક (અબ) ના ફરજંદ ઇસ્માઇલની નસલથી ઉતરી આવેલા નવાબ નામ દાર સુલતાન મહમદ શાહ છે કે જેમની ઇમામ તરીકેની તાબેદારી કરવી હિન્દુસ્તાન તુરકસ્તાન ને અરબસ્તાનની ઇસ્માઇલી જમાયત આજ સુધી ફરજ ગણે છે તે નીચે મુજબ છે.

- ૧ સુલતાન મહમદ શાહ તે
- ૨ અલી શાહના ફરજંદ તે
- ૩ અબુલ હસન આગાખાનના ફરજંદ તે
- ૪ શાહ ખલીલુદ્દીનના ફરજંદ તે

- ૫ અબુલ હસન અલી શાહના ફરજાંદ તે
- ૬ કાસમઅલી શાહના ફરજાંદ તે
- ૭ હસનઅલી શાહના ફરજાંદ તે
- ૮ સમયદ અલી શાહના ફરજાંદ તે
- ૯ નીઝાર અલી શાહના ફરજાંદ તે
- ૧૦ સમયદ ખલીલ્લાહ શાહના ફરજાંદ તે
- ૧૧ તુઝ્દીન અલી શાહના ફરજાંદ તે
- ૧૨ કુલશીકાર અલી શાહના ફરજાંદ તે
- ૧૩ મુરાદ મીરઝા શાહના ફરજાંદ તે
- ૧૪ તુરઝ અલી શાહના ફરજાંદ તે
- ૧૫ ગરીબ મીરઝા શાહના ફરજાંદ તે
- ૧૬ અબ્દ સલામ શાહ ના ફરજાંદ તે
- ૧૭ મુસ્તન સરના ફરજાંદ તે
- ૧૮ મહમદ ખીન સલામ શાહના ફરજાંદ તે
- ૧૯ ઈસ્લામ શાહના ફરજાંદ તે
- ૨૦ કાસમ શાહના ફરજાંદ તે
- ૨૧ શમસદીન મહમદ શાહના ફરજાંદ તે
- ૨૨ રૂકુતુદીન ખુર શાહના ફરજાંદ તે
- ૨૩ જલાલુદીન હસનના ફરજાંદ તે
- ૨૪ અલાઉદીન મહમદના ફરજાંદ તે
- ૨૫ અલા મહમદના ફરજાંદ તે
- ૨૬ અલા છકરીયા સલામના ફરજાંદ તે

- ૨૭ કાહેરના કરજંદ તે
 ૨૮ મહોતદીના કરજંદ તે
 ૨૯ હાદીના કરજંદ તે
 ૩૦ નિઝારના કરજંદ તે
 ૩૧ મુસતન સિરખીલાહના કરજંદ તે
 ૩૨ તાહેર બીલાહના કરજંદ તે
 ૩૩ હાકમ અમરુલાના કરજંદ તે
 ૩૪ અઝીઝ બીદિલાહના કરજંદ તે
 ૩૫ મઆઝીદીનના કરજંદ તે
 ૩૬ મનસુર કુબયત અદલાના કરજંદ તે
 ૩૭ કાયમ બા અમરુલાહના કરજંદ તે
 ૩૮ મહેદી મહમદના કરજંદ તે
 ૩૯ રઝી અબ્દુલ્લાહના કરજંદ તે
 ૪૦ તકી મહમદના કરજંદ તે
 ૪૧ વફી અહમદના કરજંદ તે
 ૪૨ મહમદના કરજંદ તે
 ૪૩ ઇસમાઇલના કરજંદ તે
 ૪૪ હઝરત ઇમામ અમરુર આદક અલીહુ
 સલામ ના કરજંદ.

ઉપરની ઇસમાઈલી ઇમામોની ૬૦ ઇમામે જાઅફરે માદદ જ્યંઘી આજ સુધીની વંશાવળી એક ઇસલામી આલેમે આપેલ છે અને તે આપના સવાલના જવાબ માટે અમો ધારીએ છીએ કે તદ્દન પુરતી છે.

સવાલ ૫ મો.

મજકુર પ્રસ્તાવના પેજ ૪ અને ૫માં તમો જણાવો છો કે “ સત્ય અને પાક ઇમામોની શોધમાં પડતા કેટલાકે ઇમામ આવો હોવો જોઈએ કે તેવો હોવો જોઈએ જેવા શયતાની વસવસા સત્ય પારખવામાં અંતરાયો નાંખે છે તો કેટલાકને સત્ય જણવા છતાં ઢચુપચુ રહેવા દઈ સત્ય રસ્તો (સરાતલ મુસ્તકીમ) મેળવવાને બાગ્યશાળી થવા દેતો નથી. ” તો શું ઇમામની ઓળખની નીશાની કાંઈપણ ન હોવી જોઈએ? શું ભોળે મનેજ સેવ વુંજ જોઈએ ? ઇમામ કે જે ખુદાના તરફથી ખલકતને હિદાયત કરનાર હોઈ એક હાઠી તરીકે છે તો શું ઇમામ ગમે તેવો હોય અને ઇમામ-

તનો દાવો કરતો હોય ત્યારે શું તેને માન્ય રાખવો ? ઉપરાંત ઇમામ છે તે હીની હાકિમ તરીકે છે તો એક અજ્ઞાન શખ્સ ઇમામતનો દાવેદાર હોય અને તે કરતા બીજો કોઈ વધુ ઇલમવાળો હોય તો શું વધુ એલમવાળો પોતાથી અજ્ઞાનને ઇમામ તરીકે માની શકે ? અઠકલ તો એમ કહે છે કે ઇમામ પોતાના જમાનામાં સર્વકરતા ઇલમમા ઐબ્ટ હોવો જોઈએ એ ઉપરાંત ઇલ્મે તફસીર, ઇલ્મે હદીસ, ઇલ્મે ફિકાહ (શરીયતના મશઅલા મસાઅલો) તે જમાનામા મોબુદ માણસો કરતા વધુ જાણુનાર હોવો જોઈએ કે નહિ ? તો તમોએ જેઓને મોબુદ ઇમામ તરીકે સ્વાકારેલ હોય તેઓ મજકુર ઇલ્મોમા કેટલે દરજે પ્રવિણ છે ? તે મહેરબાની કરી જાહેરમા લાવો અને તેઓ તરફથી કોઈ તફસીર અથવા હદીસની કે ફિકાહની કિતાબ કે જે હાલના મોબુદ ઇસ્લામી આલેમો કરતા સર્વથી ઐબ્ટ હોય અને જેને ઇસ્લામી આલિમો સિવાય બીજાઓ પણ કબુલ કરી શકે કે તેઓ

મર્જ કરતા ઇલમમા મ્મવિષ્ણુ છે, એવી કોઈ કિતાબ
જહાર પાડેલ છે ? અગર પાડેલ હોય તો તેના
મ્મમાણો જાહેરમા લાવો.

જવાબ પ મો.

ભાઈ અએન ! આપ ઇમામની ઓળખની
નિશાની વિષે પુછો છો તો અમારા ઇસ્માઇલી મઝ-
હબમાં ઇમામને ઓળખવાની નીશાની ઘણીજ રહેલી
છે અને તે માટે અમારા ડરમાં ઇમામ મૌલાના શાહ
મુસ્તન સર ખીલ્લાહ કિતાબ શીંદીયાદે જવાં મરદી
માં ફરમાવે છે કે-

“ ઇમામરા જુસ્તન નમી ખાહદ જાહેર
વ હાઝર વ કાદર મૌલાના નિશેસ્તે અસ્ત
આલે ઇમામ વસીએ ખુદશરા ફરમાયદ ઉરા
કયુલ દારતા આશદ વ શક ન આવરીદ વ ખર
હાઝર જોમા શક મખાદા ખિયાવરીદ.”

અર્થ-

“ ઇમામને જાતવાની જરૂર નથી, જાહેર અને
હાઝર અને કાદર મૌલાના (હાઝર ઇમામ) બેઠા હોય
તે ઇમામની આલને પોતાનો વસી ફરમાવે તેને કયુલ

રાખવો જોઈએ અને હાઝર જોમા પર શક નહિ
લાવવો જોઈએ.”

ઉપરનો રીવાજ અસલથી છે. ઇમામની નિમણૂક
અદના ઇનસાન ન કરી શકે. ઇલાહી કામ ઇમામ
પોતેજ બજાવી શકે. અને તે કામમાં શક લાવનાર બે
દીન થઈ જાય છે. હૃં રસુલિલ્લાહે હૃં મૌલા મુરતજી
અલીને પોતાની હયાતીમાં વસી નિમ્યા હતા, અને
એજ રૂઠી દરેક જમાના માટે હોય એમાં શક લઈ
જવા જેવું નથી હ રસુલિલ્લાહે કરેલી પોતાના વસીની
નિમણૂક પર શક લઈ જનાર જેટલોજ હાજર ઇમામ
જેને પોતે વસી નીમે તેના પર શક લઈ જનાર ગુન્હ-
ગાર ગણાયા જોઈએ, એ ઉપરાંત ઇમામની કુટલીએક
મુખ્ય સિદ્ધાંતો કે જે સાધારણમાં સાધારણ અકલમાં
ઉતરી શકે તે સિદ્ધાંતો જેવી કે ઇમામ લોકાને રાહનુમા
હોવાથી કાઈના પણુ હર રાખ્યા વગર મોમીનોને
ઇમામ તરીકે હિદાયત કરે છે, એક રાહનુમા તરીકે
હોવાથી કદી ગયબ થઈ જતો નથી કે ઉમ્મતને જજ
તમાં રખડતી મુકી પોતાની જાન બચાવવા નાશી જતો
નથી. એટલે કે ઇમામે મુખીન તરીકે દરેક જમાનામાં
મોજુદ રહે છે. અને તે હૃં અલીથી સીલસીલા
બંધ દિતરી આવેલ હોય છે. વળી તે ઈસ્મે રૂહાની

અને ઈશ્મે ગયખીથી માહેતગાર હોય છે. આ બધી ખરા ઇમામની સિદ્ધાંતો છે. જે એક નાનું ગચ્ચું પણ વીચારે તો સમજી અને જાણી શકે છે.

વળી આપ જે ખોટા દાવેદારની વાત કરો છો તે એટલા માટે થોડા નથી કે જેમ કેઈ રાજ્યનો રાજા પોતાના ફરજાંદને યુવરાજા નીમે અને તેના બાદ બીજો દાવેદાર હલાક થાય છે. તેજ મુજબ જેને હાજર મૌબુદ ઇમામ પોતાના વસી નીમે તે સિવાય બીજા દાવેદારો હલાક અને નીસતો નાબુદ થઈ જાય છે. જ્યારે ખરા ઇમામ જાતી ઠોકી દર જમાનામાં હાજર અને મૌબુદ રહે છે. અને મોમીનોને છંડે એક ઇમામ તરીકે હીદાયત કરે છે ખરા ઇમામના ખોટા દાવેદારો યાને દુશ્મનોને માટે ખુદાવન્દ તઆલા ફરમાવે છે કે—

“ ઇન્ના શાનેકા હોલ્લ અખતર. ”

અર્થ—

“ ખરેખર તારો દુશ્મન તે પોતેજ અખતર
(વાંઝીયો) છે.”

(સુરતુલ ફૌસર આ ૩ જી)

એટલેકે રસુલિદલાહ કે તેની આંહાટે પાક હાજર
 ઇમામ અહલેખયતના દુશ્મનો! ખોટા દાવેદારોની નસલ
 કદી વધી શકતી નથી અને દુ'ક વખતમાં વખતર
 થઈ જાય છે. એટલે તેની નસલ બંધ
 પડી જાય છે.

વળી આપ લખો છો કે “ઇમામ ગમે તેવો હોય
 તો શું માન્ય રાખવો ?” તો સાહેબ ! હાજર ઇમામ
 હોય તે પોતાની આલને ઇમામ તરીકે નીમે એમ જે
 ઉપર કહેવામાં આવ્યું તેમ તેમાં કદી ભુલ સંભવેજ
 નહિ ભુલ માણસો કરે પણ ઇમામ કે પેગંબરના કાર્યમાં
 ભુલ ચુક હોઈ શકેજ નહિ અને તેમાં ભુલ જોનારાજ
 આખી ભુલ કરે છે એમ દરેક ઇમાનદાર સમજે છે.
 તેવા હાજર વ કાદર વ જાહેર ઇમામની નિમાયેલ ઇમામ
 માટે શરતો મુકરર કરનાર ઇમામનો દુશ્મન ગણાય છે
 જેવી રીતે ખુદાવન્દતઆલા તરફથી મોકલાયેલા
 નિમાયેલા પેગંબર માટે કાફેરો શક લખ જતા અને
 કહેતા કે—

અને તેઓએ કહ્યું કે “હે તું કે જેના ઉપર ફાર
 આન નીચે મોકલવામાં આવ્યું છે, ખરેખર તું
 (હે મોહમ્મદ) દિવાનો છે. (૧) શા માટે તું

અમારી પાસે ફેરવતા આવતો નથી જો તું સત્યવાદી-
જોમનો હો ! (૭)

(સુરતુલ હેનર વ્યા. ૬-૭)

એ મુજબ દરેક વ્યક્તિમાં પેગમ્બરોના કે ઇમામોના
દુસ્મનો ઇમામ કે પેગમ્બર માટે જોડે જોડે છે. તેમ
જેલનારાઓમાં ધણા ખરા આલિમો અને કેટલાક શય-
તાન નાં ફંદામાં ફસાયેલા શખ્સો હોય છે. તેઓને કદી
પેગમ્બર કે ઇમામોની હિદાયત પહોંચી શકતી નથી.
કારણકે ખુદાવન્દતઆલાએ તેમના દિલ પર મહોર
મારેલી છે અને તેથીજ તેવા હાદી માટે અનેક તરંગો
ઊઠાડી, આ તો માથુસ છે ખુદા શા માટે શીરસ્તા મોક-
લતો નથી? અમર તો ઇમામ તો આવો જોઈએ ઇમામે
આમ કરવું જોઈએ વગેરે વગેરે ઇમામો પર જાણેકે
હુકમ કરનારા હોય અને ઇમામના કાર્યની હદ બાંધ
નારા હોય તેમ પ્રથમ ઊભા કરી ઇજાહી વ્યાખતમાં
અજાઝીલની માફક માથુ મારે છે એવા મગરૂર આલીમો
અને તે આલીમોનાં બન્દા બનેલા કેટલાક માંઠના
પુરા લોકો એ મુજબ ખરા હાદીને કદી મેળવી શકનાર
નથી અને એઓ ખરા હાદીથી જોખવર રહી જહેલી-
યક્તા મોતે મરે છે. આવા શખ્સો માટે દરેક ક્યાળુ
દીલ ધરાવનાર હમા ખામ છે.

આપ લખો છો કે “ એક આલિમ જે વધારે ઇદમવાળો હોય તે પોતાથી અજ્ઞાન જણાતાને ઇમામ કબુલ કરી શકે ? ” તે ભાઈ અએન ! મગરૂર આલિ મોની એજ પ્રમાણે મદોંકાણુ વળે છે જેનો સાદો અને સમજમાં આવે એવો દાખલો અઝાઝીલનો છે કે જ્યારે ખુદાવન્દતઆલાએ શીરસતાઓને હુકમ કર્યો કે “ હું આદમ (અ.) ને સુજદો કરો ” ત્યારે અઝાઝીલે પોતામાં ઘણું એદમ હોવાને લીધેજ તકકબુરીથી કહ્યું—

“ શું હું તેને સિજદો કરું જેને તેં માટી માંથી પેદા કર્યો છે ? ”

(સુરતો બની એસરાયલ આ. ૬૧)

અને એ માટે ખુદાવન્દ તઆલા ફરમાવે છે કે—

“ અને (યાદ કર) કે જ્યારે અમે શીરસ્તા ઓને કહ્યું કે આદમને સેજદો કરો, ત્યારે એબ્લીસ શિવાય તેઓ સધળાએ સેજદો કર્યો એબ્લીસે કહ્યું શું હું સેજદો કરું કે જેને તેં માટીમાંથી પેદા કર્યો છે ? (૬૧) તેણે ફરીથી કહ્યું, મને ખબર આપ કે આ જેને તેં મારા કરતાં વધારે માનવંત કર્યો છે. (તે શા માટે ?) જો તું મને ક્યામત સુધી જીવતો રહેવા દે,

તો હું અચ્છીન જુજ સિવાય તેના બધા વંશજોને જડ-
મુળથી ઉખેડી નાંખીશ. (૬૨) ખુદાએ કહ્યું કે જા,
પછી તેઓમાંનો જે કંઈ ત્હારી પાછળ ચાલશે, તો
તમારા સંબંધાનો બદલો દુઝખ છે કે જે એક પુરેપુરી
શિક્ષા છે (૬૩) અને તું તેઓમાંના જેને ત્હારાથી અને
તેને ત્હારા આવાજથી ખસેડી જુલમાં નાંખ અને
ત્હારા ઘોડેસવાર અને ત્હારા પાયદળને એકઠું કરી
તેઓની સામે ઉશકેર, અને તેઓની દોલત અને
તેઓના છોકરાંઓમાં જાગ પડાવ, અને તેઓને જમન
આપ, પણ શેતાન તેઓને છેતરપીંડી સિવાય બીજું
કંઈ વચન આપતો નથી. (૬૪) ખરેખર ત્હારા ખાસ
બંદાઓ ઉપર ત્હારે માટે કંઈ સત્તા નથી, અને ત્હારો
પરવરદિગાર તેઓનો રક્ષણ કરનાર બસ છે. (૬૫)

ઉપરની પાક આયતોની મતલબ આપના સંવાદના
જવાબ માટે પુરતી છે. ઇબ્લીસે હું આદમના વંશજો
પાસેથી વેર લેવાને માટેજ ખુદાવન્દતઆલા પાસે
ક્રિયામત સુધી જીવવાની માંગણી કીધી અને તેથીજ
જુજ સિવાય સંબંધાને જડમુળથી ઉખેડી નાંખવાનો
તે પ્રમત્ત કરે છે, અને ખુદાવન્દતઆલાએ પણ તેનો
નતીજો સંબંધાવી દીધો કે જેઓ ત્હારી પાછળ ચાલશે
તેને ત્હારા મુજબ વત્તરો તેઓને પુરેપુરી શીક્ષા કર-

વામાં આવશે અને તેથી તેના બન્ધનમાં ખરા ધર્મા-
મની સામે એવી તકકબુરી રાખે છે અને કહે છે કે “શું
અમારાથી ઓછા એકમવાળા (જખ્ખાતા) ધનસાનને
ધર્મામ તરીકે કબુલ કરીએ ? ”

ભાઈ અએન ! ઇંગ્લીસ એટલે અઝાઝીલ
જેટલું એકમ જખ્ખાતો તેનાથી એક કરોડમો હિરસો
અત્યારે કોઈ પણ એકમ જખ્ખાવાનો દાવો કરી શકશે
નહિ, તેમજ તેના જેટલી ઇખ્ખાદત કરનાર, અરે, તેનાથી
કરોડમાં ભાગની ઇખ્ખાદત કરનાર કોઈ પણ આબેદ
દુનિયાની સપારી પર બતાવી શકશે ?

એવા અલિમ આબેદ અને ખાસ ખુદાવન્દની હુજુરમાં
રહેનારને પણ વધારે એકમ અને આબેદપણાથી તકક-
બુરી પેદા થઈ અને ઉપર મુજબ વસવસો પેદા થયો
અને પોતાથી એકમ અને ઇખ્ખાદતમાં હકીર જખ્ખાતા
હ૦ આદમને નમન કરવામાં પોતાની હલકાઈ સમજવા
લાગ્યો અને તેથી તેનામાં તેટલા ઇકમ, ઇખ્ખાદત અને
ચાત હોવા છતાં લઆનતી થયો. ત્યારે ભાઈ અએન,
આપજ કહોકે, એ પ્રસંગે અઝાઝીલ ખુદાવન્દતઆલાને
આપના સવાલ જોવાજ સવાલ કરવામાં વ્યાજખી હતો
કે નહિ ? આનો જવાબજ આપના સવાલનો જવાબ છે.
વળી વધારે દુર જવાનું એક બાબુ રહ્યું, હ. રમુલિલાહ

દુનિયા બહાને લણેલા નહિ હતા, વાંચી કે લખી નહિ
જાણતા હતા ત્યારે, તે વખતના આલિમો શું આપના
સવાલ જેવાજ સવાલો નહોતા કરતા ? અને તેમ કર-
વામાં શું તેઓ ગેરવાજખી હતા ? અને તેવા આલિમો
ઉપર એવા એક અભણ પેગમ્બર થવાને લાયક હતા ?
ભાઈ અએન ! આવી ઇલાહી બાબતોને સ્થુળ દૃષ્ટિ કે
સ્થુળ અકલ પાર પામી નથી શક્તી અને ઇમામતના
બારામાં ઇમામની પરખ કરવા માટે ઇનસાને પોતાની
હકીર અકકલ ચલાવવાની મુખાઈ કરવી જોઈએ નહિ.
જેઓએ આવી ઇલાહી બાબતમાં તકકબુરી કરીછે, અને
પોતાની હકીર અકકલ ચલાવી છે, તેઓ ગુન્હેગાર ઈયા
છે. આપને આવા દાખલા ઇતિલાસો ઉપર નજર ફેંકશો
તો ઘણા મળી આવશે.

ઇમામ ઇલમે ગયખી જાણે છે કે જે એલમ વિશે
ઇનસાનો બેખબર છે. ઇમામ મનુખ્ય ઉપર હુકમ કર-
નાર હોવાથી સ્વતંત્ર છે. મનુખ્યોએ તેના હુકમ પ્રમાણે
અમલ કરવો જોઈએ, માણસો કહે તેમ તેણે કરવું એમ
નહોય ! ઇમામ મનુખ્યની જુલ જોઈ શકે છે, જાણી શકે
છે, મનુખ્યને ઇમામની જુલ જાણવા કે જેવાની તાકત
નથી. ઇમામની અકકલ તે મનુખ્યની અકકલનું મુળ છે.

અમારા સ્વિકારેલ મૌજુદ ઈમામ દરેક
 ઈલમમાં સમ્પુર્ણ પ્રવિણ છે એમ અમે ન માનતા હોઈ
 એ તો અમે મુનાફક ઠરીએ. આપ જણાવો છોકે તેઓ
 તરફથી એવી કાંઈ કિતાબ પ્રગટ થયેલ છે કે જેને ઇસ-
 લામી આલિમો ઉપરાંત બીજાઓ પણ કમુલ કરી શકે
 કે તેઓ સર્વ ઈલમમાં પ્રવિણ છે ? તો ભાઈ અએન !
 આ સવાલજી ગેરવ્યાજબી છે કારણકે આજ સુધીમાં
 જે કાંઈપણ ઈમામ તરફથી એવી કિતાબ બહાર પડી
 હોત તો ઇસલામમાં આટલા તફરક શા માટે હોત ? તો
 શું અગાઉના મૌજુદ ઈમામો પાસે એવી માંગણી
 કેમજે નહિ કરી હોય ? જે ઈમામે જાઅફર સાદેક કે
 જેને શાયા શીરકા એકી અવાજે ઈમામ કહીએ. તેમના
 તરફથી પણ તેવી સર્વ માન્ય કિતાબ બહાર પડી શકી
 નથી. તેવી કિતાબ તેઓ તરફથી બહાર પડી હોત તો
 આટલા ઝગડા શા માટે રહેત ? મતલબમાં પોતાને
 ઈમામ તરીકે સ્વિકારે એટલા માટે ઈમામે આપની
 માંગણી મુજબની બુક બહાર પાડવી જોઈએ એ સવા-
 લજી નકામો છે. ઈમામે કેમ વરતવું તેની હદ કે શરતો
 બાંધવાની મુનાફક જેવી માંગણીનો જવાબજી ન હોઈ
 શકે એ સર્વ અકલમંદ માણસ સમજે છે. પોતાના
 મોખીનોને હિદાયત કરવા માટે પ્રસંગોપાત ઈલમ, સમ-
 જણુ જોગ અહકામો આપ્યા કરે છે, અને તે દર

માન મોખીનો હર વખત દિદાયત આપનારી કિતાબો તરીકે વાંચે છે અને તેના ઉપર અમલ કરે છે.

જેઓને જોવાની આંખો છે, તે જોઈ શકે છે, સાંભળવાને કાન છે, તે સાંભળી શકે છે, અને સમજવા વાળું અંતઃકરણ છે, તે સમજી શકે છે.

અમારા મવજુદ ઇમામ આપની માંગણી મુજબની કિતાબ બહાર પાડે છતાં સર્વ આલિમો એકમતે કબુલ કરે એ કદી બનવા યોગ્ય નથી કારણકે કલામે રખમાનીને પણ નહિ કબુલ કરનારા ૬૦ રસુલ્લાહના વખતમાં ક્યાં થોડા હતા ? બહેકે તેમના સગાઓજ વિરૂધ્ધ હતા. જો કિતાબ દુરકાન કે જે ખુદાવન્દતાઆલાના કલામ છે. તેને માન્ય રાખનારા સર્વ આલિમો તે વખતે હોત તો આજે આખી દુનિયામાં ઇસ્લામ સિવાય બીજો ધર્મજ ન હોત ! જ્યારે પાક દુરઆન સરીફ માટે એવો પ્રશ્ન બેકુદો છે તો પછી ઇમામ માટે તેવો પ્રશ્ન કાંઈ વજુદ ધરાવતો નથી; વળી જેઓ અકકલમંદ છે તેને કિતાબની પણ કાંઈ જરૂર રહેતી નથી તેને ઇમામનો એક ઇસારો કાફી છે બાકી બેઅકકલો માટે માથાફાડ નકામી છે.

સંવાદ ૬ ઠો.

મજકુર પ્રસ્તાવનામાં પેજ પ માં તમે આગળ ચાલતાં જણાવો છો કે “ જો તેવો શયતાની વસવાસો દુર કરી ઇમામતની આલુ પદ્ધતિ મુજબ (ઝુરરીયત) ની પ્રથા ઉપર ધ્યાન રાખી ઇમામત જેવી ઇલાહી બાબતમાં પોતાની કમતાકત અકકલ ન ચલાવે ને નેક નિસ્તાથી તપાસ કરે તો જરૂર તે બહાર હાજર ઇમામને મેળવવા લાગ્યશાળી બને એમાં શક નથી. ” તો તમે ઝુરરીયતની પ્રથા ઉપર બહુજ વજન આપો છો અને તે ઉપરથીજ ગોચા તમે ઇમામત સાબિત કરવામાં મથી રહ્યા છો એવું તમારા સાહિત્યો (તમારી કંપનીમાં પ્રગટ કરેલાં પુસ્તકો) માં ઠેક ઠેકાણે પ્રગટી નિકે છે છો તો તમે એક સત્ય શોધવા નિક-જેલ બહાર લેખક જો તો ઇન્સાફથી બહાર કરો કે પાક કુરાને શરીફમાં મજકુર

આયત્ર કયા રૂપે જણાવવામાં આવી છે ?
 શું હઝરત પયગમ્બર સગ તું ઝુરીયતીમાંથી
 કોઈ શખ્સ ગમે તેવો હોય તો પણ તે
 છુટકારાનો અધિકારી થઈ શકે છે ? હદીસ
 તો એમ બહાર કહે છે કે અમર સઈયદે
 કુરેશી હોય અને તે ગુન્હેગાર હોય તો
 સબને પાત્ર થશે અને એક ગુલામે હબસી
 અગર નેક અને ખુદાની ઇતાઅત, ગુબરી
 હોય તો તે સવાબનો હકદાર થશે. તો
 આલાહ હોવાથી માન્ય કરવું એમ કરતું
 નથી પણ તેના કાર્ય જોવા જોઈએ ! પાક
 કુરાને શરીફમાં ખુદાએ ફરમાવેલ છે કે
 ઇન્નલ અબરાર લ શી નઈમ લ ઇન્નલ કુબ
 રા લફી જહીમ ” એટલે બેતહકીક કે જે
 નેક કીરદારો છે તેઓ ન્યામતમાં હશે
 (ઉપરાંત નઈમ બેહસ્તનું પણ નામ છે
 અને કુજબરો એટલે બદ કીરદારો
 જહીમ (હોઝખનું નામ છે) માં હશે તો
 મજકુર પરમાણુ વીશે તમારી શું માન્યતા છે ?

જન્માખ ૬ ઠા.

મળકુર આમત પાક કુરાને શરીર સુરે આલે
ધમરાનમાં ૩૩-૩૪ મી આમત છે જે સ્ત્રીએ પ્રમાણે છે.

ઈન્નદલા હુ રેતકા આદમ વ નુહ આલે
ધમરાહીમ વ આલે ધમરાન અલલ આલ-
મીન (૩૩) કુરિયતન બ અઝોહા મિન
બઅઝિન. (૩૪)

અર્થ—ખરેખર ખુદાએ આદમને નુહને અને
ધમરાહીમના વંશને અને ધમરાનના વંશને સર્વ
આલમ ઉપર પંસદ કીધા છે. (૩૩) તેમજ તેમના
વંશમાં કેટલાએકને કેટલાએક ઉપર અને ખુદા
સાલળનાર અને જાલુનાર છે.

હવે તે આમત એમ બતાવે છે કે ખુદાવન્દ
તઆલાએ હ૦ આદમ અને હ૦ નુહને તેમજ
હ૦ ધમરાહીમના વંશ અને હ૦ ધમરાન (હ૦
અબુતાલેખના વંશ) ને આલમ ઉપર પેશવા તરીકે
પંસદ કરેલ છે અને હ૦ અલી હ૦ ધમરાન
છે જે સાબિત કરવાની જરૂર નથી. હવે તે પછીની
આમત તેમના “વંશમાં કેટલાએકને કેટલાએક

ઉપર” તેમના વંશ જે આલે ઈમામ છે તે સર્વનો પેશવા છે ઝુરરાયતી એટલે આપ અને તેનો દીકરો અને તેનો દીકરો એમ સુયવે છે અને તેજ મુજબ હ૦ અલીથી વંશપરંપરા આજ સુધી ઈમામન ઉતરતી આવેલ છે અને તેજ મુજબ કીયામત સુધી ચાલુ રહેશે.

વંશમાં જન્મ પામવાથી તે મુક્તીનો કે કઠીનતનો અધીકારી નજ થઈ શકે, એ તો એક નાનું અચ્ચુ” પણ રહેલાઈથી સમજી શકે એવું છે અને તે માટે અબુ-ઝલ્લનો દાખલો મશહુર છે. ઈમામ જે હાજર હોય તે પોતાની આલને વરી કરવે છે અને તે ઈમામ તરીકે બધી આમત સારી પેઠે જાણતાજ હેવાથી, તેમના કાર્યમાં કદી ભુલ સંભવેજ નથી અને જે તેમના કાર્યમાં કોઈ ભુલ કહાડે તો તે એઈમાન ગણાવો જોઈએ. આપ લખો છો કે “તેના કાર્યો જોવા જોઈએ.” તો ઈમામના કાર્યો જોવાનું કામ ઉમ્મતનું નથી પણ ખુશવન્દ તઆલાનું તેમજ જેને તે પાક જાત તરફનું તે પારખવાનું જ્ઞાન મળેલું છે તેનું છે. તે મટે ખવાજા ખીઝરનો દાખલો મશહુર છે કે તેમના કાર્ય માટે સંકા લાવનાર હ૦ મુસાએ પણ થાપ આધી હતી, દુકમાં ઈમામના કાર્યો કદપવાની તાકાત નાકસ ખનથાનોતી અદના બુધી માંતો નથીજ.

સવાલ ૭ મો.

મજકુર જુરરીઅતીની પૃથા ઉપરે તમે ઘણાજ વચન આપો છે, તો તે આયત પાક કુરઆને શરીફમા નીચે મુજબ છે-કાલા ઇન્ની જાએતોકા લીન્નાસે ઇમામા; કાલા વમીન્ન જુરરીઅતી કાલા લાયનાસો અઅદે જાલેમીન એટલે કહ્યું (ખુદાએ ઇમરાહી બને) હું તને માણસો ઉપર ઇમામ તરીકે મુકરર કરીશ, કહ્યું (ઈબ્રાહીમે) અને મારી જુરરીઅનમાંથી! કહ્યું (ખુદાએ) એટલે એ અફ઼ (ઇમામનના હુદા) જાલીમને મળી શકતો નથી. જેની માયના ફરમાન અલી સાહેબના તરજુમામાંથી જણાવીએ છીએ, મજકુર આયત પહેલા પારામાં સુરએ બકરામાં આયત ૧૨૪ મી છે, જેનો ઉતારો ઉપર આપેલ છે, તેની માયના ખુદાને ફરમાયા, મયેં તુમકો લોગુંકા પેશવા બનાને વાલા હું, (ઈબ્રાહીમને) અરજ કી, અઉર મેરી આલાદમેંસે! ફરમાયા (હાં! મગર) મેરે ઇસ આહુદેપર જાલીમુંમેસે કોઈ શખ્સ ફાયઝ નહી હો સકતા, યાદ રાખવાનું છે કે જાલીમનો

ખીનાબ કોઈ ઉપર જીતમ કરે તેના વાસ્તેજ
 આસ નથી પણ કોઈ યુનાહના કામો કરે, તે
 “પણ જાલેમુન લે નફસેહી” પ્રમાણે જાલેમ ગણાય
 છે, મજકુર આયન સફ જાહેર કરે છે કે, ખુદા
 એ ફક્ત હુ ઈબ્રાહીમનેજ ઈમામ તરીકે કહેત,
 જુરરીઅનને પણ ઈમામ મુકરર કરેલ હોય એવું
 જણાતું નથી, એટલે હજરત ઈમરાહીમે માંગણી
 દીધી કે, મારી જુરરીઅતમાંથી પણ ઈમામ મુક-
 રર કર, તો ખુદાએ તેના જવ ખમાં જ ગુલાબું કે
 એ હોદ્દા જાતીમે ન મળી શકતો નથી ઉપરાંત
 હજરત ઈમરાહીમે અગર કહ્યું હોય, વ જુરરી-
 અતી તો એમ ગણાને કે. સર્વ જુરરીઅનના
 વાસ્તે પણ હજરત ઈમરાહીમે કહેલ છે કે
 વમીન જુરરીઅતી એટલે જુરરીઅનમાંથી અમુક
 તો તેના જગાએમાં ખુદાએ ફરમાવ્યું. જેથી
 જાહેર થાય છે કે ઈમામતનો હુદો ફક્ત જુરરી-
 અતી ઉપરજ આધાર રાખતો નથી, કારણ કે
 જાહીમ એ હુદાને લાયક ગણાતો નથી, તો જોઈ
 શકાસે કે ઈમામતના વાસ્તે શરતો જરૂર હોવી
 જોઈએ તો તમે એ બારામાં શું કહો છો ?

જવાબ ૭ મો.

ભાઈ અએન ! આ સવાલનો ફટલોએક જવાબ ઉપરના જવાબમાં સમાઈ જાય છે.

હ૦ ઇબ્રાહિમે ઇમામત માટે પોતાની ઓમાદને માટે માંગણી કરી તેના જવાબમાં પરવરદીગારે ફરમાવ્યું કે જલ્દીએને એ અલદદ મળશે નહીં, એ પરથી સીદ્ધ થાય છે કે ઇમામત હ૦ ઇબ્રાહીમની જુરરીગત માટેજ છે. અને ઇમામ પત્રીત અને મયબનું ઇદમ જાણનાર હોવાથી જાહેરમાં મોમીનો વચ્ચે પોતાના વસી તરીકે મુકરર કરે તે જલ્દીમ હોય એમ માનવું એ પરવર-દીગારના પત્રીત કલામેને ખોટા પાડવા બરાબર છે.

“જાલીમે નફશહી” બાબતમાં ઇમામની પરખ કરવા નીકળનારાઓએ પોતાની અકકલની ને એદમની તકક જુરી એક બાબુ રાખી, અઝાઝીલના દાખલા પરથી ઘડો લેવો ઘટે છે. પરીક્ષક જેની પરીક્ષા લેવા નીકળે તે તેનાથી ચઢીયાતા દરજ્જાનો હોવો જોઈએ, એ એક નાનું બચું પણ કબુલ કરી શકશે, તો ઇમામ કે જે દુનીયાના સર્વ મનુષ્ય કરતાં દરેક રીતે શરેષ્ટ છે, તેની પરખ કોઈ મનુષ્ય કરવા નીકળે તો તેને કેવી ઉપમા આપવી તે આપજ સમજી શકશે. મનુષ્યની રચુળ દ્રષ્ટી કે રચુળ અકલથી જણાતા ઇમામના અયોગ્ય કાર્યોનો હેતુ ઉત્તમ હોય છે જે માટે પવાજા ખીજરનો દાખલો મરાહુર છે.

ધર્મી કાઈ પણ મનુષ્યના લીઆસ અને કાર્ય ઉપ-
રથી તેના પર ઝાલીએ નફશાહીનું તહોમત મુકી શકાતું
નથી. તે માટે શેખશાહીએ સદ હીકાયતમાં એક વાર્તા-
ના રૂપમાં ઘણીજ સરસ રીતે બતાવી આપ્યું છે કે,
એક માણસે ભર જંગલમાં આશાયેસ લેવા માટે ઘોડા
માટે ખીસો ખાડેલ અને જતી વખતે તે એમના એમ
રહેવા દીધો કે અન્ય તેના જેવા મુસાફરને ખીસો ખાડ-
વાની તકલીફ લેવી ન પડે પણ તે બાદ આવતા એક
મુસાફરને તે ખીસાની ડોકર લાગતા ભોંય ઉપર પડી
જવાથી, ખીસો મુસાફર તેમ ન પડે માટે તે ખીસો કહાડી
ફેંડી દીધો. અનેનો હેતુ પરમાર્થી હતો છતાં કાર્ય એક
ખીજથી વીરૂદ્ધ હતું. અને ખુદાએતઆલા પાસે સર-
ખાજ સવાબના હકદાર હતા એટલાજ માટે હદીસમાં
ફરમાવેલ છે કે:—

હદીસે શરીફ.

ઈબ્ર અલ્લાહ લાયન ઝરૂન સુરતકુમ. વ અવ્ય
માલકુમ, વ લાકીન યીનઝરૂના કુલુબુકુમ
વ નીયાતકુમ.

અર્થ—ખરેખર નથી જોતો ખુદા તમારી સુરત અને
તમારા આમાલ પણ જુએ છે તમારું દીલ અને તમારી
નીયત.

જ્યારે નાચીઝ ઇનિસાનનાં પણ સુરત કે લીચ સ
નહી, પણ નીચત ઉપર સારા નરસાપણાનો આધાર છે
તો પછી ઇમામની સુરત કે લીચાસ અને કાર્યો કદપવાની
શક્તી કોઈ પણ ઇનિસાન ધરાવી શકતો નથી. યગજ્ઞાની
માફક આખેડો અને જાહેરનો દુનીયામાં ટોટો નથી કે
જેના પર દુનીયા ઝુકી મરે છે.

સવાલ ૮ મો.

અગર તમે મજકુર આયતથી એમજ
જણાવો કે, હા! ઝાલીમ હોય તે ઇમામ ન થઈ
શકે પણ એના કામોનું અને તેની વર્તણૂકનું
પ્રમાણ જણાતું નથી તે વીશેનો દાખલો નીચે
પાક કુરઆને શરીફની આયતથી આપીએ
હીએ, કે જેથી તમે જોઈ શકશો કે, નેક અને
ખદ કામોનું પ્રમાણ ફક્ત ઇમામનેજ લાગુ પડે
છે તેમ નથી, બદકે ખરાબ કામો કરવાથી ઝુર-
રીઅતમાંથી પણ નીકળી જાય છે, જેમકે પાક
કુરઆને શરીફમાં સુરએ હુદ કે જે બારમા
પારાહમાં છે, તે સુરામાં હજરત તુહ પયગમ્બરનો
કીસ્સો ખુદા તરફથી વર્ણવામાં આવેલ છે અને
તે કીસ્સાનો સારાંશ તમારાથી પણ જુદા
ન હશે. જે વખતે તુહ પયગમ્બર

રનો છોકરો કુખવા લાગ્યો, હજરત ગુહો ખુદાની
 ફરગાહમાં કહ્યું જે (મજકુર સુરાની આયત
 ૪૫ મીમાં છે જેની શરૂઆત) વત્તાદા ગુહુમ
 થી છે જેનો ઉતારો લંબાણ થઈ જવાના સખબે
 નહી કરતા તમે પોતાનેજ જોઈ લેવાની તકલીફ
 આપતા ફક્ત મજકુર આયતનો તરજુમો મોટી
 ફરમાન અલી સાહેબે કરેલ પાક કુરઆને
 શરીફના તરજુમાથી આપીએ છીએ (ઉપરાંત
 તમોને બીજા તરજુમામાં જેવાની ઇચ્છા થાય
 તો જોઈ લેશો) જેમકે ગુહને અપને પરવરદી-
 ગારકો પુકારા ઓર અરઝ કી મેરા બેરા મેરી
 અહલમે શામીલ હય (ઓર તુને વાઅદા કીયા-
 થા કે, તેરે અહલકો ખયા હુંગા) ઓર ઈરમે
 તો શક નહી હોય કે, તેરા વાઅદા સમ્યા હય.
 તેના જવાબમાં ખુદા તરફથી જે જવાબ મળ્યો તે
 અગત્યનો હોવાથી મજકુર તરજુમાથીજ અર-
 બીમાં આયત અને તેનો તરજુમો જણાવીએ
 છીએ—કાલા યા ગુહો અન્નહુ લયસ મીન
 અહલેફ એટલે અય ગુહ વોહ તુમેહારે અહલમે
 શામેલ નહી તો જુરરીઅતમાંથી પણ ખારેજ
 કરી નાંખેલ, અગર તમે એમ જણાવશો કે,
 ખુદા ગયબનો ઇદિમ જાણનાર છે જેથી તેણે

બીજા કોઈ સમજાવતો કહ્યું હશે કે તે તમારી અહુલમાં દાખલ નથી તો તેનો જવાબ કે, તે તેને અહુલમાંથી બહાર શું કરવા કરવામાં આવ્યો અને તેક અને બદ અવમાલોથી પ્રમાણ લેવાય કે નહીં તે સ્પષ્ટ કરવા સારું મજકુર આયતમાં ત્યાર પછી ખુદાએ જે ફરમાવેલ છે, તે ફરજ કરીએ છીએ, ઇન્નહુલ અમલોન ગયરો સાજોદ એટલે વોહ બેશક બદલન હય તો કારણ પણ જણાઈ આવ્યું. ઉપરાંત આગળ ચાલતાં એ આયતમાં સવાલ નહીં કરવાને ખુદાવન્દે કરીએ હજરત તુહ અ. ને ફરમાવેલ છે (વીગતવાર ખુલાસાએ માટે જુઓ તરતુમાએ) તો હવે તમે શું મત જણાવો છો તે બહાર કરો.

જવાબ ૮ મો.

ભાઈ અએન! આપે જે દાખલો આપ્યો તેના અક્સરે અક્સરને અમે મળતા થઈએ છીએ. લાયક વગર ઈમામનો હોદ્દો બીજાને મળી શકે એ કદી બની શકેજ નહીં પણ તે જેવાનું કામ હોદ્દો આપનારનું છે. ઈમામને ખોતાની જુરરીયતીને હોદ્દો આપતી વખતે આ આયતનો ખ્યાલ ન હોય તો પછી ને ઈમામજ શેના ગણાય! જે બદ આમાલવાળા અને ઈમામતના

હુદાને નાલાયક હોય તો ઝુરરીયતીમાંજ રહી શકતો નથી તો પછી ઈમામ જે હાજર હોય છે તે પોતાના તેવા ખર્ચ ચલન અને નાલાયક ફરજદને ઈમામત જેવી મજાદી અનામતનો વસી ફેરવવાની કદી પણ ભુલ નજ કરે. ઈમામ પોતાની ઝુરરીયતીમાંથી લાયકનેજ આ જોખમી અનામત માટે માલીક હરાવે છે અને તેમાં કદી ભુલચુક સંભવતીજ નથી. ઈમામ કે જેમાં ખુદાવન્દ તઆલાનું હીદાયતી નુર ખીરાજતું હોય છે તેને ભવીખ્યનું જ્ઞાન હોવાથી ભવીખ્યના મોકા વગેરેથી માલીતગાર હોઇનેજ, એ અનામત માટે વસી નીમે છે, અને તેથી તેમાં ભુલ જોનાર મુનાફક ગણાય છે. અને મઉમીનપણામાંથી ખારેજ થઈ જાય છે. દુકમાં આ જગોએ આપનો એ સવાલ અને દાખલો ખીન જરૂરી થઇ પડે છે.

સમાજ ૯ મો.

મજકુર પુસ્તક ઈમામે મોમુદમાં શરઆતમાં તમો પ્રજા મિત્ર પેપરની ચર્ચાઓનાં સારાંશ પ્રગટ કરેલ છે, તો પહેલી એ ચર્ચાઓ જે કે મુન્ઝીર અને એ દીદારીનાં તખ્લુસથી પ્રગટ કરેલ છે તે ચાહશોએ જણાય છે એટલે તેઓની ફામી બાબતોમાં માયુ મારવાની

અમારે કાંઈ અગત્ય જણાતી નથી, પણ ત્યાર પછીના ચર્ચાપત્રોમાં હસનઅલી અને અલીબન તરફથી જે લખાણો આવેલ છે તે અટકળથી ખોળઓ જણાય છે, બટકે અલીબન વીશે તો પાકે પાચે સાંભળવામાં આગેત છે કે, અલીબન તે બીજા કોઈ નહીં પણ મીંઠ અલીમહમદ બનમહમદ ચુનારા છે, તો તમે એક સત્ય શોધક છો, અગર તેઓ તમારીજ કુંપનીમાંનાજ હોય તો ઈન્સાફની રૂએ ખરેખર જાહેર કરો. અગર એમજ હોય તો ભાષના ગીત બહેન ગાય એવું જણાઈ આવે છે, અથવા તમે ખુલાસો આપો, તેમ હસનઅલી અને અલીબનના મતને આપે અનુસરતા છો કે નહીં? કારણ એઓના ચર્ચા પત્રોથી કેટલીક શંકાઓ ઉદ્ભવે છે, અગર મજકુર મતને તમે અનુસરતા હોતો ભવિષ્યમાં હું શંકાઓ તમારી ખીજમતમાં પેશ કરીશ મારે મહેરબાની રાહે જાહેર કરો.

જવાબ હ મો.

જાણ અએન! ઉપરના સવાલમાં આપે અમારા ૫૨ ભાષના ગીત બહેને આવાનું તહોમત આપ્યું.

કતરી રીતે મુકવાની કાશેશ કાધી છે; પણ સાહેબ! એક સલ શોધકને મને દોસ્ત અને દુસ્મન એક સરીખા હોય છે. નથી. અમોએ અમારા દોસ્તોની ખુશામત કરવાની ઇચ્છાએ કે, અમારા દુસ્મનોને દુઃખ લગાડવાને ખ્હાને, છુક ઇમામે મોબુદ લખી છે, પણ અમારા ધર્મ પ્રત્યેની અમારી ફરજને અંગે, અમારા નીઃપક્ષપાત દીલે જે અમોને સત્ય બતાવ્યું અને અમારી અદના અકકલે સુચવ્યું તેજ અમોએ લખ્યું છે. તે સીવાય બાઇના ગીત ખ્હેને ગાવા કે એવો કાઈ બીજો મલીન હેતુ અમોએ રાખેલો નથી. અમો મીં અલીબન અને મીં હસન-અલીના મતને મળતા છીએ કે કેમ? એવો આપનો પ્રશ્ન હસવા સરીખો છે. અમો કાઇના દરેક દરેક વીચારને મળતા થઇએ, એ બનવું તદ્દન અશક્ય છે. અમો તેઓના જે જે મતને મળતા છીએ તે તે બાબતો અમારી છુક ઇમામે મોબુદમાંથી આપ જોઈ શકશો, એટલે તે માટે આપને વધારે શું જાહેર કરવાનું હોય? અને તેથી મીં અલીબન કોઇ પણ હોય, તે સાથે આપણને કાંઇ અંગત સંબંધ નથી, લખાણની જુએસમાં અંગત ઓળખ મેળવવાની માથાફાડ કરવામાં ફાગટનો વખત ગુમાવવાની મુરખાઇ કરવાની અમો કાંઇ જરૂર જોતા નથી.

સવાલ ૧૦ મો.

મુજકુર પુસ્તકના પ્રકરણ ૭ માં તમેએ તમારા તરફથી સત્ય શોધક તરીકે જે લખાણ કરેલ છે તેમાં તમે પેજ ૨૯ માં તમારો મત દર્શાવતાં જણાવો છો કે, “ઉપર મુજબ ખુદલી માંગણી કરવા છતાં, ચીં હાથ ચુલામચ્છલી હાથ ધસમાલ અલહાદી વાંચવા ફરી ફરી ભલામણ કરે છે, અને તેથી એમ સાબીત થાય છે કે પાક કુરઆને શરીફમાં તેવી સાબીતીની બાબતો ન હોવી જોઈએ, કે જે જવાબમાં રજુ કરે તો તમેએ કુરઆને શરીફની કેટલી તફસીરો જોએલી છે? અગર કોઈ પાક કુરઆને શરીફથી તેવી બાબતોની સાબીતી કરશે. તો તમે તે માન્ય રાખશો ખરા?”

જવાબ ૧૦ મો.

ભાઈ અએન! આપ તફસીર કહી શું મતલબ ધરાવો છો તે સવાલ કરતાં કહીશ કે અત્રે કંઈ કંઈ તફસીરો વાંચી છે, તે આગળ જણાવવામાં આવેલ છે. અમે તેવી બાબતો સાબીત કરવાની માંગણી અમારી બહાર પડેલી કીતાબ ધિમામે મોબુદમાં પાને ૩૯ માં કરેલી છે, છતાં આપ આવો પ્રશ્ન કરો છો એથી અગ્નયળી ઉપજે છે.

સવાલ ૧૧ મો.

આગળ ચાલતાં તમે જણાવો છો કે “છતાં નવું નવું જણવાની અને તોલ કરવાની અમારી કુદરતી પ્રકૃતિને તે જજમેન્ટ અધુરું લાગ્યું અને તેથી અદહાદી કીતાબ મંગાવી અમેને ચીપી ચીપીને વાંચવી પડી, કે જેના ઉપર મીં હાજી ગુલામઅલી ફખર ધરાવે છે, કે તેમાંથી તેવો કોઈ મુદ્દા મળે, આખી બુક વાંચતાં થોડીએક તેમણે ઠોકી બેસાડેલ બાબતો તેમાંથી મળી આવી છે.” તો તમે એક સત્ય શોધક છો, તમારી ધર્માનદારીથી જણાવો છો કે, તેમાં તમોને કોઈ મુદ્દા નથી મળ્યો? અથવા એકજ બાબતે જોનારાની જેમ મીં અલીજાનની તરફેણમાં ઇન્સાફ આપવાનું બીકું ઝડપેલ છે તે જાહેર કરો? ઉપરાંત તમે જણાવો છો કે તેમણે ઠોકી બેસાડેલ બાબતો તો જ્યારે તમારે અદહાદી ચીપી ચીપીને વાંચેલ છે, તો તેમાં પ્રસ્તાવના તરીકે જે ખુલાસો હાજી ગુલામઅલીએ કરેલ છે, તેમાં ખુદલે ‘ખુદલુ’ જોવામાં આવેલ છે કે, તેઓએ દરેક બાબતને સુન્નત જમાઅત અને શીઆહની કીતાબોના ખુલાસાથી સાબીત કરીને લખી છે, ઉપરાંત મજકુર

અટલાદી પેજ પ માં કુટનોટ જે આપેલી છે તે ઉપરથી પણ જણાય છે કે, ગાયતુલ મકસુદ નામની ફારસી કીતાબ, જે મોટા ચાર ભાગોમાં હજરત મહેદીના અહવાલમાં લાહોરવાલા મુસ્તે-હદ જનાબ સમયદ અલી હાયરની લખેલી છે, તે તથા બીજી કીતાબોમાંથી લખવામાં આવેલ છે, તે તેઓના તરફથી ઠોકી બેસાડેલ કંઈપણ જોવામાં આવતું નથી, ફક્ત ઉતારાઓજ છે, તે શું તમારા લક્ષથી બહાર રહેલું છે?

જવાબ ૧૧ મો.

ભાઈ અએન! આપનો આ સવાલ કેટલો બેહુદો છે તે કાંઈ નીઃપક્ષપાત વાંચકને પુછશે તો જાણી શકશે. અમે અગાઉ જણાવી ગયા છીએ કે અમેએ કીતાબ ઇમામે મોબુદ જતો ન અમારા દોસ્તોને રાજી રાખવા કે, ન તો અમારા વીરોધીઓને દુઃખ લગાડવા લખી છે, પણ અમેને અમારી ફરજે અમારા અંતઃકરણે અને અમારી અદના અકકલે જે જે સુચવ્યું તેજ બહાર પાડેલ છે. વળી આપ લખો છો કે “મજકુર બાબતો મીં હાજી ગુલામઅલીએ ઠોકી બેસાડેલ નથી પણ અન્ય કીતાબોના ઉતારા તો તેમના ઉપર તેવું તહોમત જેર વ્યાજબી છે.” તો સાહેબ! આપજ

જાણ્યો કે કોઈ પણ માણસ અમુક બાબતને મળતા થયા વગર પોતાના મુદ્દાના ટેકામાં લખશે કે? જો તે મળતો થાય તો પછી તેની જાહેરાત માટે તે શા માટે જોખમદાર ન ગણાવો જોઈએ? એકે લખ્યું એટલે બીજને વગર સમજે બહાર પાડ્યું અને તે તેનો જોખમદાર ન હોય એવા આપના મત માટે અમો હેરત થઈએ છીએ. આવું ડીજેડીંગ ધર્મની બાબતમાં ફેટલું જોખમ ભર્યું છે? તે આપને સમજાવવાની જરૂર નજ હોય! અકકલની તુલનામાં તોલ્યા વગર અમુક ક્રીતાબના લખાણ મુજબ વર્તવામાં જ ધમાનદારી સમાઈ જતી નથી પણ જે ક્રીતાબોમાં લખ્યું છે. તેમાં શું શું સત્ય છે? તે શોધી તે ઉપર ચાલવામાં જ ખરી ધમાનદારી રહેલી છે. અમે એવા ક્રીતાબોના મુરીદો માટે હેરત થઈએ છીએ કે જેઓ ક્રીતાબોના લખાણના હવાલા આપ્યા સીવાય પોતાની અકકલ ચલાવતા નથી અને વળી તેવી બાબતો માટે ફક્ત ક્રીતાબોને જ જોખમદાર ગણે છે!!! હુંકમાં અન્યના ઉતારાને મળતા થઈ પોતાના મુદ્દા ખાતર જે ઉતારો લે છે. તે માટે તે ઉતારો લેનાર પ્રથમ જોખમદાર અને ટીકાને પાત્ર છે. એમ અમે માનીએ છીએ, જ્યાં મુદ્દો કે, તે એમ જાહેર કરે કે, અમારે તે લખાણ સાથે કાંઈ વાસ્તો નથી.

સવાલ ૧૨ મો.

આગળ ચાલતા પેજ ૩૦ માં તમે જણાવો છો કે “મુળ વાત પાક કુરચ્ચાને શરીરથી સાખીતી શોધવાની હૃદીસો અને રાવીઆની બનાવટો કે અન્ય ફાલતુ કીતાબોના પુરાવા તરફ સહેજ પણ લક્ષ આપવાની જરૂર જણાઈ નથી, તે પાક કુરચ્ચાને શરીર એક એવી ખુબીવાળી ઘટલામી કીતાબ છે કે, જેમાં દરેક ચીજ લોલી હોય કે સુકી તેનું ખ્યાન છે અને તે તમે પગ પેજ ૪૨ માં માન્ય રાખો છો તો પાક કુરચ્ચાને શરીરમાં જાહેર રીતે કફત તરબુમાંથી દરેક બાબત ચોખી રીતે નીકળી શકે એવું કોઈ પણ બતાવી શકે નહીં, સીરાય કે તેની તફસીરોના આધાર લીએ, તો તફસીરોમાં જે ખ્યાન આવે છે તે હૃદીસોથીજ સાખીત કરાય છે, જેમકે પાક કુરચ્ચાને શરીરમાં જે જે અહકામો છે અને જે જે બાબતો કરવાનો અથવા ન કરવાનો હુકમ છે તે કફત ઇશારા તરીકેજ આવેલ છે (એજ પાક કુરચ્ચાને શરીરની ખુબી છે) તો તે અહકામો કેવી રીતે કરવા મેં કેવી રીતે ન કરવા તેની રીતો અને તેને લગતા ખુલાસાઓ તે પાક હૃદીસોથીજ થયેલ છે, કારણ કે પાક કુર-

આને શરીર એક બહુજ નાના કદની કીતાબ છે, તો તેમાં સરવે આપતોના ખુદાવદે કરીમે બહુજ ખુબીથી સમાવેશ કરેલ છે, કે એક એક આયતમાંથી જે ખુઝરગવારો કે રાશે ખુન ફીલ ઇદમ છે તે એક એક કીતાબ જેટલો વર્ણન કરી ગયા છે, તો હદીસો સીવાય ઘણીખરી આયતોના હુકમોની ચોખવટ થવી મુશ્કેલ છે, અને તમામ ઇસલામીઓ પાક કુરઆને શરીફ અને હદીસો ઉપરેજ આધાર રાખે છે, જાહેર રીતે ઇસલામમાં શીઆહ અને સુન્નત જમાઅત એજ બે મોટા વિભાગો છે તો સર્વ હદીસોને બહાલ રાખે છે, શીવાય (વહાબી ફીરકો કે મીરઝાઈ વીગેરે) જે ત્રણ ફીરકાઓ એવા હશે કે, જેઓ હદીસોની માન્યતા વાસ્તે ઉલટું સમજાવે છે, જેઓને શીઆહ તેમ સુન્નત જમાઅત સર્વે ધીકારે છે, તો શું તમા પણ તેજ ફીરકાઓની માન્યતા ધરાવો છો કે કેમ? અને ઇન્સાફની રૂએ અલખતા અમારે કબુલ કરવું જોઈએ કે, કેટલીક હદીસો જો કે જઈફ હશે, પણ હદીસો કંઈ જઈફ છે, અને માઅતેઅર છે તે જાણવાનું સાધન પાક કુરઆને શરીફ છે, એટલે જે હદીસોના પ્રાયે પાક કુરઆને શરીફથી હોય તે માઅતેઅર

કે એમ કહેવું આલીંગ કબુલ રાખે છે, તો જે હદીસો શીઆહ તેમજ સુન્નત જમાઅતના આલીમોએ મોઅતેઅર તરીકે માન્ય રાખેલ હોય તે માનવાને કોઈપણ શંકા ન હોવી જોઈએ, અને તેવીજ મોઅતેઅર હદીસો પાક કુરઆને શરીફના અહકામોનો જે ખુલાસો કરે તે માનવા હાયક છે તો તે બારામાં તમે શું મત ધરાવો છો ?

જવાબ ૧૨ મો.

ભાઈ અએન ! આપ ઉપરના સવાલમાં હદીસો બાબતમાં પુછો છો તો જે જે હદીસો પાક કુરાને શરીફની આયતો સાથે સંબંધ ન રાખતી હોય તે તે હદીસો મોઅતઅર નથી પણ જે જે હદીસો પાક કુરાને શરીફની આયતો સાથે સંબંધ રાખતી હોય તે હદીસો માન્ય કરવા યોગ્ય ગણાય એટલે કે હદીસોના ખરા ખોટાની પરીક્ષા પાક કુરાને શરીફથી થઈ શકે છે તેમજ પાક કુરઆને શરીફના અર્થો ગણુવાની તાકાત રા શેખુન ફીલ એદમ કે જેઓ અમારી માન્યતા મુજબ ફકત જમાનાના ગહેર ઇમામજ ધરાવે છે એટલે કે હદીસોના અધીષ્ટાતા પાક કુરાને શરીફ છે અને પાક કુરાને શરીફના અધીષ્ટાતા જમાનાના ઇમામે મોબુદ છે અને તે ઇમામે મોબુદ સ્થળ સમય અને માતા

ની તપાસ રાખી કુરાને શરીફના ગુદાર્થો મુજબજ અહકામો પોતાના મોમીનોને આપતા રહે છે. તે ફરમાનો ઉપર જણાવ્યા મુજબ વખતને અનુસરીનેજ હોય છે. અને તેજ મુજબ ચાલવું જોઈએ. અને તેમાં ઇન્સાનોએ પોતાની નાકસ અકકલ ચલાવવી જોઈએ નહીં જેઓ જમાનાના મહિબુદ ઇમામ ધરાવતા ન હોય તેઓને આપની ધારણા મુજબ હદીસો પર આધાર રાખ્યા વગર છુટકો નથી અને તેથી તેઓ શીયા અને સુન્ની મતોને મળતી હદીસોને મોઝમતખર ગણે છે પણ ખરું જોતાં તે મંઝોતખર નજ ગણાય જેઓ જમાનાના મહિબુદ ઇમામ ધરાવે છે તેઓને તેવી આપના જણાવ્યા મુજબ હદીસોનો આશરો લેવા જવાની જરૂર રહેતી નથી, વળી જ્યાં ઇમામે મહિબુદનોજ સવાલ હોય ત્યાં તેવી હદીસો કાંઈ પણ કાય કરી શકવાની નથી પણ જેઓને ખુદાવંદ તઆલાએ અકકલ આપી છે તેઓ કુરાને શરીફની ખુદ્લા અર્થવાળી આયતો ઉપરથી પણ મહિબુદ ઇમામે જમાનની જરૂર જોઈ શકે છે અને ગુદાર્થ જરેલી આયતો માટે તે પાક જાતને શરણે જાય છે. અને તેમનીજ સહયરી નીચે સરાતલ મુસ્તકીમ પર સડસડાટ આવ્યો જાય છે. પછી નથી તેને મંઝોતખર કે વગર મંઝોતખર હદીસો શોધવાની જરૂર પડતી કે નથી તેને કુરાનના ગુદાર્થ અર્થો ઉકેલવાની મહેનત કરવી પડતી. તેના માટે તો મહિબુદ ઇમામે જમાન હદીસ અને કુરાન (કુરાને નાતિક) સર્વ છે.

સવાલ ૧૩ મો.

આગળ ચાલતાં પેજ ૩૦ માં તમે જણાવે છે કે “કારણ જે દરેક ધર્મમાં તેથી ઘણી વધારે સાબેતીવાળા મનુષ્યોના હાથે લખાઈલ મૈનઘડીત પુરાવાથી પોતાના ધર્મને સાબીત કરવાવાળા પુસ્તકો મળી આવે છે, અને તેથી તેવી બીન ઇલ્લાહી કીતાબો ઉપર આધાર રાખનાર વર્ગ રોશની વીનાની બતીના ખાલી બોખા સાથે અજ્ઞાનતાના અંધકારમાં ગોથા ખાય છે.” તો તેથી ગોયા એવું સાબીત કરો છો કે ઇલ્લાહી કીતાબ શીવાય બીજા કોઈ ઉપર આધાર રાખવો નહિ; જેથી જણાઈ આવે છે કે, હુદીસો અગરચે માઅતેયર હોય તોપણ તેના ઉપર આધાર રાખવો નહિ; એટલે તમે હુદીસોનો સાફ ઇનકાર કરતા જણાવ્યા છો; તો શું તમે જે ઇસમાઈલી ધર્મ પાળો છો તેના આધાર પાક કુરઆને શરીફ ઉપરજ છે? તે બતાવો. તમારે ઇસમાઈલી મઝહબને લગતી દરેક બાબત પાક કુરઆને શરીફથી સાબીત કરવી પડશે. તે બતાવી શકશો કે? જો બતાવવા તઈયાર હો તો બતાવોને?

જવાબ ૧૩ મો.

બાઈ અએન! હદીસો વીશે અમારા તરફથી લખા
યેલ બુક હમામે મોબુદમાં પાને ૮૫ માં નીચે મુજબ
જણાવેલ છે.

“એ ઉપરથી રાવીઓની રીવાયતો અને કુરાને
શરીફની આયતો સાથે નહી સંબંધ રાખતી
હદીસો ઉપર હમામત જેવી બાબતનો મદાર બાંધવો એ
ફકત રેતી ઉપર હવેલી ચણવા બરાબર છે.”

ઉપર મુજબ અમેએ જણાવ્યું છે, તેમાં કુરાને
શરીફની આયતો સાથે સંબંધ નહી રાખતી
એટલું કાળા ટાઈપમાં લીધેલ છે કે અમે કેવી હદીસોને
માન્ય રાખીએ છીએ તે સમગ્ર શંકા અને તે માટે જવાબ
૧૨ માં જણાવ્યું તે મુજબ હદીસોના અધીખડાતા પાક
કુરાને શરીફ છે અને પાક કુરાને શરીફ ઉપર હમામની
સત્તા છે. અમે જે દીન પાળીએ છીએ તે પાક કુરાન
ઉપરથીજ છે. અમેને અમારા હમામો તરફથી અમારા
ધર્મનું શીક્ષણ મળતું રહે છે અને તે શીક્ષણ કુરાનના
સુદાર્થ જાણનાર તરફથીજ મળતું હોવાથી અમારો દીન
કુરાને શરીફ ઉપરથીજ છે એમ અમે કહી શકીએ
છીએ. ટુંકમાં અમે હમામે ઝમાનને કુરાને નાતીક સમ
જીએ છીએ અને કુરાને નાતીકના દરેક અહકામો ઉપર
અમલ કરનારા છીએ.

સવાલ ૧૪ મો.

તમારા ટાળામાંથી કેટલાક આગેવાનોએ હાથ બીબી વિગેરે કેસોમાં કોર્ટોમાં પાક કુરઆને શરીફની માન્યતાનો સાફ ઇન્કાર કરેલ; તો તેવાઓનો મઝહુબ કેવો જણવો ? અને તેઓના મઝહુબનો પાયો ઇસમાઈલી ધર્મની રૂએ શેના ઉપર રચાયેલો છે ?

જવાબ ૧૪ મો.

કુરાને સામેત પર ફઝીલત ધરાવનાર કુરાને નાતીક યાને ઝમાનાના મોજુદ ઇમામના અહકામો ફરમાનો પર અમલ કરનારાઓને કુરાન (સામેત) માટે પુછવામાં આવે તો જરૂર તેઓ તેની માન્યતાનો ઇન્કાર કરે. અમે અગાઉ જણાવી ગયા તેમ અમારા ઇસ્માઈલી દીનનો પાયો ફક્ત કુરાને નાતીક યાને મહિબુદ ઇમામે ઝમાનના અહકામો ઉપરજ રચાયેલો હોવાથી શુદ્ધ ઇસ્લામ છે, અને તેથી કુરાને સામેતની માન્યતાનો ઇન્કાર કરનારા પણ કુરાને નાતીક ઇમામે ઝમાનાના અહકામો પર અમલ કરનારા હોવાથી, તેઓ શુદ્ધ ઇસ્લામીયો બદક ખાસ મોમીનો ગણાવો જોઈએ, એમાં શક જણાતો નથી.

સવાલ ૧૫ મો.

અગર તમે પાક કુરઆને શરીફને સ્વિકારતા હો અને હદીસોને નહિ સ્વિકારતા હો તો, તેમાં કેટલાક અહકામો ખાસ કાં નમાઝ, રોઝા, હજ, જકાત, ખુમ્સ વીગે વીગેરે છે, તે અહકામોને માન્ય રાખો છો તે ખુલાસો જણાવો.

જવાબ ૧૫ મો.

અમે ઉપર જણાવી ગયા તેમ કુરાને નાતીક સમજાવ્યા મુજબના દરેક અહકામો અમેને માન્ય અને તે પર અમે અમલ કરના છીએ. અમેને અમારા ઇમામે મઉબુદ પ્રસંગોપ ને ને અહકામો ફરમાવે તે પર ચુનોચરા કર્યા વગ અમલ કરવાને દીનો ઇમાનથી અમે બંધાયેલો છી અને તેજ મુજબ વર્તન કરનારા છીએ.

સવાલ ૧૬ મો.

આગળ ચાલતાં પેજ ૩૧ માંથી તમે “અલ્હાદી” હીતાબમાંથી આયતે શર્ “વયહુસ્ના મીન્નહો મુસનઅશર નકીબા અને બીછ બે ત્રણ આયતોનો ઉતારો કરી ઉપર તમારા તરફથી પેજ ૩૨ માં ખુલાસો

કરેલ છે કે બાર ઇમામની સાબીતી માટે
 “અદ્દહાદી” કીતાબ કે જે ચારસો ચઉદ
 (૪૧૪) પાનાની છે તેમાં ઉપરની લીટીઓજ
 કર્તાએ આપેલ છે. અને તે પણ મારી તોડીને
 અરથનો અનરથ કરી ઘુસાડી છે; છતાં ઇન્સાફ
 દાખલ આપણે તેનું મનન અને શોધ કરવી
 ઘટે છે.” અને તે શોધ તરીકે પેજ ૨૩-૩૪ માં
 તમોએ પ્રોફેસર મીં ઇસ્ફહાનીના કુરઆને
 શરીફના તરજુમામાંથી તરજુમા અને દીપણ
 આપેલ છે. તો મીં ઇસ્ફહાનીના તરજુમા
 શીવાય એક સત્ય શોધક તરીકે તમોએ બીજા
 ઉરદુ, ફારસી, ના તરજુમામાં અને તફસીરની
 પણ શોધ કરેલ છે કે નહિ? તે જણાવો. તમે
 જણાવો છો કે “મારી તોડીને અથનો અનથ
 કરી ઘુસાડી છે” તો આગળના સવાલોમાં
 તમોને જણાવેલ ખુલાસા મુજબ બીજી કીતા-
 બોના ઉતારાઓ ખુલાસા, જે હાલ ખુલામ-
 અલીએ આપેલ છે છતાં તે ઉપરે ટીકા કરી
 અને શું તમો ઇન્સાફ કહો છો? વાસ્તે બીજી
 તફસીરો અને તરજુમાઓનું મનન પણ એક
 સત્ય શોધક તરીકે તમારે કરવું ઘડારત હતું.
 દાખલા તરીકે જુનાબ હકીમ હાકીમ, સદાયક

ફરમાનઅલી સાહેબ કે જે પરનાના મદરેસાએ મુલેમાનીના હેડમાસ્તર છે, તેઓ એક પાક ફરમાને શરીફના હાફીઝ પણ છે. તેઓ (વસખના) વાળી આયતના ટીપણમાં જે લેખ છે તેના ઉતારો શાદખરો નીચે આપીએ છીએ:—“હસ તરેહ બની ઇસરાઈલકે બારાહ સરદાર થે, ઇસી તરેહ ઇસ ઉમ્મતકે લી બારાહ સરદાર વ ઇમામ હય, ચુનાયે સહી બુખારી વ મુસ્લીમમેં મનકુલ હય, હઝરત રસુલ સં તે ફરમાયા કે જમતક મેરે બારાહ અલીફે ન હોવેગે દુનીયા કાયમ રહેગી ઓર વોહ બારાહ ઇમામ હય”—ઉપર જે સહી બુખારી અને મુસ્લીમ બેઉ કીતાબોનું નામ આવેલ, તે અહલે સુન્નત જમાઅતની માઅતેખર કીતાબો છે) તો તમે તે તરજુમા ઉપરાંત બીજા તરજુમાઓ જોવા કૃપા કરશો કે? અને ઉપર દરશાવેલ તરજુમાને માન્ય રાખો છો કે નહિ?

જવાબ ૧૬ મો.

મીં અએન! આપને અમે અગાઉ જણાવી ગયા તેમ પ્રોં ઇસ્ફહાનીના તરજુમા કરતાં બીજા તરજુમા ઈષ્ટ ગણવાનું વ્યાજબી કારણ ન મળે ત્યાં સુધી અન્ય તરજુમાને પ્રોં ઇસ્ફહાનીના તરજુમા કરતાં

વધારે વજનદાર ગણવાનું કાંઈ કારણ જણાતું નથી, પણ આપ જો તપાસ કરશો તો જણાશે કે પ્રો. ઇન્ફ-હાનીનો આ તરજુમો ઘણો વજનદાર ગણાય છે. આપ જનામ હકીમ હાફેઝ સદયદ્દ ફરમાનઅલીનો તરજુમો જોવાનું જણાવો છો. કારણકે તે એક હાફેઝ અને પટનાની એક મદરેસાના હેડ માસ્તર છે, તો સાહેબ, આપ જણાવશો કે ફારસી અરબી ભાષાના પ્રોફેસરનો કરેલ તરજુમો વધારે વજનદાર ગણાય કે એક મદરેસાના હેડ માસ્તરનો? હાફેઝ તો કાઠિ પણ થઈ શકે છે. એટલે તે સ્વાલ તો એક બાબુ રહ્યો પણ તફસીર કે તરજુમા બાબતમાં એક હેડ માસ્તર કરતાં ફારસી અરબી ભાષાના પ્રોફેસરના કરેલા તરજુમા કે તફસીરને વધારે વજનદાર ગણવો જોઈએ એ કાઠિપણ કબુલ કરી શકશે. તમો જ જણાવો છો તે તરજુમો નથી પણ તાવીલ છે, અને તેવી મન ધડીત તાવીલો ગમે તેમ કાઠિ પણ કરી શકે છે પણ તે સત્ય છે એમ કાઠિપણ કહી શકેજ નહી, અને તેવો દાવો પણ કાઠિ કરી શકે નહી. માટે સત્ય શોધકની શોધમાં તેવા થીગડાં નકામા છે.

અવાલ ૧૭ મો.

પૃષ્ઠ ૩૧ માં તમોએ સુરએ તોબાની ૩૬ મી આયત “ઈન્ન ઇંદત શહુર” નો ઉતારો અલ્લાહી ફીતાબમાંથી કરેલ છે અને તે ઉપર

ધેજ ૩૫ માં તમેએ તરજુમાની હકીકત લખી
 છે. અને આગળ ચાલતાં મીં ઇસ્કહાનીનું
 ચાર હોરમ માસ ઉપર ટીપણ આપેલ છે;
 જેનો હેતુ ચાર હોરમ માસને હરામ (માસ)
 ઠેરાવવાનો છે, અને ત્યારબાદ આગળ ચાલતાં
 તમેએ તમારા તરફથી ઉપરની આયતો ઉપ-
 રથી નીકળતો સાર એ મથાળું કરીને લખાણ
 કરેલ છે, જેમાં તમેએ હાજી ગુલામઅલી
 ઉપર બહુજ કલમ ચલાવીને આગળ ચાલતાં
 તમે જણાવો છો કે અને તેથીજ હોરમનો
 અર્થ જે મી. ઇસ્કહાનીએ અને તેઓએ પાતે
 તેમના તરફથી પ્રગટ થયેલ કુરઆનની તફ્સી-
 રમાં અર્થમાં હરામજ કરેલ છે (જુઓ પહેલો
 ભાગ પાને ૭૭૦) તેને પોતાના મુદ્દાસરની લેવા
 માટે અર્થ બદલી હુરમતવાળા ઠાકી બેસાડેલ
 છે તો મજકુર આયતમાં બાર ઈમામનો મુદ્દા
 તપાસવાના માટે મજકુર ઇસ્કહાનીના તરજુમા
 તેમજ હાજી ગુલામઅલીની તફ્સીર સીવાય
 બીજા કોઇ તરજુમાઓ અથવા તફ્સીરો તમેએ
 એક સત્ય શોધક તરીકે જોઈ છે કે નહીં? તે
 જણાવો, અને ઈનસાફ તરીકે હાજી ગુલામ
 અલીની તફ્સીરનો તરજુમા અને ઇસ્કહાનીની
 તફ્સીરમાં શું શું લખેલ છે તે બેઠિના ઉત્તરો
 સાથે આપો.

જવાબ ૧૭ મો.

ભાઈ અગ્નેન ! આ સ્વાલ પુનરાવર્તીનો છે કારણકે આ સ્વાલનો આખો જવાબ જવાબ ૧૦ તથા ૧૬ માં સમાઈ જાય છે, તો તે ફરીથી વાંચી જવા કૃપા કરવી.

આપ ચાર હોરમ માસનો અર્થ હોરમ માસ હરાવવાનો અમારો ધરાદો છે, એવું તહોમત જે અમારા ઉપર મુકા છે તેમાં જરા ઉતાવળ કરતા જણાઓ છો. એક શબ્દના અનેક અર્થ થઈ શકે છે, એમ અગાઉ અમો જણાવી ગયા છીએ, પણ તે અર્થ ત્યાં કઈ રીતે બંધ બેસતો છે એ જોવા આજુબાજુના વાક્યો અને ભાવાર્થ પર ધ્યાન આપવાની અર્થ કરનારને જરૂર છે, અને તેથી તે અર્થ અમોને શા માટે વ્યાજબી લાગ્યો તેના કારણોમાં તે આયતની નીચેની આયતો કે જેની સાથે તેજ આયતના મુદ્દાને સંબંધ છે, તે ટાંકીએ છીએ કે જેથી આપને અને નિઃપક્ષપાત વાંચકને ખાત્રી થશે કે અમારા પરનું આપનું એ તહોમત હડહડતું જુદું છે.

પ્રોફેસર ઇસ્કહાનીના તરજુમામાંથી

સુરતુત તહિબા, આ. ૩૬

ખરેખર મહીનાની સંખ્યા ખુદા પાસે તેની લખેલી કિતાબમાં તે દીવસથી ખરે છે કે જે દીવસે તેણે આકાશો અને * પૃથ્વી પેદા કરી છે, તેમાંના ચાર હોરમ

છે, આ સત્ય ધર્મ છે માટે તે મહીનામાં તમે પોતાની ઉપર ઝોલમ કરો નહીં અને તમે સઘળા મોશ્વરેદા સામે લડો જેવી રીતે કે તેઓ સઘળા તમારી સામે લડે છે, અને જાણો કે ખરેખર ખુદા પરહીઝગારો સાથે છે. (૩૬)

ખરેખર † “ નસીઅ ” કાફરપણામાં ધારો કરે છે, તે વડે જેઓ કાફર થયા છે, તેઓને વ્યાડે માર્ગે લઇ જવામાં આવે છે, તેઓ એક વર્ષે તેને હલાલ કરે છે, અને બીજા વર્ષે તેને હરામ કરે છે, એટલા માટે કે ખુદાએ જે મહીના હરામ કર્યા છે, તેની સંખ્યા સંપૂર્ણ કરે તેથી તેઓ ખુદાએ જે હરામ કર્યું છે, તેને હલાલ કરે છે, તેઓનાં દુષ્ટ કામો તેઓને માટે બબકાદર દેખાડવામાં આવ્યા છે, અને ખુદા કાફર લોકોને રસ્તો દેખાડતો નથી. (૩૭)

ઉપરના તરજુમામાં આયત ૩૬ માં પૃથ્વી પેદા કરી છે, આગળ જે * છે તેનું પ્રો. ઇસ્કાનીનું દીપણ અમોએ કીતાબ હમામે મોજુદમાં પાને ૩૫ માં આપેલ છે જે વાંચી લેવા તકલીફ લેવી અને આયત ૩૬ માં નસીઅ પાસે જે † ચીન્હ છે, તેનું દીપણ પ્રો. ઇસ્કાનીએ આપેલ છે તે નીચે આપીએ છીએ.

“નસીઅ” ઉપર યા. ઇસ્ફહાનીનું દીપણ.

અરબ લોકોને લુટફાટ અને લડાઈની રેવ પડી જવાથી લડાઈ કરવાને માટે હરામ ગણવામાં આવેલી ઉપરા ઉપરી ત્રણ માસની દરમીયાન તેઓ શાંત રહી શકતા નહીં તેથી કનઅલી કામુના જોનાદાએ જત્રાની મોસમમાં જત્રાળુઓને કહ્યું કે તમારા ખુદાએ મહોરરમ મહીનો કે જે હરામ ગણેલો છે તેને આ વર્ષને માટે હલાલ કર્યો છે અને તે મહીનાનું હરામપણું તેની પછીના સફર મહીનામાં દાખલ કર્યું છે.” અરબોએ તે કબુલ કર્યું અને આવી રીતે પોતાની સગવડતા અને અનુકૂળતા પ્રમાણે તેઓ હરામ મહીનાને ખીજ મહીના સાથે બદલી નાખવા મંડ્યા. આ કાયદાનું નામ “નસીઅ” હતું અને આહી ખુદાએ તેની મના કરી છે.

હવે આપની માંગણી મુજબ મીં હાજી ગુલામ અલી હાજી ઇસમાઇલના તરજુમામાંથી તેની આયતોનો તરજુમો અને તફસીર નીચે આપીએ છીએ.

મીં હાજી ગુલામઅલી હાજી ઇસમાઇલના તરજુમામાંથી.

(સુરતુત તઉબા આ. ૩૬-૩૭.)

“તહકીક કે ગણતરી મહીનાઓની નજીક અલ્લાહની ખાર મહીના છે, દરમીયાન કિતાબ અલ્લાહની એ દીવસથી કે પછલા કર્યા આસમાન અને જમીનને તેમાં

ચાર (મહીના) છુટ્કા છે. આ દીન મન્યુત છે; તે ન જીવન કરે તમે દરમીયાન તે (મહીના)ની નફસો પોતાના ને જંગ કરે તમે મુશરીકાથી તમામ સાથે જેમકે જંગ કરે છે તેઓ તમામથી, અને જાણો તમે તલકીક કે ખુદા સાથે પરીલીઝગીરોની છે. (૩૬)

બીજું કાઈ નથી પણ “નસીઅ” વધારો કરે છે દરમીયાન કુદરની (અને) ગુમરાહ કર્યા જાય છે સાથે તેની એ લોક કે કાફર થયા હુલાલ કરે છે તેઓ તેને એક વર્ષે અને હુરામ કરે છે તેઓ તેને બીજા વર્ષે એકલા માટે કે પુરી કરે ગણતરી એ ચીજની કે હુરામ કરી અલ્લાહે તો હુલાલ કરે છે તેઓએ ચીજ કે હુરામ કરી અલ્લાહે; શણગારવામા આવ્યા છે વારતે તેઓની ખરાબ અઅમાલ તેઓના અને અલ્લાહ નથી હીદાયત કરતો કહિમ કાફરોનીને.”

આયત ૩૬ મી માં જણાવેલ ચાર હુરામ માસ માટે મીંઠ હાજી ગુલામઅલીની તફસીર.

“અને તે ચાર મહીનામાં ચાર મહીના હુરામ છે કે તે મહીનામાં દીનના દુશમનો સાથે લડાઈ કરવી જોઈએ નહીં, પણ તેઓ પહેલ કરે તો પછી હરકત નથી, અને તે ચાર મહીના રજા, કીમકાઅલાહ, અને કીલકાઅલાહ અને મહોરસમ છે.” ખાતું (૭૭૬)

આયત ૩૭ માં આવેલ “નસીઅ” માટે
મીઠ હાજી ગુલામઅલીની તફસીર.

“૩૭ મી આયત કહે છે કે જ્વહેલીયતના વખતમાં કુફરારોની આદત હતી કે હમેશાં લડતા હુન્ટતા અને ગારત કરતા હતા, અને હુરામ મહીનામાં જંગ કરતા ન હતા અને તે આદત હા. ઈબ્રાહીમ અ. ના જમાનાથી જારી હતી, તે પછી તેઓએ એવો ધારો રાખ્યો કે જે વખતે તેઓ જંગમાં મશગુલ હોય અને હુરામ મહીનો આવી જતો તે મહીનાને હલાલ કરી નાખતા હતા, અને તેના બદલામાં બીજા કોઈ મહીનાને હુરામ કરતા હતા, એ પ્રમાણે તેઓ એક વરસમાં ચાર મહીનાને હુરામ કરતા હતા, પણ એવું ઠેરવતા ન હતા કે કયો મહીનો હુરામ છે, તો એ કાયદાનું નામ તેઓએ નસીઅ રાખ્યું હતું.”

(પાનુ ૭૭૬)

બાઈ અએના ઉપર મુજબ બન્નેના કરેલા આયતોના અર્થ અને તફસીર વાંચતા અને તપાસતાં મહીનાની બાબતમાં હુરામ અને હલાલનો જ સવાલ સ્પષ્ટ થાય છે. જો કે મીઠ હાજી ગુલામઅલી હાજી ઇસમાઇલે મજકુર આયત ૩૬ માં હુસેમનો અર્થ યુઝર્ગ કરવા કોશિશ કરી છે પણ પછી ૩૭ મી આયતમાં તેજ માસોનો અર્થ હુરામ (હલાલથી વીરુદ્ધ)

કરવા વીના ચાલ્યું નથી અને તેથી સત્યને ગમે તેટલું
 છુપાવવાની કાશીશ કરવા છતાં પ્રગટી નીકળ્યું છે. ઉપર
 મુજબ આપની વ્યાજબી માંગણી મુજબ બંને તકસી-
 રોના ઉતારા આપવાથી આપ સાફ સાફ સમજી શક્યા
 હશે કે એ જગોએ હરોમનો અર્થ હરામ કરવા
 અમોએ કાશીશ કરી ન હતી પણ બંને તકસીરો અને
 તરજુમામાંથી લાંબી નજરથી જે સત્ય જણાયું તેજ
 દરજ કયું હતું અને હવે આપને પણ ખાત્રી થઈ
 હશે કે એ જગોએ હરોમનો અર્થ હરમ સીવાય
 બીજો કંઈ થતો નથી. જે હરોમનો અર્થ હરમત-
 વાળો એ જગોએ કરો તો તેજ પછીની ૩૭ મી આયત-
 માં આમો “નસીઅ”નો ભાવાર્થ બદલી જાય છે કે
 જે કદી બને તેમ નથી એટલે કે એ જગોએ હરોમનો
 અર્થ હરામ સીવાય બીજો કંઈ થવાનો શક જતો રહે છે.

અવાજ ૧૮ મો.

હરોમનો અર્થ તમોએ હરામ સમજાવવા
 કાશીશ કરેલ છે, તો હરમ શબ્દનો અર્થ
 લોગાત (ડીક્તેરી) માં શું કરેલ છે તે જોવાની
 તરહી લેશો કે? જણાવવાનું કે, હરોમનો અર્થ
 હરમતવાળો થાય છે, કાબલા તરીકે માલવી
 કરમાનઅલીના તરજુમામાં છે કે ઈન્ના ઇફત
 શાહુરે ઈન્દિલાહે ઈનાઅશર શાહુર નહીં કીતા-

બીલ્લાહે થોમ ખસક સમાવાતે વદ અઝમીન્દા
અરખઅતુન હોરમ ઝાલકદીમ કયમ તરખમે
ઈરમે તો શક નહી હય ખુદાને જીસ દીન આસ-
માનો ઝમીનકુ પેદા કીયા (ઉસી દીનસે)
ખુદાકે નઝદીક ખુદાકી કીતાબ (લઉહેમહફુઝ)
મય મહીનુકી ગીનતી ખારાહ મહીને હય,
ઉનમેસે ચાર મહીને (અદબો હુરમતકે હય)
તો શું મજકુર તરખમે તમે કયુત કરી
શકશો નહી ?

જવાબ ૧૮ મો.

લાઇ અએન! આ સવાલનો જવાબ જવાબ ૧૭થી
આપને મળી ગયો હશે. ઉપર જણાવ્યા મુજબ અમોએ
હુરૌમનો અર્થ રામ સમગ્રવવા કોશિશ કીધી ત્યાં
પણ હુરૌમનો એ જગોએ અર્થ હરામજ થાય છે, એ
સમય રીતે બતાવવા કોશિશ કરી છે. અમો વારંવાર
કહી ગયા છીએ કે એક શબ્દના અનેક અર્થ થઈ શકે
છે પણ કયો અર્થ કઈ જગાએ લાગુ પડે છે તે આજળ
પાછળનો સંબંધ જોવાથી જ મળી શકે છે અને તેથી
જવાબ ૧૭ માં જણાવેલા લાંબા ખુલાસા બાદ આપ
જરૂર કબુલ કરશો કે અમોએ જણાવેલા હુરૌમનો અર્થ
હરમજ ખરાબર છે અને તેવી રીતે ચોખ્ખી રીતે
સામ જણાયા બાદ આપે જણાવેલ મકિલતી મીં કરમા-
તજહીનો તરખમે કદી પણ માન્ય કરવા એવું નથી.

સવાલ ૧૬ મો.

આગત ચાલતાં તમે જણાવો છો કે
 “ મજકુર આયતના તેઓએ પાતાના કુરઆનમાં
 કરેલા અર્થ પ્રમાણે હોરમનો અર્થ હરામ લેતાં
 મીં હાજી ગુલામઅલીના વિચાર મુજબ બાર
 માસને બાર ઈમામ તરીકે ગણીએ, તો તે બાર
 ઈમામમાં કયા ચાર હરામ ઈમામ છે, તે બતા-
 વવા મીં હાજી ગુલામઅલી હાજી ઈસમાઇલ
 તકલીફ લઈ પાતે જે કાચુ કાપી નાખ્યું છે,
 તેમાં કાંઈ સુધારો કરશે તો ઉપકાર થશે તો
 મજકુર તમારા લખાણમાં તમેએ એક બહુજ
 અધદીત શબ્દોમાં હુમલો કરે છે, તો અગર
 હોરમનો અર્થ હરામ કરેલ હોય તો પણ કેટ-
 લીક જગ્યાએ હુરમતવાલી ચીજોના વાસ્તે
 હરમ શબ્દ વપરાયેલ છે, અરબીમાં હરામ
 શબ્દોનો જેવી રીતે હલાલ હરામની બાબતમાં
 હરામ તરીકે અર્થ થાય છે તેવીજ રીતે, તે
 જ્યારે કોઈ હુરમતવાલી ચીજ સાથે હરામ
 બોલ સંબંધ હોય ત્યારે તે હરામનો અર્થ
 હુરમતવાલો થાય છે, જેવી રીતે મસજીદ
 હરામ એટલે હુરમતવાલી મસજીદ, જે કે
 કામખા શરીફને કહેવામાં આવે છે, છતાં તમને

એટલાથી સંતોષ ન થતો હોય તો, જુઓ પાક
કુરુઆને શરીર જેના પંદરમાં પારામાં શરૂમાંજ
જે આયત હજરત પયગમ્બર સાહેબની મેઅ-
રાજના પારામાં તે નીચે જણાવું છું:-મુજ્જાન-
લક્ષી અસરાએ અબ્દેહી લયલમ મીન્નલ
મસજીદીલ હરામે ધલ મસજીદીલ અકસા
(તરબુમે) ઘોહ ખુદા (હરએબસે) પાક વ
પાકીઝા હય, છરને અપને બ દેકો રાતું રાત
મસજીદે હરામ (ખાનએ કાઅબા) સે મસજીદે
અકસા (આસ્માનની મસજીદ) તકકી સયર
કરાઈ તો હવે જેવી રીતે તમે ચાર ઈમામના
પારામાં હરામ શબ્દની ટીકકા કરેલ છે, એવીજ
રીતે કાઅબતુલ્લાહ શરીફ ઉપર પણ એમજ
કહી શકશો કે કેમ?

જવાબ ૧૯ મો.

ભાઈ અએન! આપના મજકુર સવાલના મતને
અમે મળતા થઈએ છીએ કે હરામનો અર્થ દરેક જગ્યાએ
હરામ થઈ શકતો નથી પણ જેમ આપ જણાવો છો
કે:-“અરબીમાં હરામ શબ્દનો જેવી રીતે
હજીસ-હરામની ખાખતમાં હરામ તરીકે અર્થ
થાય છે.” તેમ આગળ પાંચળના સંબંધ મુજબ અર્થ

થાય છે અને તેથી આપ આગળ પાછળનો સંબંધ
 તપાસી જોશો તો જણાશે કે આ જગોએ ફક્ત
 હુલાલ-હરામનીજ બાબત છે અને તેથી આપના
 લખવા મુજબ એ જગોએ હુરોમનો અર્થ હરામજ
 થાય છે. જેવી રીતે “તમે નમાઝ પડો નહી, જ્યારે
 નીશામાં હો” એ બે વાક્યમાં બીજું છોડી પહેલું
 લેવામાં આવે તો હિંદો અર્થ થઈ જાય છે તેવી રીતે
 આગળ પાછળનો સંબંધ નહીં જોનારા માટે થાય છે અને
 તેથીજ અમોએ જવાબ ૧૭ માં આગળ પાછળનો
 ભાગ લઈ લંબાણથી ખુલાસો કરી હુરોમનો અર્થ
 હરામજ થાય છે તે સમજાવેલ છે છતાં આપ ૭૬
 પકડી રાખો તો આપ મુજ્તીયાર છો. આપે જે મસજીદ
 હરામમાં હરામનો અર્થ હરમતવાળો કરેલો છે તે
 આગળ પાછળનો સંબંધ જોતાં બરાબર છે. અને અમો
 તે બાબતને મળતા થઈએ છીએ. આપ અમોએ કરેલી
 ટીકા ગેરવ્યાજબી અને સખત ગણો છો તો અમોએ
 જવાબ ૧૭ માં લંબાણ ખુલાસાથી સમજાવેલા અર્થ
 મુજબ હરામનો અર્થ હરામજ થતો હોવાથી અમો અમારી
 એ ટીકા હજી વ્યાજબી ગણીએ છીએ, પછી બધે
 આપ તેને અધીત ગણતા રહો.

સવાલ ૨૦ મો.

આગળ ચાલતાં તમે પેજ ૩૮ માં હાલ ગુલામઅલી હાલ ઇસમાઇલના કીલેના અર્થ મુજબ સોઅયબ નબી તથા હજરત સાલેહ નબી વીસે, પાક કુરઆને શરીફમાં ઇમામીન મુબીનને ઉપરાંત હજરત ઇબ્રાહીમ અં માટેની ઇન્ની જાએલોક વાલી આયત તેનો ઉતારો આપતાં, પેજ ૩૯ માં જણાવો છો કે, હવે એ મુજબ જાંબાણ તપાસ કરતાં ઇમામની સંખ્યા વધતી જાય છે, તો પછી તે વધતી જતી સંખ્યા, ખોટી ગણવી કે મીં હાલ ગુલામ-અલી હાલ ઇસમાઇલના કરેલા અર્થ મુજબ બારની મુકરર સંખ્યા દર્શાવતી આયતો ખોટી ગણવી? તો મજકુર પયગમ્બરોને વાસ્તે જે ઇમામોનો શબ્દ વાપરવામાં આવેલ છે, તે આએ ઉમ્મત (હજરત મોહમ્દ સં ની) ના બારમાં લાગુ પડતો નથી અગર તમાએ ટીકા રૂપી જે લખેલ છે, તે પ્રમાણે જો ગણીએ તો જેવી રીતે બારની સંખ્યામાં વધારો થવો જોઈએ, તેવીજ રીતે અમુક સંખ્યાની માન્યતા-વાલા એટલે હામશ્ના તરીકે (હાલ સુધી) અડતાલીસની માન્યતામાં પણ વધારો થાય કે નહીં?

જવાબ ૨૦ મો.

ભાઈ અએન! જ્યાં ઇમામતનો સવાલ છે ત્યાં ઇમામો માટેજ છે પછી બલે તે નથી માટે વપરાએલ હોય! શું આપણે ખુદાવન્દના મુકર કહેલ મુજબ હ૦ સોયબ અને હ૦ સાલેહને ઇમામ નહી ગણીએ? જ્યારે ખુદાવન્દ તઆલાએ તેમને ઇમામ તરીકે સંખો-ધ્યા-ગણ્યા ત્યારે આપણી તાકાત નથી કે આપણે તેનો ઇન્કાર કરી શકીએ! જો ઇન્કાર ન કરીએ અને તેમને ઇમામો તરીકે ગણીએ તો પછી ખુદાવન્દ તઆલાએ આ પૃથ્વી વગેરે પેદા કર્યું તે બાદ થએલા ઇમામોમાંના તેઓ પણ ઇમામો છે અને તેથી જેમ મી૦ હાજી ગુલામઅલી લખે છે કે લવહ મહકુઝમાં દુનીયાની ઉત્પત્તિ સાથેજ બાર ઇમામ મુકરર કર્યા છે. જ્યારે દુનીયાની ઉત્પત્તિ પહેલાંજ ઇમામોની બારની સંખ્યા મુકરર થએલી છે તો તેઓને હ૦ શાઅયબ અને હ૦ સાલેહને એ સંખ્યામાંથી બહાર રાખવાનું શું સમજ કારણ છે તે સમજ શકાતું નથી. મી૦ હાજી ગુલામ-અલી અને બીજા કેટલાક ઇસ્નાઅશરીઓની એવી સજ્જત માન્યતા છે કે દુનીયાની ઉત્પત્તિ બાદ ઇમામો ની સંખ્યા બારનીજ છે અને તે સંખ્યા દુનીયાની ઉત્પત્તિ અગાઉથીજ મુકરર થએલ છે.

ત્યારે મજબુર હમામો ૬૦ સોયળ અને ૬૦ સાલેલ
 જેને ખુદાવંદતઆલાએ હમામો દરાવ્યા છે. તેમને હમા-
 મની તે સંખ્યામાંથી શા માટે બાકાત રાખવામાં આવે
 છે ? તેઓને પણ સાથે ગણવા જોઈએ તો તેઓની
 બારની સંખ્યા કેમ મળે છે તે તેઓને બતાવવું બધું
 ભારી થઈ પડે એટલે કદાચ તેઓ એમ કહે કે તે
 મુકરર સંખ્યા બાતેમુલ નબી બાદ નબીની જગોએ
 આવનાર હમામો માટે છે પણ તે બાબત જેઓને તે
 ધર્મ પર અંધશ્રદ્ધા એસી ગઈ છે તેઓના સીરાય
 બીજાઓ કદી પણ કબુલ કરી શકે નહીં અને તેવા
 અંધ શ્રદ્ધાવાળાઓને આ બાબત સમજાવવા ફાગટ
 માથાફોડ કરવામાં વખત વીતાડવો નકામો છે પણ
 જેઓને ખુદાવંદતઆલાએ સમજાવાવાળું અંતઃકરણ
 આપેલું છે તેઓને અમારી આ દલીલો રસ્તો બતાવનાર
 થઈ પડશે. જેઓની મરજીમાં આવે તેઓ અમારી
 દલીલોને પોતાની અકલમાં તોબી જુએ અને જેઓને
 ન રૂએ તેઓ ધ્યાનમાં ન લે સહુના પ્રમાણ સાથે છે
 અમો તો જે જે દલીલો લઈ અને બ્યાજબી લાગે છે.
 તેજ પેશ કરીએ છીએ. વળી આપ જણાવો છો કે એ
 મુજબ ૪૮ હમામો બાબતમાં પણ સંખ્યામાં વધારો
 થાય કે નહીં ? તો સાહેબ ! અમો ઈસ્માઈલીઓની
 માન્યતા હમામો માટે મુકરર સંખ્યા હોવા વીશેની છે

નહી. અમારી માન્યતા તો એવી છે કે દરેક જમાનામાં ઈમામ યાને હાદી મઉબુદ હોય છે તેની મુકરર સંખ્યા કદી હોય શકેજ નહી અને અમો હાલના અમારા પાક હાજર ઈમામને ૯૦ અલીની અડતાલીસમી પેઢીએ ગણીએ છીએ.

સત્રાલ ૨૧ મો.

આગલ ચાલતાં પેજ ૪૦ માં તમાએ અદહાદી કીતાબમાંથી પહેલા પારામાંની પહેલી આયતનો ઉતારો પેજ અદહાદી ૧૫૦ માંથી કરીને તે ઉપરે પેજ ૪૧ માં, મીં ઇસ્કહાનીનું દીપણ લખતાં, તમાએ જણાવેલ છે કે ગયબનો અર્થ અદ્રખ થાય છે, જેમકે ખુદા ફીરસ્તાઓ કયામતનો દીવસ, બેહેસ્ત, દોજખ, વીગરે, કે જે જોવામાં આવતાં નથી, તો મજકુર ફીકરામાં દોજખના શબ્દ બાદ વીગરેનો શબ્દ આવેલ છે તો તેથી શું એમ નથી ઠરતું કે, બીજી પણ કોઈ ગયબ બાબતો હોવી જોઈએ? તેના બારામાં એક સત્ય શોધક તરીકે તમાએ બીજી પણ કોઈ તફસીરો અથવા તરબુમાઓ જોયા છે કે નહી તે જણાવો? જેમકે દીલ્લીવાળા મોલવી મકબુલ અહમદ સાહેબ તરફથી કુર-આને શરીફનો તરબુમો ઉદ્દુ લાપામાં કરવામાં

આવેલ છે, તેમાં યોગ્યમેનુના બીલ ગયબેમાં
જે શબ્દ ગયબનો આવેલ, તેના દીપણમાં
મજકુર તરજુમામાં જણાવે છે કે “અલ ગયબે
જો જાહેરી હવામસે મહમુસ કરનેકી ચીઝ
નહો જેસે તવહીદે ખુદા નબુવતે અમ્બીઆ
કયામ કાયમ અલેહીરસલામ, મસઅલે રઝઅત
કયામતકે દીન ફીર છ ઉઠના, હીસાબો કીતાબ
હોના, જન્નતો દાજબ અઢિર ઇસી કીસમકે
કિમુર જન પર ઇમાન લાના લાજમ હય,
અઢિર જો આખુસે નહી દેખે જાતે, બદકે ડિન
હલીલુસે પેહછાનો જાતે હય જો ખુદાને કાયમ
ફરમાઈ હય તો મજકુર દીપણથી બીજી કેટલીક
ગયબ બાબતો ઉપરાંત બારમાં ઇમામનો ગય-
બતનો સવાલ પણ જણાઈ આવે છે, તો સંત્ય
શોધક તરીકે બીજા પણ તરજુમા તથા તફ-
સીરો તમે તપાસશો તો ખુલે ખુલું જણાઈ
આવશે.

જવાબ ૨૧ મો.

ભાઈ અમીન! આપ ઉપરના સવાલમાં જણાવે
છો કે તેમાં બારમાં ઇમામની ગયબતા પણ સમાઈ જાય
છે. પણ સાહેબ! એક આંધળાને જેમ દોરો તેમજ
સંજાને દોરવા આપ્યો તો કેમ દોરાય? એમાં ઇમામતનો

સવાલ છેજ નહીં અને ગયળ ઇમામની માન્યતાવાળા
 અગર તો તેવી માન્યતાવાળાના ભોગ થઇ પહેલાં સીવાય
 કોઈ પણ જ્ઞાની સમજી નિઃપક્ષપાતી વિદ્વાન એ આયત
 માં ઇમામતનો સવાલ લાવી શકેજ નહીં. ઇમામ લોકોનો
 રાહનુમા પેશવા હોવાથી કદી ગયળ થઇ શકેજ નહીં,
 એમ એક સાધારણ અકકલવાળો માણસ પણ કહી
 શકશે અને જ્યાં સુધી અમો અનુમાન બાંધીએ છીએ
 ત્યાં સુધી તો ઇસ્નાઅશરીઓના બારમા ઇમામ ગયળ
 થયા તે વખત પહેલાં કોઈ પણ એ આયતમાં ઇમામત
 નો સવાલ લાવતુંજ નહીં હોય. ઇસ્નાઅશરીઓના
 આલીમોએ પણ કુરાને શરીફની તેમના બારમા ઇમામ
 ગયળ થયા પહેલાં કરેલી તફસીરોમાં પણ તે આયતમાં
 ઇમામતનો સવાલ લાગ્યા નહીંજ હોય પણ જ્યારે ઇસ્ના
 અશરીઓના બારમા ઇમામ ગયળ થઇ ગયા એવું મુદ્દા
 અને મઝોલવીએ જાહેર કયું ત્યારે પોતાની તે વાતને
 ટેકા આપવા ખાતર આવી આવી બાબતો હસાવી દીધી
 અને તેને રાવીઓએ મનકુલ કરી દીધી કે જે ઉપરથી
 દોરવાઇ તેવી માન્યતાવાળાઓએ કુરાને શરીફ તફસીરો
 કરતી વખતે તે મુદ્દા દાખલ દરજ કીધી અને આપ
 જેવા પણ દિર્ઘ દ્રષ્ટિના અભાવે તેના ભોગ થઈ પડ્યા.
 વળી આપ ઇતીહાસો પર દ્રષ્ટિ ફેંકશો તો ઇશના
 અશરીઓના બારમા ઇમામ ગયળ થવા માટે ઘણા એક

બીન્ન બીન્ન મતો છે તે જાણી શકશો. ટુંકમાં આપણી સત્ય શોધમાં લાંબી દ્રષ્ટિ ફેંકતા એ આયત ઈમામની ગયબતા કે જાહેરાત સીદ્ધ કરતી નથી, એમ ખુદલે ખુદલું જણાઈ આવે છે.

સવાલ ૨૨ મો.

મજકુર પુસ્તક પેજ ૪૨ માં તમે તમારા તરફથી ખુલાસો કરતાં જણાવો છો કે, મીંઠ ઇસ્કહાનીએ કરેલ ટીપણના ખુલાસાઓ ઉપરથી સાફ જણાય છે કે, ગયબ શબ્દ ઈમામત માટે વપરાયેલો નથી, કદાચ ધડીલર મીંઠ હાથ ગુલામઅલી હાથ ઈસમાઈલના કહેવા મુજબ કબુલ કરીએ છીએ, તો જ્યારે આ આયત નાજલ થઈ તે જમાનાના લોકો ઈમામ ગયબ ન માનતા હોય તો, તે માઅમીનો નથી તેથી તે વખતના જાહેર ઈમામ હજરત મોલા મુરતબ અલી વીગેરે ઈમામો નજ ગણાય અને તેઓ ઉપર ઈમાન લાવનાર (કારણ કે તેઓ ગયબ નહી હતા) માઅમીન નહી હતા, તો મજકુર ખુલાસામાં એક સત્ય શોધક તરીકે તમેએ શું લખી નાખેલ છે તેનું તમાને લાન છે કે નહીં? મજકુર આયતનો સાફ ગયબ બાખતો વારતે નાજલ થયેલ જમાની કેદલીક

બાબતો તે વખતે પણ હાજર હતી, પણ રૂખ-
વામાં આવતી નહોતી અને કેટલીક બાબતો
ભરીબમાં થનાર હતી તેનું જ વર્ણન છે, એમાં
જાહેર ઇમામનો કાંઈ સંબંધ જણાતો નથી
તો એક સત્ય શોધક તરીકે તમે કાંઈ ઇનસાફ
કરશો ? અને તમારી શોધને આગળ ચલા-
વશો કે ?

જવાબ ૨૨ મો.

ભાઈ અએન ! આપ જણાવો છો કે મજકુર
આયતમાં “જાહેર ઇમામનો કાંઈ સંબંધ જણાતો નથી”
તો સાહેબ ! અમે તો કહી ગયા કે એમાં ઇમામતનો
જ સવાલ નથી. બાકી બીજી ગયેલ બાબતો માટે અમે
પણ ક્યાં ઇનકાર કરીએ છીએ ?

સવાલ ૨૩ મો.

આગળ ચાલતાં મજકુર અલ્લાહી પેજ
૫૩ નો ડિતારો મજકુર પુસ્તક પેજ ૪૩ માં
(ઇમામે મોબુદમાં) આપતાંજ તમેએ સુરએ
આલે ઇમરાનની સાતમી આયત, વમાયાઅ-
લમે તઆવીલહુ ઇલ્લાહો વરરાસેખુન ફીલ
ઇદમ દરશાવી અને તેનો તરજુમો મજકુર
અલ્લાહી માંથી ટાંકી અને તે ડિપર તમારો મત

જણાવતાં લખો છો કે, તે બુઝરગો નથી અથવા ઈમામો છે, તો હાજર ઈમામ વગર કુરઆને શરીફની આયતોની તઆવીલ સમજવાને કોઈની તાકત નથી, તો એ ઉપરથી તો તમો એમજ સાબીત કરતાં જણાવો છો કે, કુરઆને શરીફની તાઅવીલ નથી અથવા ઈમામોજ કરી શકે, તો તમો જેને ઈમામે મોબુદ મનાવવા પ્રયત્ન કરો છો તેને કુરઆને શરીફની તફસીર અને તાવીલની પુરેપુરી માહીતગારી હોવી જોઈએ, તો તમો જેઓને મોબુદ ઈમામ માનેલ હોય, તેઓ પાક કુરઆને શરીફની તફસીર અને તાવીલના ઈદિમતું જ્ઞાન કેટલે દરજે ધરાવે છે? તે જાહેરમાં લાવો તો ઇસલામી ઓલમાઓ કબુલ કરી શકે.

જવાબ ૨૩ મો.

લાઇ અએન! મજકુર સવાલ આપની નજરમાં મહાન લાગતો હોય એમ જણાય છે પણ ખરું જોનારને તે એક હસવા સરખો છે. ઇસ્લામી ઉલમાઓ કબુલ કરી શકે એવી રીતે, અમારા મઉબુદ ઈમામ કેટલું જ્ઞાન ધરાવે છે તે જાહેરમાં લાવવાની અમારી પાસે આપ

માંગણી કરો છો, તો સાહેબ! અમારા પાક હાજર
 ઇમામ અમારી માન્યતા અને સમજ મુજબ ઇલ્મે
 રહાની, ઇલ્મે ગયબી તથા એક સાચા ઇમામે મુખીનને
 જેટલું જ્ઞાન ધરાવવું જોઈએ તેટલું ધરાવે છે, એમ
 અમે ખરા યકીનથી માનીએ છીએ અને અમારી દીનો
 દુન્યવી ઉન્નતી અર્થે તેઓ અમોને તે ઇલ્મથી જે
 હિદાયત કરે છે તે અમારા માટે સંપૂર્ણ છે. આપની
 જાણ બહાર નહી હોય કે ઇમામની હિદાયત મોમીનોનેજ
 મળે છે. ખુદાવન્દ તઆલાએ ફરમાવ્યું છે કે—

“ખુદાવન્દ તઆલા જેને આપ છે તેને પોતાના
 નુર વડે હિદાયત કરે છે.”

તેજ નુરે ઇલાહી ધરાવનાર અમારા સરતાજ પાક
 હાજર ઇમામ જેને આપ છે તેને હિદાયત કરે છે, તેવી
 હિદાયત મેળવવા માટે દરેક જણુ જાગૃતશાળી થઈ શકે
 નથી જેઓ ખુદાવન્દ તઆલાને પ્રિય થઈ પડવા સુકત્યો
 કરે છે તકબીરિક તજે છે અને શયતાનની બાજુ ખાતો
 નથી તેનેજ તે પાક જાત પોતાના નુર વડે હિદાયત કરે
 છે અને તેથી તે આખતમાં વધારે ચુંચાં કરવાની અમોને
 તાકત નથી.

સવાલ ૨૪ મો.

આગળ ચાલતાં મજકુર પુસ્તક પેજ ૪૬ પ્રકરણ ૮ માં તમારે ઈમામે મોખીનના મથાળા હેઠળ લખાણ કરતાં વ કુલ રાયમન અહસ્થનાહો ફી ઈમામીન મુખીનની આયત અદહાદી પેજ ૨૬ માંથી ઉતારેલ છે, જેનો શબ્દાર્થ પણ ઉતારેલ છે, તેમાં મોખીનનો અર્થ જાહેર એમ લખેલ છે, તો તે જાહેર અથ પણ શું તમે અદહાદી તેમજ હાજી ગુલામઅલીએ પ્રગટ કરેલ તફસીરમાંથી જ લીધેલ છે? કે બીજા કોઈ તરજુમામાંથી તે જાહેર કરે અને તે ઠેકાણે મીઠા ઇસ્ફહાનીના તરજુમામાંથી કેમ ખતાવેલ નથી? હાજી ગુલામઅલી તો મજકુર આયતની માયના અદહાદી પેજ ૨૬ ૨૭ માં એમ કરે છે કે એટલે અમારે તમામ ચીજ (હદીસ વીગેરે) ને જે પ્રકાશીત અને રોશન ઈમામ પેશવા છે તેમાં રાખેલ છે, તે શું અદહાદી ચીખી ચીખીને વાંચવા છતાં તમાને જોવામાં નથી આવી? ઉપરાંત ઈમામે મોખીન ના અર્થો બીજી તફસીરોમાં તમારે જોયેલ છે

કે નહીં? હાખલા તરીકે ચોલવી ફરમાનઅમલી
સાહેબ પાતાના તરબુમામાં મજકુર આયત કે
જે સુરએ યાસીનની આયત બારમી છે તેમાં
જણાવે છે કે, એર હમને હર ચીજકો એક
સહીહ વ રોશન પેશવામે ગર દીયા હય, તો
મજકુર આયતથી પણ ધમામે મોખીનનો અર્થ
પ્રકાશમાન અને રોશન થાય છે એ હાખલાઓ
બરાબર તપાસી, તમોને જોવા જોઇએ અને
ખરો અર્થ કરવો જોઇએ.

જવાબ ૨૪ મો.

ભાઈ અએન! મુખીનનો અર્થ લુગાતોમાં “જહેર”
છે જે આપ જોવા તરફી લેશો તો જાણી શકશો.
લુગાતોમાંની એક લુગાત નામે ઉમદતુલ લુગાતે ફર-
આન જેમાં ખાસ કુરાનનાજ શબ્દોના અર્થો આપેલા
છે તેમાં મુખીનનો અર્થ જાહેર ખુદ્દુ અને રોશન
આપેલો છે. તેમજ The Arabic into English
Dictionary by F. Steingass (અરેબીના ધમેજી
અર્થવાળી મી. એફ. સ્ટેનગ્રાસની બનાવેલી ડીક્શનરી
કે જે બહુજ સત્તા સમાન અને મઓતબર ગણાય છે
અને જેની એક કોપીની કીંમત રૂ. પચાસ આશરે
બેસે છે, તેમાં મુખીનનો અર્થ Manifest=જાહેર
કરેલો છે. જે આપ જોવા તરફી લેશો.

દરેક ભાષામાં એવા શબ્દો ઘણા મળી આવે છે કે જેના અનેક અર્થો થતા હોય છે, જેના ઉદાહરણ તરીકે ગુજરાતી સાધારણ શબ્દ કાળુના કેટલા અર્થો થાય છે તે નીચેના વાક્ય પરથી સમજી શકશો.

ઉદાહરણ-કાળા ફેઝદારે કાળા લોકોને કાળા કર્તુકો કરવા માટે કાળા ગૃહમાં પુર્યા અને કાર્ટે તેને સળ કરી કાળા પાણીએ મોકલ્યા.

ઉપરના ઉદાહરણમાં આપ જોઈ શકશો કે કાળા શબ્દ પાંચ જગોએ જુદા જુદા અર્થમાં વપરાયેલ છે હવે જો દરેક જગોએ એક અર્થ લખાએ તો તેમાં કેટલો ગુંથવાડો થઈ જાય તે સમજાવવાની જરૂર નથી. તેજ મુખીન શબ્દને લાગુ હોય તેનો વિચાર કરીનેજ તેનો અર્થ થઈ શકે અને તેથી જો મુખીન શબ્દ ક્રિતાબ્દને લાગુ હોય તો મુખીનનો અર્થ રૂપરૂઢ એમ લઈ શકાય અને મજાકુરે સુરે યાસીનની બારમી આયતમાં ઈમામી મુખીનનાં ઈમામીનો અર્થ મીઠા દરદહાનીએ ક્રિતાબ્દ લીધો હોવાથી મુખીનનો અર્થ રૂપરૂઢ કીધેલો છે અને જો ઈમામનો અર્થ ક્રિતાબ્દ લઈએ તો તે અર્થ બ્યાજબી ગણાય પણ ઈમામનો અર્થ આ જગોએ ક્રિતાબ્દ થઈ શકતોજ નથી તો મુખીનનો અર્થ રૂપરૂઢ એમ લઈ

- શકાય ? આપ જણાવો છો કે “તેજગોએ માં ઇસ્કહાનીના તરબુમામાંથી કેમ અર્થ નહીં કર્યો ?” તો સાહેબ અલખતા ઇસ્કહાનીનો કીધેલો તરબુમો વળનદાર છે પણ તે કાષ્ઠપણુ શબ્દમાં ભુલ નજ કરે એ ખનવા યોગ્ય નથી અને તેથી તેમણે ઇમામનો અર્થ કીતાબ કરવામાં ભુલ ખાધી તેથી અમારે પણ તેવી ભુલ કરવી જોઈએ નહીં અને તેથી ઇમામનો અર્થ કીતાબ નથી થતો એવી ચામવટ અમોએ ભુલ ઇમામે મોજુદ ભા. ૧ લામાં કરેલી છે. હવે ઇમામે મુખીનમાં ઇમામનો અર્થ ઇમામજ લખ્યો તો મુખીનનો અર્થ જાહેર વારતવીક અને ખંધ ખેરતો છે અને તેમાં ગરબ ઇમામતની માન્યતા ધરાવનારા સીવાય ખીજો કાઈ વાંધો લઈ શકે નહીં. આપ જણાવો છો કે “તેનો અર્થ શા માટે હાજી ગુલામઅલીની તફસીરમાંથી નહીં લીધો ?” તો સાહેબ ! મી. ૦ હાજી ગુલામઅલીએ જે કે તે આયતમાં ઇમામે મુખીનમાં ઇમામનો અર્થ ઇમામજ કરેલો છે પણ મુખીનનો અર્થ કરવામાં જરા ગોળમ ગોળ અર્થ કર્યો છે એટલે કે જાહેર અર્થ કરતાં તેમની માન્યતાને વાંધો આવતો હોવાથી અન્ય અર્થ કરવાનું તેમણે અજબી ધાર્યું છે. ખરું જોતાં મુખીનનો અર્થ જાહેર જે હુગાતોમાં છે તેજ એ જ ગોએ, વાસ્તવીક અને ખરા છે અને જ્યાં મુખી અમણે નજર ફેરવી શકીએ ત્યાં સુધી

ઈશનાઅશરીઓના બારમા ઇમામ ગયળ ચવાનું જણાયા પહેલાં એ વાક્યમાં ઇમામે મુખીનમાં મુખીનનો અર્થ જાહેર લેવામાં કોઈપણ વાંધો લઈ શકતું નહીં જ હોય; પણ જ્યારે ઇશનાઅશરીઓના બારમા ઇમામ ગયળ થઈ ગયાનું ઠરાવ્યું ત્યારે તેઓને મુખીનનો અર્થ જાહેર કરવામાં વાંધો લાગ્યો અને તેથી જ ગયળ ઇમામની માન્યતા ધરાવનારા અને તેમના જેવાઓએ જાહેર અર્થ પડતો મેલી પ્રકાશીત કે રોશન જેવો અર્થ કર્યો પણ ખરું જોતાં તેમ નથી. સહુ કોઈ પોતાની માન્યતા અને ઇમાન સાથે છે પણ ખરું જોતાં મુખીનનો અર્થ જાહેર થાય છે તેમાં કોઈ પણ જાતનો વાંધો કે શક નથી. હવે ઇમામે મુખીનમાં મુખીનનો અર્થ જાહેર કરવામાં અમોએ જેટલો વીચાર કરીશું છે તે આપ ઉપરના ખુલાસાથી જાણી શક્યા હશે.

સવાલ ૨૫ મો.

અગર મજહુર મોખીન શબ્દનો અર્થ કોઈ ઠેકાણે જાહેર લીધેલ હોય અમ તમો ખતાલો તો ઠીક પણ પાક કુરઆને શરીફમાં કોઈક ગયળ ચીજ જે કે દખવામાં ન આવતી હોય અને જેને તમામ ફીરકાવાળાઓ માને કે દખવામાં નથી આવતી તેનું વર્ણન પણ મોખીન તરીકે કરે તો શું મોખીનનો અર્થ ફરેક ઠેકાણે

તેના સખ'ધ પ્રમાણે જુદો ન થઈ શકે ? દાખલા તરીકે શયતાન કે જે મોજુદ છે, અને જેને સર્વ માન્ય રાખે છે કે તે છે, પણ આપણને જોવામાં નથી આવતો. તો તેને ખુલાવદે કરીમે પાક કુરઆને શરીફમાં અદુવુમ મોખીન તરીકે વજૂવેલ છે, ખુખી તો એ છે કે મજકુર સુરએ યાસીન જેમાંથી તમો ઇમામે મોખીન શબ્દ લઈ તે ઉપરે ખુલાસો કરતાં જણાવો છો, તે સુરા સુરએ યાસીનમાં અદુવુમ મોખીનનો શબ્દ છે. જુઓ સુરએ યાસીન આયત ૬૦ મી મજકુર આયતનો તરજુમો મોલવી ફરમાનઅલીના તરજુમામાંથી તમારી જાણ માટે ફરજ કરીએ છીએ, અલ્લમ અઅહદ અલ્યકુમ યા ખની આફમ ઇન્લા તઅજુદો શયતાન ઇન્દુલકુમ અદુવુમ મોખીન, એટલે અય આફમકી એલાહ ! કયા મયને તુમહારે પાસ થેહ હુકમ નહી લેખ થા કે (ખબરદાર) શયતાનકી પરેશ-તેશ ન કરના ! વોહ યકીની તુમહારા ખુલમ ખુલા દુશમા હય, તો શયતાન જોવામાં નથી આવતો. છતાં તેના માટે પણ મોખીન શબ્દ વજૂવેલ છે, તો તેનો ખુલાસો તમો શું કરો છો ?

જવાબ ૨૫ મો.

લાઇ અમેન! અમેએ આપેલ ૨૪ માં જવાબ ઉપરથી આ સવાલનો જવાબ આપને મળી ગયો હશે. આપને અમેએ કહી પણ જણાવ્યું નથી કે મુખીન નો અર્થ દરેક જગોએ જાહેર થાય છે, પણ સંબંધ મુજબ અર્થ થઈ શકે છે. અમેએ મુખીનના લુગા-તુલ કુરાનમાંથી જે ત્રણ અર્થ કહ્યા તેમાંનો મુલો અર્થ શયતાન માટે યોગ્ય અને બંધખેરતો છે. જે કોઈ એ જગોએ જાહેર અર્થ કરે તો એક નાનું બચું પણ કબુલ નહીં કરે માટે જે જે જગોએ જે અર્થ વ્યાજબી અને લાગુ પડતો હોય ત્યાંજ તે અર્થ થઈ શકે. આ પ્રમાણે દરેક લાખાના શબ્દો સાથે બને છે અને સંબંધ જોધનેજ તેનો અર્થ બની શકે છે પણ કોઈ પોતાનો પન્થ નીલાવવા ખાતર અથવા પોતાની માન્યતાની ફજ્જે પોતાને ફાવે તેમ અર્થ કરે તે વ્યાજબી ગણાય નહીં. આ માટે અમે આગલા જવાબમાં ઘણું વિવેચન કરી ગયા હોવાથી અત્રે વધારે લખાણ કરવાની જરૂર જોતાં નથી.

સવાલ ૨૬ મો.

મજકુર પુસ્તક પેજ ૪૮ માં તમેએ જાહેર હિમામની જરૂરત, એ મથાળા હેઠળ જે લખાણ કરેલ છે, તે ઉપરથી તમારો મુકો સાફ

જણાઈ આવે છે કે, મીઠા અલીજાન અને હાથ
 મુલામઅલીના વાદ વિવાદમાંથી સત્ય શોધીને
 બાહર આલમ ઉપર ઉપકાર કરતા હો એવું
 જણાઈ આવે છે તે ખાસ તમારે ઈન્સાફની
 નજરથી જોવાની નથી, પણ તમારે તમારી
 માન્યતા, જે કે ઇમામે મેન્જુદ છે તેજ સાબીત
 કરવાની છે, કારણ કે તે પ્રકરણમાં તમેએ
 જેવી રીતે પાક કુરઆને શરીફની બે ત્રણ
 આયતો આપેલ છે, તે સાથે બે ત્રણ હદીસોના
 પણ ઉતારાઓ આપી અને તે ઉપરથી બાહર
 ઇમામની જરૂરત સાબીત કરવાની ધારણા
 રાખેલ છે, પરંતુ તમારા મજકૂર પુસ્તકમાં તમે
 આગળ જણાવી ગયા છો કે, મુળ વાત કુરઆને
 શરીફથી સાબીતી શોધવાની હોવાથી હદીસો
 અને રાવીઓની ખનાવટો કે અન્ય ફાલતુ
 કીતાબોના પુરાવા તરફ સહેજ પણ લક્ષ આપ-
 વાની જરૂર જણાઈ નથી, તો તમારા બોલ
 ઉપરે પાણી ફેરવી અને હદીસોના ઉતારા
 આપવાનું કારણ શું? અગર હદીસોના ઉતારા
 ઉપરે ચાલો તો અદહાદીની રૂએ તમારી
 માન્યતા એક ઘડીભર પણ ટકી શકે નહીં, તો
 તે સમયે શોધકની નજરથી બેશ્વા કે? અને

જેવી રીતે તમારો જાહેર ઇમામની જરૂરતના મથાળા નીચેનું લખાણ કરતાં તમારા મતની મજબૂર હાથ ગુલામઅલીની પ્રગટ કરેલી અટહાદીનીજ હદીસોનો ઉતારો આપો છો તે તેની બીજી હદીસો ઉપરે માન્યતા ન ધરાવવાનું કારણ શું?

જવાબ ૨૬ મે.

ભાઈ અએન! આપ અમારા ઉપર ઇનસાફની નજરથી નહિં જોવાનું જે તહોમત મુકા છો તે માટે આપની દ્રષ્ટીનીજ આમી છે. આપને અમારું લખણું નહિ રચ્યું એટલે આપની નજરમાં અમારા લખાણનો એ અર્થ થયો; છતાં હું પોતે શીયા ઇમામી ઇસ્માઈલી હોવાની મગરૂરી લેતો હોવાથી મને જે સત્ય લાગતું હોય તેજ હું જાહેર કરું તેમાં નવાઈ કે શક સાનો! મારી સત્ય શોધમાં મને જે સત્ય જણાય તે અંતઃકરણ પુર્વક સત્ય માનીનેજ જણાવું તો મારી નજર ઇન્સાફી નથી એમ આપ કદી કહી શકાજ નહી. મને જે સત્ય લાગ્યું તેવી મારી માન્યતા બંધાઈ અને મારી માન્યતાના ટેકામાં હું જે જે મુદ્દાઓ રજુ કરું તેમાં આપને કે કોઈને ટીકા કરવાની હિયકારી કોશિશ નજ કરવી જોઈએ; બલકે મારા એ મુદ્દાઓ તોડવાની વાજબી કોશિશ કરી શકો. મેં મજબૂર ફિલાખ “ઈમામ

મોબુદ” લખી હું જાહેર આલમ ઉપર ઉપકાર કરું છું એવો રહેજ પણુ ખ્યાલ તે કિતાબ લખતી વખતે કે અત્યારે થયો કે થતો નથી; અત્યપતા મારી એ કાશેશ બુલેલાને રસ્તો બતાવનાર, સત્ય જાણુવા ઇચ્છનારને સાધન રૂપ, અને અન્યનું સાફ અને ખોતાનું ખરાબ જાણનારા કેટલાએક અકલના અધુરા અને માંડના પુરા લોકોની આંખો ઉઘાડવાને સાધનભુત થાય તો અલખતાં હું વ્યાજખી મગરૂરી લઈ શકું અને મારા દીલને સંતોષ થાય ખરો અને તેજ હેતુસર મેં એ અદના પ્રયત્ન કર્યો છે અને તેમાં શકિતનુસાર વ્યાજખી નજર અને ઇન્સાફથી મેં જોયું છે.

મી. અલીજન અને મી. હાજી ગુલામઅલી ના સવાલો જવાબમાં બન્નેની તકરારમાંથી સત્ય શોધનારે પાક કુરાને શરીફનીજ સામેતી જોવાની હોવાથી હદીસો ઉપર મદદ નહી રાખવાનું જણાવ્યું છે પણ તે તકરાર ખલાસ થતાં મારા વિચારો જણાવું તેમાં હદીસો ટાંકુ તો મેં મારા ખોલો ઉપર પાણી ફેરવ્યું કેમ જણાય? તે સમજી શકાતું નથી.

હદીસો વીશે જાણુવું જે અમે મજકુર કિતાબ મંમામે મોબુદમાં પાને ૪૫ માં જણાવ્યું છે કે—

“એ ઉપરથી રાવીઓની રીવાયત અને કુરઆને શરીફની આયતો સાથે મુખંધ નહી રાખતી

હદીસો ઉપર ઇમામત જેવી આગતનો મત્તર બાંધવો એ ફક્ત રેતી ઉપર હવેલી ચણવા ખરાબર છે.”

ઉપલા વાક્યમાં આપ જેવા ખરાબર જોઈ શકે અને તે વાક્યની મહત્વતા ખરાબર સમજી શકે એટલા માટે કુરઆને શરીફની આયતો સાથે તહી સંબંધ રાખતી એટલું વાક્ય કાળા રાઇપમાં લખ્યું છે એટલે કે જે હદીસો પાક કુરાને, શરીફની આયતો સાથે સંબંધ નથી રાખતી તેને અમોએ ખોટી ગણી છે, અને તેથી તેવી અલ્હાદીની હદીસો તજી દેવાનું અમોએ વ્યાજબી ધાર્યું છે.

એ મુજબ ગયળ ઇમામત કે ઇમામોની મુકરર સંખ્યા માટેના પાક કુરઆને શરીફના બુક અલ્હાદીના મુદાઓ તોડ્યા બાદ તે બાબતની હદીસો મઝોતખર કે શહીય નથી એમ પણ સાબીત થતાં અને ઇમામે મુખીનના ખરા અને વાસ્તવીક અર્થ જાહેર ઇમામ સાબિત કરવા બાદ ઇમામે મુખીનને લગતી હદીસો સહીય અને મઝોતખર હદીસો ઠરતાં; તે લેવામાં અને આગળની બીન મોઅતખર અને ખોટી હદીસોને તજી દેવામાં અમે તદ્દત વ્યાજબીના હતા એમ આપ બાણી શકશે અને બીજી હદીસો શા માટે માન્ય નથી રાખી શકતા તે પણ સમજી શકશો.

સવાલ ૨૭ એ.

મજકુર પુસ્તક પેજ ૪૯ માં તમેએ ઈન્ની તારેકુન વાળી હદીસ અહહાદી પેજ ૩૪ થી ટાંકેલ છે તો તે હદીસમાંથી તમે જાહેર અને ગયબ વીશેની માન્યતા શુ સાબીત કરી આપો છો ? મજકુર હદીસથી તો એવું જણાઈ આવે છે કે એ બેઠિને વળગી રહેનાનો જે હુકમ છે તે તો એમ ખુલ્લુજ છે કે આ કુરઆને શરીફ અને અહલેખએત બેઠિની તબેદારી કરવી અને તે બંને ચીજ અપસથી જુદી નહી થાય તો તેના મતલબ એમજ જણાઈ આવે છે કે બેઠિના હુકમો જુદા જુદા ન હોવા જોઈએ, જે હુકમ પાક કુરઆને શરીફનાં હાથ તેજ હુકમ અહલેખએત કરે અને જે અહલે ખએત કહે તેને કુરઆનથી પુષ્ટિ મળે જેવી રીતે કે હદીસે શરીફ અલીયુન માઅલ કુરઆન વલ કુરઆન માઅલ અલી એટલે અલી કુરઆનની સાથે છે, અને કુરઆન અલીની સાથે છે તેના હાવાથ એજ કે હજરત અલી જે હુકમ કરે તે કુરઆનમાંથીજ હોયો જોઈએ અને પાક કુરઆને શરીફમાં જે હુકમ હોય તેજ હજરત અલી ફરમાવે, આપસ આપસમાં એક બીજાથી.

વિરૂદ્ધ ન જાય, તો અહીં બચેત અને પાક કુરઆને શરીર એક બીજાથી જુદા નહીં થાય. અત્રે જણાવવું જરૂરનું છે કે પાક કુરઆને શરીરમાં નમાજ, રોજા, વીગેરે અહકામો બજાવી લાવવાનો હુકમ છે તે ન બજાવી લાવવા, અથવા ઇન્કાર કરવો, એ અહીં બચેત કે ઈમામની શાનથી વિરૂદ્ધ છે, અગર કોઈ મુસલમાન થઈને પાક કુરઆને શરીરના હુકમોથી વિરૂદ્ધ માન્યતા ધરાવે તો તે મુસલમાન કહેવરાવવાનો અધીકારી નથી, તો ઈમામ વીગેરેનો હુદો ભોગવવો તે ક્યાંથી બની શકે? તે વીશે તમારો મત જણાવવા કૃપા કરો ?

જવાબ ૨૭ મો.

ભાઈ અએન! આપનો મજકુર સવાલ વાંચતા હું અલીનો જમાનો યાદ આવે છે કે જંગે સીરીનમાં જ્યારે ફરેબી અમરઆસનાં ફરેબમાં ફસાયેલા હું અલીના હમશરીકોએ હું અલીથી મોટું ફરવું અને હદીસે સકલધનનો અર્થ જેમ આપ કરોછો તેમ કર્યો અને કહ્યું કે “ઈમામે કુરઆનના હુકમથી વિરૂદ્ધ નહીં જવું જોઈએ” અને તેથી જ કુરાને સામેત ને કુરાને નાતીક ખર ફઝીલત આપી, હજરત અલીથી ફરી ગયા. હદીસે સકલધનના જણાવવા મુજબ ઈમામની સાથે જ કુરઆન

‘છે અને કદી બુદ્ધ થતાજ નથી એટલેકે કુરવ્યાનના દરેક બેદો ઇમામો જાણુતા હોવાથી, ઇમામના સમજાવ્યા મુજબજ કુરાનના અહકામોપર અમલ કરેલાં જોઈએ અને જ્યાં સુધી ઇમામની શનાખત ન મળે ત્યાં સુધી કુરાન (તેના ગુલ્લ બેદો વગેરે) મળી શકતાં નથી, એટલે કે “કુરઆને શરીફ સમજવા માટે ઇમામની પહેલી જરૂર છે અને જો ઇમામ ગયજ હોય તો, કુરઆન પણ તેમનાથી ગયજ ન હોય; યાને કુરઆનના બેદો અને અર્થો કદી સમજી શકાયજ નહીં,” એમ હદીસે સકલઈન સુચવે છે. કુરઆન જાહેર અને ઇમામ ગયજ સમજનારા રસીની માફક બન્ને યોગેને વિંટાયલી, નહિં જુદી થએલી, નથી સમજતા એમ અમે સમજીએ છીએ અને તેથી હદીસે સકલઈન કુરઆનની જાહેરાત હોતાં ઇમામની પણ જાહેરાતજ સીદ્ધ કરે છે. આપ જુદી નહીં થવાનો અર્થ અહકામોનું મળતાપણું જણાવવા કોશિશ કરો છો, પણ આપ જરા લાંબી દ્રષ્ટિફેંકી જોશો તો જાણી શકશો કે કુરઆનના અર્થો જાણનારજ ઇમામ હોય, તો પછી ઇમામના ફરમાનો કુરઆને શરીફથી વિરૂદ્ધ છે કે મળતા છે તેની પરીક્ષા કરનાર કોણ? ઇમામ જમાના પ્રમાણે મહિમીનોની દીની દુન્યવી તરકકી અર્થે જે જે ફરમાનો કરે તે કુરઆને શરીફથી મળતા છે કે વિરૂદ્ધ તે જેવાનું કામ અને ફરજ તેમની પોતાનીજ છે, તેમાં ઈન્સાનોએ

પોતાની કમતાકાત અકકલ ચલાવી, જહન્નમનો રસ્તો
 શોધવો જોઈએ નહીં, દુકંમાં હદીસે સકલઈન હુકમોનું
 મળતામણું નહીં, પણ ઇમામ સાથેજ કુરઆન છે એમ
 મુઅવે છે. વળી—

મીન ચરફલ હકીકતે વશ શરીયતે વલા

ઇમામન ફકદ ફરર.

મતલબ કે—ઇમામ વગર શરીયત અને હકીકત
 સમજાતી નથી.

એ મુજબ ઇમામ વગર કુરઆનના અહકામો સમ-
 જ શકાતા નથી, એમ જણાય છે, તો જે આપ હજ-
 રોઝા નીમાઝ વગેરે શરીયતી અહકામો વિશે પુછા છે
 તે કેમ બર લાવવા વગેરે સમજણુ ઇમામજ આપે છે
 અને મહિમીનો તે મુજબ વગર અકકલ ચલાવે બળ લાવે
 છે. જેઓ તે હુકમોમાં શક લાવે છે તેમને અમે મહિમીન
 ગણી શકતા નથી. (મહિમીના અને મુસ્લમીનમાં શું ફરક
 છે, એ સમજાવવાની આપ જેવાને જરૂર નહીજ હોય!)
 વળી હજ, નીમાઝ, રોઝા વગેરે નહીં બળ લાવનારને મુસ્લ
 માનમાંથી ખારેજ કરવાનો આપનો મત એવકુશી
 લખેલો છે. કારણકે ખુદાવન્દતઆલાએ ફરમાવ્યું છે કે:—

“જેઓ ખુદાની વહદાતીયત અને કયામતના દિવ-
 સને માને છે અને સારા કત્યો કરે છે તેઓને કાંઈ
 ધરતી નથી.” એ મુજબ મુસલમાનપણુ હજ, નીમાઝ

‘કે રોજી જેવા શરીયતી અહકામો બર લાવવા પરજ
આખાર રાખતું નથી, પણ ઉપર મુજબ ખુદાની વહદાનીયત
પેગમ્બરો બરદક અને કીયામતને કબુલ રાખનારાઓજ
ઈસ્લામીઓ ગણાય છે, પછી ભલે તેઓ અન્ય અહકામો
પાળે અથવા ન પાળે. વળી આપે આ મશહુર બયત
તો સાંભળીજ હશે કે—

બેહુબે અહલેબયત ઈમાદત હરામ હવે!

ઝાહેદ તેરી નમાઝકો મેરી સલામ હવે!

અર્થ—અહલે બઈયત (હાઝર ઈમામ)ના ઉપર મહો-
બત વિનાની ઈમાદત હરામ છે. ઓ ઝાહેદ (દરેક શરી-
યતી અહકામો બરાબર બજા લાવનાર) તારી નિમાઝને
મારા (નવ બજના) નમસ્કાર છે.

એ મુજબ ઈમામે ઝમાન જે સર્વદા હાઝર અને
ઝાહેર હોય છે તેમની મહોબત વગરનાઓ બમે તેટલા
ચુસ્તપણે શરીયતી અહકામો બર લાવે પણ નકામા છે,
એટલે કે ઈમામની મહોબત એ સર્વ અહકામો હિમર
ફઝીલત ધરાવે છે અને તેવી મહોબત ધરાવનાર અને
અન્ય શરીયતી અહકામો બજા નહીં લાવનાર મુસ્લમીન
તો શું પણ મહિમીન છે, એમ આપ ઈમામનો મરતબો
સમજનાર આલીમને પુછશે તો જાણી શકશે. દુકામાં
હજી નિમાઝ, રોઝા જેવી બાબતો ઉપર ઈમામત જેવી
બાબતનો મદાર બાંધવો એ અકકલ અને ઈદમની
ઠાતસી છે.

સવાલ ૨૮ મો.

મજકુર પુસ્તક પેજ ૪૯ માં તમોએ અલ્લાહી પેજ ૪૬ નો સુરએ નીસાની ૫૯ મી આયતનો ઉતારો આપેલ છે કે, યા અહરથોહલ સઝીના આમનુ અતી ઉલ્લા વ અતીઉર રસુલ વ ઓલેલ અમ્ર મીનકુમ અય ઈમાનવાળાઓ તાએદારી કરો અલ્લાહની અને તાએદારી કરો રસુલની અને ઓલેલ અમ્ર એટલે હુકમવાળાની તો મજકુર આયતથી એવું સાફ જણાય છે કે ખુદા, રસુલ અને ઓલેલ અમ્ર સરવેના હુકમો એક સરખાજ હોવા જોઈએ, ઉપરાંત મજકુર આયતથી સીદ થાય છે કે ખુદા, રસુલ અને ઓલેલ અમ્ર એ જુદા જુદા છે, તો જે ફીરકો હજરત અલીને ખુદા કહે છે, તેને મજકુર આયતની રૂએ તે લોકોને તમો કેવા મુસલમાન ગણો છો તે જણાવો? કારણ કે હજરત અલી ઓલેલ અમ્રમાથી છે, તો તે ફીરકો ખુદાના હુકમ વિરૂદ્ધ વરતન ચલાવે છે કે નહિ ?

. જવાબ ૨૮ મો.

ભાઈ અએન ! ઉપરની આયત એમ સુચવે છે કે ઉલુલ અમ્ર એટલે હુકમ કરનાર (હાઝર ઈમામ) નો હુકમ માનવો, તે હૉ રસુલિલાહના હુકમ માનવા બરાબર છે અને હૉ રસુલિલાહનો હુકમ માનવો તે ખુદાવંદતઆલાનો હુકમ માનવા બરાબર છે; એટલે કે હાઝર ઈમામની તાબેદારી કરવી તે ખુદાવંદતઆલાની તાબેદારી કરવા સમાન છે. જેવી રીતે હૉ રસુલિલાહે ફરમાવ્યું છે કે:—

“ જેનો હું મહિલા છું તેનો અલીયે મુરતઝા મહિલા છે. ”

તો જેઓએ ઈમામે ઝમાનનાં હુકમો પર અમલ કર્યો તેણે હૉ રસુલિલાહ બદલે ખુદા ખુદાવંદ તઆલાના હુકમ પર અમલ કર્યો બરાબર છે; એટલે કે ઈમામે ઝમાનના હુકમો તે ખુદા ખુદાવંદ તઆલાના હુકમો બરાબર છે એમ ઉપરની આયત સુચવે છે. જેવી રીતે ખુદાવંદ તઆલાએ ફરમાવ્યું છે કે:—

“ બરાબર જેઓ તારી સાથે “બધિયત” કરે છે તેઓ માત્ર ખુદા સાથે બધિયત કરે છે. ખુદાનો હાથ તેઓના હાથ ઉપર છે. ”

(મુરતુલ ફતહ આ. ૧૦.)

એ મુજબ અને ઉપરની આયતના અર્થ મુજબ જેઓ ઇમામે જમાન સાથે બધાયત કરે છે તે ખુદાવન્દ તઆલા સાથે બધાયત કરે છે. આપ મ. ફર આયતનો જે અર્થ કરો છો તે ઉધે રહેતે દોરવનારો છે. આપજ ખ્યાલ કરો કે તેરસો વર્ષ પહેલાં જે જમાનો હતો તે અત્યારે નથી. તેરસો વર્ષ પહેલાં જે રાહ રસમ દુનિયામાં હતી તે અત્યારે નથી, દુનિયા દરેક વખતે બદલાતી જાય છે અને તેથી તેરસો વર્ષ પહેલાં જે રૂઠી, રાહ રસમોમાં જેમ અત્યારે ફરક થયો છે તેમ તે વખતના ધાર્મિક અહકામો પણ બદલાવા જોઈએ. તે વખતના અહકામો અત્યારે નિરપયોગી છે. ખુદ હૉ રસુલિલાહ ના વખતમાં પ્રસંગોપાત અહકામોની ફેરબદલી થતી અને કુરઆને શરીફ નાજીલ થયું એટલા વખતમાં જમાના અને સંજોગો અનુસાર અહકામોની ફેરબદલી થવાથી કેટલીએક આયતો મનસુબ કરવામાં આવી હતી, ત્યારે આજે સેકંડો વર્ષ થયા એ. હુકમો એ. મુજબ બર આવે એ માનવું કેટલું અશક્ય છે તે અધઘાતો અશ્મો ઘડીલર એક બાબુ રાખી વિચાર કરશો તો સાફ સાફ સમજી શકશો. અને એટલા માટે તે વખતના અહકામોને વળગી નહીં રહેતા જે જે અહકામો ઇમામે જમાન ફરમાવે તેજ બર લાવવા જોઈએ અને તે બર લાવવા તેજ ખુદાવન્દ તઆલાના અહકામો બર લાવવા બરબર છે, એમ ઉપરની આયતની સુચના ધ્રુણીજ વાસ્તાવિક અને આધનાઓને રસ્તો બતાવનાર છે.

• ઈમામે ઝમાન દરૈફ જમાનામાં મહિબુદ્દ રહી પોતાના ખાસ બન્દાઓ-મહિમીનોને સ્થળ અને સમય પ્રમાણે અમ્ર કરે છે, તે પર તેઓ (મહિમીનો) તેને ખુદાનોજ અમ્ર (હુકમ) સમજી અમલ કરે છે અને એ પણ એક મહિબુદ્દ ઈમામની ઝરૂરત બતાવે છે.

આપ હ૦ અલીને ખુદા ગણવા બાબતમાં પુછો છો તો, તે બાબત ઈલ્મે રહાનીની છે. ઈલ્મે રહાની ગણનાર હ૦ અલી તેમ હ૦ રસુલિલાહને ખુદા ગણે છે અને તે માટેની અનેક મુનાકબો પણ જગમશહુર છે, પણ તેવી ઈલ્મે રહાની કે મારફતી જ્ઞાનની સમજણ શરીયતીઓના મગજમાં કદી ઉતરી શકે તેમ નહી હોવાથી, તે બાબતનો વાદવિવાદ નકામો છે. ઈલ્મે રહાની વાળા કે મારફતી જ્ઞાન ધરાવનારાઓ મ કુર આબતનો એજ અર્થ કરે કે:-

“ખુદા રસુલ અને ઉલલઅમ્ર જીજવા નામે ને રૂપે એકજ છે.”

અને તે ગણનારાઓને અમે હકીકતી કે મારફતી ધરલામી ગણીએ છીએ.”

તેનું જ્ઞાન ધરાવનાર કેવા મુસલમાન છે? અને તેઓ ખુદાના હુકમ વિરૂધ્ધ વર્તન કરનારા છે કે નહી? તે બાબતમાં એક શરીયતી કાંઈ કદી ન શકે; કારણ કે તે બાબત તેના જ્ઞાન અને સમજણથી પર છે અને તે માટે તેણે તે બાબતમાં માથું મારવાનું મોકુફ રાખવું જોઈએ.

અવાજ રહ મો.

મજકુર પુસ્તક પેજ ૫૦ માં તમોએ અટહાદીના પેજ ૫૩ ના ઉતારાથી વમાયા અલમો તઆવીલહુ ઇલ્લાહે। વરા શેખુન ફીલ ઇદિમ વાલી હદીસ દરજ કરેલ છે, મજકુર હદીસો બહેર ઇમામની જરૂરતના પ્રકરણમાં તમો લખેલ છે તો અટલુ તો જરૂરી છે કે (તેજ હદીસ ઉપરથી) મોજુદ ઇમામ હોય તે પાક કલામે શરીફના ગુલ્લ લેદવળા કલામની તઆવીલ પુરેપુરી જણતા હોવા બેદઅ, તેમ ઇમામે મોજુદ સાબીત કરવાના વારતે વધુ કંઈપણ ડાળા ડાળી ન કરતા ફક્ત પાક કુઆન શરીફના દિદમી બાખતમાંજ તમો માની લીધેલ મોજુદે ઇમામની ફઝીલત સબીત કરી આપો- ને ? કે જેથી સર્વ મુસલમાનો એક મત થઈ જાય અને પખલીક ઉપર આપનો મોટા ઉપ- કાર થાય.

જવાબ ૨૯ મો.

આ સવાલ બણીજ અન્યથા ઉત્પન્ન કરનારો છે. જેમ હૃદય મુસાની કામે ખુદાની હસ્તીનો સ્વીકાર કરવાની સામેતીમાં ખુદાવન્દ તઆલાના દિદાર કરવાની માંગણી કરી તેવીજ બેહુદી માંગણી ઇમામે ઝમાનની સામેતી માટે આપ અત્યારે કરો છો. શું અમાઊના ઇમામો કે જેઓને આખી શીયા કામ ઇમામ તરીકે કબુલ રાખતી હોય તેમાંના કાઇએ એવો પ્રયાસ કર્યો હતો? કે જે ઉપરથી તમામ શીયા સુન્ની ઉલ્માઓએ એક મતે કબુલ કરેલ હોય? જે આમજ થતું હતે તો તેઓએ શા માટે તેમ ન કર્યું? શું તેઓ પાસે તેવી માંગણી કાઇએ નહિં કરી હોય? મતલબમાં ઇમામ તેવી ફઝીલત બતાવે તોજ ઝઘડો પતે એમ કહેવું એ નાદાની છે કારણ કે—

તરવર ફળ દેવા ન જાય,

અખા આવી જાયે તે ખાય.

એ મુજબ જેઓને હીદાયતની જરૂર છે અને ઇમામની શનાખત મેળવવાની ઇચ્છા છે, તેઓ ઇસ્મથી તપાસી ઇમામના દર આગળ ઝુરે છે અને ખરી મહોબતથી યાચે છે ત્યારેજ તે પાક જાત તેના પર હિદાયતની નવાજેશ કરે છે. આ સવાલનો વધારે ખુલાસો અમારા જવાબ ૨૩ થી થાય છે તો તે ફરીથી વાંચી જવા કે પાઠ કરવી!!

સવાલ ૩૦ મો.

મજકુર પુસ્તક પેજ પર માં તમોએ
ઈસ્લામી સર્વ માન્ય હદીસ અન્ના મદીનતુલ
ઈદમ વ અલીયુન બાબોહા જણાવેલ છે તો
મજકુર હદીસથી સાફ જણાય છે કે પયગમ્બર
સં ઇદમના શહેર છે અને હજરત અલી અં
ઈદમના શહેરના દરવાજા છે, તો શહેર મોટો કે
દરવાજો તે જણાવો? ઉપરાંત એથી એટલું તો
ચોક્કસ થાય છે કે હજરત અલી અં તે
જમાનાના સર્વ હાજર લોકો કરતાં ઇદમમાં
પયગમ્બરે ખુદા સંની બાદ સર્વથી ચડી-
યાતા હતા તો જે જમાનાનો જે ઈમામ હોય,
તે વખતના સર્વ આલમાઓ કરતાં ઇદમમાં
પ્રવીણ હોવા જોઈએ, તો ચાલુ જમાનામાં
ઈસ્લામી કોમમાં સુન્નત જમાઅતમાં મહાન
આલમાઓ છે, તેમ શીઆહુઓ પણ ઘણા
આલીમો મોજુદ છે, તો તેઓ સર્વે ઉપરે
તમારા માની લીધેલા મોજુદ ઈમામની શ્રેષ્ઠતા
સાબીત કરવી જોઈએ કે નહીં?

જવાબ ૩૦ મો.

ભાઈ અએન! આપ “અન્તા મદીનતુલ એહમ”
વાળા હદીસથી શહેર મોટું કે દરવાજા પુછો છો તો પ્રથમે
રહાની ને મારફતી જાણનારા માટે આ સવાલ નકામો
છે. કારણ કે આપે સાંભળ્યું તો હશે કે:—

“મીમ કે પરદે કે અંદર ખુદા બોલ રહ્યા હો!”
વગેરે.

રઉનક જેવા મહાન સુધીની હજારે અલી માટેની
મુંનાકબો પણ આપે સાંભળી હશે ને સર્વ આખત તેપા-
સતાં ઇલમે રહાનીવાળાઓ હ૦ રસુલિલાહ, હ૦ અલી
અને ખુદાવન્દ તઆલાનો મરતબો એક સરખો જ ગણે
છે તેમાં કોઈ પણ બીન્નભાવ ગણુતા નથી પણ દુન્યવી
રીતે જોતાં એ જોમાં કાનો દરજ્જો મોટો તે જાણવા
માટે એક શખ્સે ચાલુ વખતના એક પ્રખ્યાત સુધી
લેખકને આવોજ પ્રશ્ન કરેલો તેનો જવાબ તેણે ટુંકમાં
આપ્યો કે “ઉપરની હદીસ મુજબ જીવંત વહી લાવલી
વખતે જ્યારે હ૦ રસુલિલાહ પાસે એક વખત આવતા
ત્યારે હ૦ અલી પાસે એ વખત આવતા એટલે કે
જીવંતને એહમના શહેરમાં જવા માટે દરવાજાને મળવું
પડતું અને પાછા બહાર નીકળતી વખતે પણ દરવાજાને
મળવું પડતું અને તેથી હ૦ અલીનો દરજ્જો સમજી
લેવો.” આ જવાબ અમે પણ આપને આપીએ છીએ

અને આપને તે પર સંતોષ થશેજ વધારે વીગતવાર ખુલાસો ૨૩ તથા ૨૯ માં આપેલ છે તે જોઈ લેવા તકલીફ લેવી.

મી૦ અએનના પત્રનો છેવટનો ભાગ.

મુજ સાહેબ ! ઉપર દર્શાવેલ પ્રશ્નો ૩૦ ફક્ત આપ તરફથી પ્રકાશમાં આવેલ ઇમાને મોબુદમાંથી કેટલીક શંકાઓ થતાં તે નીરવાણ કરવાનેજ પ્રયાસ કરેલ છે, અને તેવીજ રીતે અન્યોને પણ કંઈને કંઈ શંકાઓ થતી હોવી જોઈએ એમ ધારૂં છું, હવે જો આપ પ્રશ્નો સાથે ઉતરો પુસ્તક રૂપે પ્રગટ કરશે તો જરૂર ઇસ્લામી આલમમાં ઘણાજ પ્રકાશ થઈ શકશે ?

આપ ઇસ્માઈલી કોમમાં ઘણી મુદત થઈ ધાર્મિક પ્રકાશ કરવા કોશીશ કર્યા કરો છો, છતાં જોઈતું અજવાળું પાડી શક્યા નથી તેનો દુકંદ ઢાખેલો. કોઈપણ ઇસ્માઈલી બંધુ ઉપર કોર્ટમાં ધાર્મિક કેસ થતાં, ત્યાં બરકોર્ટમાં કુર-આનનો ઇનકાર કરે છે, (જુઓ હાલ બીબી તથા નુરબાઈ કેસો વીગેરે) તે કેટલી દીલગીરીની વાત છે અને આપ ઇમાને મોબુદ પણ પાક કુરઆને શરીફ ઉપરથી અન્યો (કે જે અરબીક ભાષામાં જેને એક અલીફનો પણ

જ્ઞાન ન હોય તેવાઓ ની શીખામણા ઉપર લક્ષ આપી બહાર પાડેલ છે, તે ખરેખર ત્રીચાર શીક્ષા પુરૂષને આપતું નથી.

આપ જ્યારે પણ પ્રશ્નો સાચના ઉત્તરો પ્રગટ કરો ત્યારે આપ અરેબીક કેરલું જ્ઞાન ધરાવો છો અને કેરલી ડીગ્રી મેળવેલ આલીમ છો, તેપણ બહાર આલમને જણાવવા કૃપા કરશો.

ઉપરના પ્રશ્નો કાંઈપણ અદેખાઈ અથવા દુશ્મનાઈથી કરેલ નથી એટલું ખાસ ધ્યાનમાં રાખવાનું છે !

પ્રશ્નોનાં ભાષાદોષ અથવા વ્યાકરણ રોષ જ્યાં હોય ત્યાં સુધારવા કૃપા કરશો, મેં વક્તા તરીકે અથવા લેખક તરીકેના અભ્યાસ કરેલ નથી, તેમ જ્યાં પ્રયાસ બહાને પાડેલોજ હોવાના સખમે કંઈ ભુલ થઈ ગઈ હોવી જોઈએ તો તે મારે ક્ષમા ચાહુ છું. તા. ૧૧-૧૨-૧૯

હીં હું આપને સદા સુમાળી ઉપ-
કેશક તરીકે જોવા ઇચ્છનાર આકાંક્ષી

“અમીન”

અમારો ખુલાસો.

પ્રિય બાંધુ અએન! આપના ત્રીસે સવાલોના જવાબ આપવા ઉપર મુજબ યથાશક્તિ કાશેશ કરેલી છે, તે આપને રૂચે અગર નહીં રૂચે તે જોવાનું એક બાબુ રાખતાં આપના અતઃકરણમાં રહેલા નીઃપક્ષપાત-પણાનાં કાંટામાં અમારા જવાબોને તોળી જોશો તો અમારા જવાબનું ખરાપણું આપ જાણી શકશો.

આપે સવાલો પુછવામાં જે સખ્યતા વાપરી છે તે માટે આપનો ઉપકાર માનું છું. હું કેટલું અરબી જાણું છું અને હું કેટલું એત્મ ધરાવું છું વગેરે ખુલાસો મેં વગાઉ આપેલ છે. એક અરબી અક્ષર નહીં જાણનારની સુચના ઉપરથી મેં થુક ઈમામે મોબુદ લખી છે, એવું અનુમાન બાંધવામાં આપે જરા ઉતાવળ કરી છે. ખરેખર આપની સમ.માં જેમ આવ્યું તેમ માનવાને આપ મુતયાર છો, તે માટે હું વધારે કાંઈ પણ કહી શકું નહીં!

આપે મજકુર સવાલો કાંઈપણ જાતની અદેખાઈ કે દુશ્મનાઈ વગર પુછેલા જણાવે છે તો તે માટે આપને ધન્યવાદ ધટે છે અને આપની વૃત્તી તેવીજ સર્વજ્ઞ રહે એવું હમણે છું.

હેવટમાં સવાલોના જવાબો આપવામાં જો કે
 દરેક પ્રકારની સમ્યક્તા અને માન જાળવવા કાળજી
 રાખેલી છે છતાં કાંઈ જગોએ આપની લાગણી દુખા-
 વાતું કાંઈ કારણે થાય તો તે માટે દરગુજરની દ્રષ્ટિથી
 નેશો એવું આજીજીથી માંગી લઉં છું.

એજ અરજ.

લી૦ આદીમે દીન.

ગુલામે ઈમામે મહિસુદ.

૮ લીલાઈ નાનજી હુલા.

૧૨૪

મીં આકાંક્ષીનો પત્ર અને તેનો ખુલાસો.

અમો મીં અએનના જવાબો લખી રહ્યા અને તેને પ્રેમમાં મોકલવાની તદ્દસરીમાં હતા, એવામાં મીં આકાંક્ષી નામના કાઈ જણાસુનો અમોને પત્ર મળ્યો તેમની ઈચ્છા અનુસાર અમોએ આજ જગાએ નિવેડો કરી નાંખવાનું વાળી ધાયું છે અને તેથી તેમનો આખો પત્ર નીચે આપીએ છીએ.

મીં આકાંક્ષીના પત્ર.

મહેરબાન સુવકતા અને સુઝ ઉપદેશક સાહેબ,

વલીસાઈ નાનજી હુદા બંગ-મુખઈ.

આપના તરફથી ઈમામે મોબુદ લા. ૨ જે પ્રગટ થવાની જાહેર ખબર હરમાઈલી સતપથ પ્રકાશ પુસ્તક ૪ માં આંક ૩ જા માં વાંચી અત્યંત આનંદ થયો છે, તે કાર્ય ખરેખર રતુતિ પાત્ર છે પરંતુ તે પ્રેમમાં મોકલાવ્યા પહેલાં આ એક બાબત ઉપર જરૂર લક્ષ આપવા મહેરબાની કરશે તો વારંવાર નવા લાગે છે પાવવાની કડાકુટ કઈક અશે આછી થવા સંભવ છે.

હકીકત નીચે મુજબ.

(૧) ઇમામ એટલે શું ? અને તેની આવશ્યકતા શું છે ?

(૨) ઇમામનું ચરીત્ર કેવું હોવું જોઈએ ?

(૩) પ્રાચીન ઇમામ અને અર્વાચીન ઇમામનાં કાંઈ ભેદ છે કે નહીં ? જો હોય તો તે શું તે જણાવો !

(૪) પ્રાચીન ઇમામો અર્વાચીન ઇમામો મ્વાફીક દુન્યવી માયા સંબંધિતા હતા કે કેમ ?

(૫) ફરેક ઇમામ પોતાના સમયમાં પોતાના ટોળાને પોતાની પછવાડે ખુદાની ઈઆદત કરાવતા હતા, અને હમણા તે રીત્રાજ કેમ બંધ પડ્યો છે ?

(૬) ઇમામમાં નમ્રતા કેટલી હદ સુધી હોવી જોઈએ ?

(૭) ઇમામને ઇશકે અટલાહમાંજ વક્ત વીતાડવો જોઈએ કે અયાશીમાં ?

(૮) હજરત અલી અ. પોતાના જમાનામાં પોતે જવની સુકી રેડલીઓ ખાઈ મહિવત મજબૂરી કરી ગરીબોને ખવડા-

વતાં અને દુન્યવી માયાનો સંમહ
નહોતા કરતા અને આજ તે જમાનાથી
વિરૂદ્ધ વર્તન થાય છે તો તે અને આ
જમાનામાં ફેર શું ?

(૯) ઇમામોની રચતિ કેવી હોવી જોઈએ ?

(૧૦) ઇમામ અને દુનીયાદારીમાં શું
ફરક છે ?

(૧૧) આગલા ઇમામોની સ્વતંત્રતા અને
પરતંત્રાનો સંબંધ કોની સાથે હતો
અને હાલનાનો કોની સાથે છે ?

(૧૨) જેમ ઇસ્માઈલી જ્ઞાતીમાં ઇમામ છે,
તેમ કોઈ બીજા મજહબમાંથી કોઈ
રાખસ પરહેઝગાર થઈ પોતાને ઇમામ
તરીકે ગણાવે તો તેને માન્ય રાખવો
કે કેમ ? ઇમામને આજખવા શી રીતે ?

(૧૩) દુન્યામાં દુન્યવી અયાશી છુંગી કાણ
સોગવે ? ઇમામ કે દુનીયાદાર ?

(૧૪) આખેરતમાં દુન્યવી પરહેઝગાર રાખસ
ને આરામ મળશે કે અયાસી ઇમામને ?

(૧૫) પયગમ્બર સંદેશ મારખીક ભાષાનું
ઈલમ ધરાવી જ્ઞાન મળવો નીતિજ
ગણાયા અને તેમના તરફથી વંશપર-

પરં ઇમામની ગાદીએ બેસનાર એજ વર્તનથી ચાલ્યા આવ્યા જ્યારે આજે દરેક ભાષા શીખી નીતિજ્ઞ ગણાય છે અને અરેબીક ભાષા તરછોડી દેવાય છે, તો અરેબીક ભાષા ઉચ્ચ છે કે હાલની અન્ય ભાષા ?

(૧૬) પયગમ્બર સાહેબ અને ત્યારપછી હજરત અલી અઃ પાતાની જીંદગી પર્વત કેવી રીતે વર્ત્યા ? અને તે દીવસથી આજ લગીમાં ક્યારથી ફેર પડી ગયો કે જેથી આજે અરેબીક ભાષાથી સદન્તર દૂર રહેવું પડે છે.

(૧૭) ગત ઇમામોના ચારીત્રો અને સહન-શીલતાની પ્રશંસા કરવી જોઈએ કે નહીં ?

(૧૮) ગત ઇમામોના ચારીત્રો પડવા અને સાંભળવા ? કે વીતી ગયેલ ઇમામોની નસીહતો ગ્રહણ કરવી ?

(૧૯) હિન્દુ દેવતાઓ પણ શું ગત ઇમામો કરતાં શ્રેષ્ઠ હતા ? કે જ્યારે તેઓના દૃષ્ટાંતો અપાય છે, અને ઇમામોના દૃષ્ટાંતો બંધ થાય છે.

(૨૦) ગત ઇમામો ઇતીહાસીક પુરાવાથી પોતાના જમાનામાં દરેક મનુષ્ય કરતાં ઇતિહાસમાં શ્રેષ્ઠ હતા તો ચાલુ જમાનામાં જેને ઇમામ ગણાવામાં આવે છે તે ચાલુ જમાનાનાં સર્વ ઇતિહાસ દરવાજાનાર કરતાં શ્રેષ્ઠ હોવા જોઈએ કે નહીં ?

ઉપર મવાદીક કેટલીક શંકાઓ ઇસ્માઇલીઓ સીવાય અન્ય મુસ્લમાનો સાથે સમાજમાં થતાં નાંચો વાર વાર કરી જણાવે છે, ત્યારે ઉત્તરો કાંઈપણ આપી શકતા નથી જેથી આપ ઇમામની ચોખ્ખવટ કરવા પ્રકાશી નીકળેલા હોવાથી આપને સુખતા આપી થોડા જણાઈ છે જેથી ઇસ્માઇલી સતપંથ પ્રકાશદારા આપને આપી છે, મારે આ શંકાઓ અને અન્ય એવી બીજી શંકાઓનો તોડ કરી ઇસ્માઇલીઓ સાથે અન્ય ઇસ્લામ દેહી શકે નહીં તેવી મજબુત દલીલો સાથે ઇમામો મોમુદ સાગ બીજો જાહેરાતમાં લાવશે તો ખરેખર મજબૂત પ્રકાશ પડી શકશે.

હાલ આપ કંઈ પદ્ધતિસર શરૂ કરેલ છે, તેથી હું અજ્ઞાન છું મારે આપને યાદી આપેલ છે, ધર્મની જાળમાં મુમુક્ષુને જે કંઈ પુછવું હોય તેની જુદ હોય છે જેથી દોષ ક્ષમા કરી નમ્ર હૃદયે વીચાર કરી દરગુજર કરશો.

તા. ૧૧-૧-૧૯૨૦

લી. “આંકાંક્ષી”

ના યોગ્ય સ્વીકારશો.

અમારો ખુલાસો.

ભાઈ આંકાંક્ષી! આપના પત્રમાંના વીશ સવાલોમાંના ધણાંખરા સવાલોના જવાબો અમેએ મી. અએનને આપેલ ત્રીસ જવાબમાં આવી જતા હોવાથી, તેની પુનરવર્તી કરવાની જરૂર જણાતી નથી અને તેથી તેના જવાબમાં ફક્ત મજબૂર જવાબોના હવાલાઓજ આપેલા છે, તે આપ વાંચી મનન કરી જોશો, તો આપ પરાંપર જવાબ મેળવી શંકાઓનું સમાધાન કરી શકશો.

જવાબ ૧ લો “ઈમામ” તો અર્થ “એલિફ અઅમિનકુમ” વાળી આવૃત્ત જે જવાબ ૨૮ માં આપવામાં આવેલ છે અને જેનો ખુલાસો આપણથી તે જગોએ કરવામાં આવેલ છે તે જોઈ લેવા કૃપા કરશો.

જવાબ ૨-૩-૪-૫-૬-૭-૮-૯-૧૦-૧૧-૧૩-૧૪ = આ સવાલ તો ધમામના કાર્યો માટે હદ બાંધવા બાબતના છે એ માટે અમારા જવાબ ૭-૮ તથા અન્ય જે જે જગ્યાએ તે બાબતનો ખુલાસો હોય તે તે વાંચી લેવા કૃપા કરવી.

જવાબ ૧૨ મો-આ માટે અમારો જવાબ ૫ મા પુરતા ધ્યાનથી વાંચી જવા મહેરબાની કરવી.

જવાબ ૧૫ મો ૧૬ મો-આપ ભાષા ઉપર વધારે વજન આપો છો પણ ભાષા એ કંઈ મુકતીનું સાધન નથી એમ એક નાનું બચ્ચું પણ સમજી શકે છે અને એ માટે આપ સવાલ કરો છો એ જોઈ અમોને તાબુખી ઉપજે છે. ખુદાવન્દ તઆલાએ તો ફરમાવ્યું છે કે-

“અમે કોઈ પયગમ્બરને પોતાની કામની ભાષા સીવાય મોકલ્યો નથી (તે ભાષા સહીત મોકલ્યો છે) એટલા માટે કે તે ધર્મ-નિયમોનું તેઓને માટે વર્ણન આપે. પછી જેને ખુદા ચાહે છે તેને તે આડે રસ્તે લઈ જાય છે અને જેને ચ્હાએ તેને સીધો રસ્તો બતાવે છે, અને તે શક્તીવાન અને સત્ય કરનાર છે.”

(સુરતો-એબ્રાહિમ આ. ૪ થી)

એ મુજબ અરબસ્તાનનાં હ૦ રસુલિલાહ રહે-વાસી હોવાથીજ અરબી ભાષામાં ફરઆન ઉતર્યું અને તેજ મુલકની ભાષા સાથે પયગમ્બર આવ્યા પણ જસ આપ લાખો ખ્યાલ કરો કે ઉપરની આયત મુજબ જો હિન્દુસ્તાનમાં પયગમ્બર ઉતર્યા હોત તો કઈ ભાષા સાથે હોત ? મતલબમાં ભાષા સાથે ધર્મને કે ખુદાવન્દ તઆલાને કંઈ લાયકું, વળગતું નથી. ખુદાવન્દ તઆલા ફરમાવ્યું છે

સમજવાની તાકત ધરાવે છે. તે ૧૧ પાસે દરેક ભાષાઓ સરખીજ છે અને તેથીજ ખુદાવન્દ તઆલાએ એજ આપતમાં ચોખે ચોખું ફરમાવ્યું છે કે—

ખુદા જેને સ્હાય છે. તેને સીધો રસ્તો બતાવે છે. (ભાષાનું જ્ઞાન નહીં.)

જવાબ ૧૭ મો—ગત રાજીઓના ચરીત્રો ચાલુ જમાનાના રાજીના વખતમાં વાંચવા અને વખાણવા જેટલા જરૂરના, ઉપયોગી અને ફાયદાકર્તા છે. એટલાજ ગત ઇમામોના ચારીત્ર વગેરે હાલતા જમાનાના ઇમામના વખતમાં વાંચવા, વખાણવા, જરૂરના ઉપયોગી અને ફાયદાકર્તા છે.

જવાબ ૧૮ મો—ગત અને વાંતી ગયેલાનો અર્થ એકજ છે. “વારો તેની આણ” એ કહેવત જગ-મશહુર છે. ગત કે વાંતી ગયેલા રાજીઓના હુકમ અને કાયદા ઉપર અમલ કરનાર અને ચાલુ રાજીના હુકમો અને કાયદાની દરકાર નહીં કરનાર જેવીજ સ્થિતી ગત ઇમામની નસીહતો પર અમલ કરનાર અને ચાલુ જમાનાના ઇમામના હુકમ અને કાયદાની નહીં દરકાર કરનારની છે.

જવાબ ૧૯ મો—હિન્દુ દેવતાઓ યાને હિન્દુસ્તાનના મહાન પુરૂષો પણ અગાઉના જમાનાના હિન્દુસ્તાનના લોકોના રાહનુમા (હાદી), હતા અને તેઓને પણ ખુદાવન્દ તઆલાએ મોકલ્યા હતા જેમ ખુદાવન્દ તઆલાએ ફરમાવ્યું છે કે—

“નથી કોઈ એવી કામ કે જેના પર હાદી મોકલવામાં આવ્યો નહિ હોય.”

તો હિન્દુસ્તાનના વતનીઓ અતી પ્રાચીન કામ છે, તેમના પર પણ ખુદાવન્દના કહિલ મુજબ હાદી યાને પયગમ્બરો મોકલવામાં આવ્યા હતા અને તેઓજ તે મહાન પુરૂષો છે અને એક લાખ અને ચોવીસ હજાર પેગમ્બરોમાંના તેઓ પણ હોવા જોઈએ, એમ ખુદાવન્દતઆલાના મજકુર કહિલથી સાબીત થાય છે, તો ઇસ્લામી ગણુવનારે તે પેગમ્બરોના દરેકને બરહક સમજવાજ જોઈએ અને જો બરહક સમજે તો ઇમામો કે પેગમ્બરોથી તેમનો ઉતરતો દર-જન્ને ગણુવાની મુખાઈ અને ખેચદખી નહીજ કરવા જોઈએ અને તેથી તમારા ૧૮ માં સવાલના જવાબ મુજબ તેઓને પણ ગત ઇમામો જેવાજ ગણુવા જોઈએ અને તે મુજબ તેમની પ્રસંશા વગેરે થાય તે વાસ્તવીક અને વ્યાજબી છે.

જવાબ ૨૦ મો-આ માટે અમારો જવાબ ૨૩-૨૬-૩૦ વાંચી જવા તેકલીફ લેવી,

એજ અરજ.

લી૦

વલીલાઇ નાનજ હુદા.

મી૦ ગુલામહુસેનભાઈ જંગબારવાળાને જવાબ.

ધમામે મોબુદ મુદ્દું જવતું કરી શકે છે.

ભોવંનગર (કાકીયાવાડ) મુકામે પ્રગટ થતું ધરના અંશરી માસિક શહેનગત કિતાબ ૨૮ મી હિસ્સો ૧૧ પાને ૩૪૧ માં મી૦ ગુલામહુસેનભાઈ “ધમામે મોબુદનું રેવ્યુ”ના હેડીંગ હેઠળ જે લખાણ કરે છે તેમાં ખાસ મુદા તરીકે “ધમામે મોબુદ મુદ્દું જવતું કરી શકે” એ દલીલ પેશ કરે છે. આ દલીલનો જવાબ આજ બુકમાં સમાઈ જાય એવા હેતુસર તથ્યાર થયેલ આ બુકને બાઈન્ડીંગમાં જતી અટકાવી, આ બાબત દાખલ કરવાનું વાજબી ધાર્યું છે.

મી૦ ગુલામહુસેનભાઈ જંગબારવાળા
જવાબે છે કે:—

ચચાં ઉપરથી ઉપજતો વિચાર અને
સુખ્ય સુદો.

“મીં અલીબનના જવાબમાં હાથ નાથ
સાહેબે જે ટુંકમાં ખુલાસો આપ્યો હતો તેમાં
આ નીચલી વિગત સાથે જોડી લેવામાં આવત
તો આ ચચાં લખાવવાને મીં એડીટર સાચેજ
હિમ્મત કરત, ઇમામની સીફતોમાંથી મુરદાને
જીવતું કરવું ઇત્યાદી સામાન્ય માણસોથી નહીં
થઈ શકે તેવાં કામો વડે ઇમામની સન્માનની
ફલીલ હાથ નાથ સાહેબે ગણાવી છે તો તે
ફલીલવડે ઇમામે ઝમાનના કાવા કરનારાઓ જો
મેઝ્મણા બતાવી શકતા હોય તો તેમને માનવા
હાથ નાથ સાહેબ તઈયાર છે, એવાં હાથ
નાથ સાહેબનાં લખાણના જવાબમાં મીં
અલીબને ખરો જવાબ ન આપતાં વાતને આડી
મરડી નાંખી છે, કે હં હસા તથા ખુઝર્ગ શમ્સ
તમેકે મુરદાને જીવતું કરેલ છે, એમને ઇશાના
અશરીઆ ઇમામ તરીકે ગણશે કે? હાથ નાથ
સાહેબના મીં અલીબનને આપેલા જવાબમાં

આ વાક્ય જોડવાને હું દુરસ્ત લેખું છું કે “માસ કરેલા સવાલનો મીઠો અક્ષીજન સીધો જવાબ આપતા નથી, હું એમ કહું છું કે મારી માન્યતા મુજબ ઇમામે ઝમાન ગાયબ છે, જ્યારે મીઠો અક્ષીજન ઇમામે ઝમાનને હાજર મનાવે છે, અને તો મારો અગાઉનો સવાલ આખાદ વગર જવાબ મળ્યે કાયમ છે કે જેઓ ઇમામે ઝમાન હાજર હોવાનો દાવો કરે છે તેઓ મુરદાને જીવતાં કરી શકે છે? જો તેવા ઇમામો મુરદાને જીવતાં કરી શકતા હોય તો હું તેવા ઇમામોને માનવા તઈયાર છું” મીઠો અક્ષીજન, અને તેની સાથે મીઠો એડીટર એવી સાબેતી આપી શકતા હોય કે તેમણે માનેલા ઇમામની અંદર એવી કુદરત છે કે તે મુરદાઓને જીવતાં કરી શકે છે તો ‘માત્ર હાજી નાજી સાહેબ તો શું તમામ મુસલમાનો તેમને ખુદાનો પ્રતિનિધી ગણવા તઈયાર થશે અને મુસલમાનો સીવાય બીજા લોકો તેને દઈવી મુરૂપ ગણશે, પણ આજ દીન સુધી ઇમામે ઝમાન

નના દાવો કરનારાઓએ કોઈ મુરદાને જીવતાં કરવાની ખખર આખી દુન્યામાં આહુર આવી નથી.”

અમારો ખુલાસો.

“ઈમામે મોમુદ”ની સીકાતોમાંની એક મુખ્ય સીકાત મુરદાને જીવતું કરવું તે છે “એમ મીં ગુલામ-હુસેનભાઈ જંગઝારવાળા જણાવે છે. અમો તો એટલે હદ સુધી ઢહીએ છીએ કે ઈમામ મુરદું જીવતું કરી શકે છે એટલું જ નહિ પણ ઈમામથી નીચેના દરજ્જાના પીર પણ તેવી રીતે મુરદું જીવતું કરી શકે છે જે માટે મલ્કાન પીર શમ્સ તબ્રેઝ કે જે હસમાઈલી પીરોમાંના એક છે, તંજોએ પણ મુરદું જીવતું કરેલ હોવાનું સાબેત છે.

વળી મીં હાજી ગુલામઅલીને તેઓ જવાબ આપવા માટે શીખામણ દેતા હોય છે કે “જો તેવા ઈમામો મુરદાને જીવતું કરી શકતા હોય તો હું તેવી ઈમામેની મામલો નાકુમાર લઉં.”

ત્યાર બાદ તેઓ જણાવે છે કે “પણ આજ દીન સુધી ઈમામે ઝમાનમાં દાવો કરનારાઓએ કાંઈ મુરદાંને જીવતાં કરવા ની ખબર. આખી દુન્યામાં બહાર આવી નથી.” તો જણાવવાનું કે જેઓને હિદાયત લેવાની ગરજ છે અને હાદીની શનાખત મેળવવા ઇન્તેઝાર છે. તેઓને તેવા સાચા હાદીની હિદાયત તુરત મળી શકે છે અને નહાતી જણાતી બાબતમાંથી મહાન બોધ મેળવી શકે છે.

આજનો ચાલુ જમાનો બહેમનો નથી. ચાલુ જમાનામાં મુરદાંને જીવતું કરવું એટલે મરી ગયેલા માણસને જીવતું કરવું એ કેટલું બહેમ બરેલું ગણાયમાં આવે? તે આજના જમાનાનો અબ્યાસક સારી રીતે સમજી શકે છે. અમારો ઇસમાઇલી દીન શીલોસોશીયી બરેલો છે. અમો હિઝ હાઇનેસ નાં આગાખાનને ચાલુ ઝમાનાના ઈમામે મહબુદ તરીકે માનીએ છીએ. તેઓ નામદારમાં એક સાચા ઈમામની દરેક સીદાતો બેઠએ છીએ, અમારા એ નામદારે એક મુરદું તો શું પણ એક આખી મુરદાસ કોમને જીવન કરી છે. તેઓને નામદારનાં

મુરીદોના બોલથી સાબીત કરવા નથી માંગતા, પણ
ધરણામી આગેવાનોના શબ્દોથી સાબીત કરવા માંગીએ
છીએ જેનો પુરાવો નીચે આપીએ છીએ.

હમારે મોબાઇલ સુરકુ જીવતું કરી શકે છે.

જ્યારે નાં આગાખાન તાં ૧૧ મી જાનેવારી
૧૯૧૩ ના રોજ સુરત મુકામે પધાર્યા ત્યારે આગેવાન
સરદાર સમયદાસજીએ એકસે પોતાને ત્યાં તેઓ નામદારને
ખાસ આમંત્રણ કરી બોલાવ્યા હતા જે પ્રસંગે સુરતના
આગેવાન શહેરીઓ હિપરાંત સુરતના કલેક્ટર સાહેબ
મીં એડરશન, આસીસ્ટન્ટ કલેક્ટર મીં રોજનીક
પોલીસ સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટ મીં મેકડોનલ્ડ, જલ્લા જજ મીં
એડવોકેટ, નગરશેઠ મીં બગુબાઈ, ખાં ખાં મીં ખમ-
નજી એલજી મોદી, ખાં સાં મોલતી મીં અખટલ
કાદર, તથા બાઈ, મુલ્તાં મહમદજી મશકતી તથા
મીં નુરમહમદ શેખ વગેરે આગેવાન સંબંધીત મહત્વના
દાખરે હતા.

સરકારમાં આં સર સમયદાસજીએ એકસે
મીં આગાખાન સંબંધીત દાખરે આપેલો છે.

બાદ અન્નુમને ઇસલામ તરફનું માનપત્ર સમ્પિદ અણુલકરે વાંચી સંભળાવ્યું હતું, જેમાં નાં આગ્રહ ખાન સાહેબની જળજળ તારીફ કરવામાં આવી હતી, જેમાં ખીજ પેરામાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે:-

**અન્નુમને ઇસલામના માનપત્રનો
થોડોક ભાગ.**

“આપ શેહનસાહી ખાનદાનના આલી-નાયબ હોવા છતાં હામીએ, ઇદમ અને મુસલમાનોના હકોના સરપરત કરનાર એક બાહોશ ફર્યાદ, હીંદના સમગ્ર મુસલમાનો માટે કોમી અને મુલ્કી ખીદમત બજાવી આવવામાં સુર્ય માદક પ્રકાશીત છે, અને સર સમ્પિદ સાહેબના મનમાં જે ખ્યાલો અને ઇરાદા હતા, તે સરવે આપે સાંભળેલા સીધ્ધ કરી બતાવ્યા છે અને સર સમ્પિદના ગુજરવા પછી—

મુરદા સમાન અવસ્થામાં પડેલી (મુસલમાન, કે જે સજીવન કરી બતાવી—

સર સમ્પિદ સાહેબની બીચીશ વાણી ખરી કરી બતાવી છે; જેમકે “મરદી અઝ હવજ બીફન આયદ

વં કાર બંકુનદ ” એટલે અણુધાર્યો એક પુરુષ બહાર આવી કામ સંપુર્ણ કરી બતાવશે અને જે હમદર્દી અને ઉદારતા બાલકને લડાઈના ઝખમી ગાઝીઓ તથા યતીમ બચ્ચાંઓ તથા વીધવાઓની અંતઃકરણથી કાંધી હતી તે માટે ઇસ્લામીઓમાં સંતોષ અને ખુશાલી વ્યાપી રહી છે. દુકમાં આપ નામદાર પુણુ કળાએ ચઢેલા પ્રકાશ રૂપ છે. વગેરે.”

બાઈ ગુલામ હુસેન! ઉપરના માનપત્રમાં સમાયેલા શબ્દો આપ જે ઇમામે મોબુદની શોધ ખરા અંતઃકરણથી કરવા નીકળો તો, રસ્તો બતાવનારા માલુમ પડશે. ઉપરના માનપત્રનાજ કેટલાક બોલો જે અમારા નાં આગાખાન માટે એક ઇસ્લામી સંસ્થા તરફથી ઉચારવામાં આવેલ છે તેમાં, અમો તે નામદારના ખાકશાર મુરીદો એક સાચા ઇમામમાં હોવી જોઈતી સધળી સીદાતો જોઈ શકીએ છીએ જેમંક—

૧. તેઓ નામદાર શહેનાદી ખાનદાનના આલીનસખ છે.
૨. તેઓ નામદાર હામીએ હદિમ અને મુસલમાનોના હકોના સરપરત કરનારા એક આહુશ રૂપાય છે.

૩. તેઓ નામદાર ઇસ્લામી કામી અને મુસ્લી ખીદ-
મત બળવી લાવવામાં સુર્ય માફક પ્રકાશીત છે.

૪. તેઓ નામદાર મુરદા (સમાન અવસ્થામાં પડેલી
કામને) સજીવન કરનાર છે.

૫. તેઓ નામદાર અણુધાર્યા એક મહાન ઇસ્લામી
નર તરીકે ઇસ્લામી ઇલમી કાર્યને સંપૂર્ણ કરનાર છે.

૬. તેઓ નામદાર ઇસ્લામીઓને સંતોષ આપે અને
ખુશાલી ઉત્પન્ન કરે એવી હિદાયતા અને હમદદી
ધરાવનારા નર છે.

૭. તેઓ નામદાર પુણ્ય કળાએ ચઢેલા સુર્યના પ્રકાશ
રૂપ છે.

ઉપરની સાત બાબતો જે ઇસ્લામના ખસ પેશ-
વામાં યાને એક સાચા ઇમામમાં હોવી જોઈએ તે
સઘળી તેઓ નામદારમાં મોજુદ છે, એમ ઉપર મુજબ
સાબેત થાય છે. તે સીવાય એક સાચા ઇમામમાં હોવી
જોઈતી અન્ય સીદાતો તેઓ સંપૂર્ણ રીતે ધરાવે
એમ અમે તેઓના કાર્યોથી અનેક વખત જોઈ શકીએ
છીએ પણ—

“એ પુવા સુર્યની શરાની બેઠ ન શકે
તો સુર્યના વાંક નથી.”

એ સીવાય આપ માટે અમો વધુ શું કહીએ?

વળી મીં ગુલામ હુસેનભાઈ! આપ તે બાદ
જણાવો છો કે:—

“મીં અલીગનનાં લખવા મુજબ હં ઇસા
અલમ હિસલામ તથા બુબુર્ગ શમ્સ તબ્રિઝે મુરદા
હવતાં કર્યાં હતાં. હં ઇસા અન્ના બારામાં તો કુરાન
સાક્ષી પુરે છે કે તે હજરતે આવો મોહમ્મદ બતાવ્યો
હતો; જ્યારે બુબુર્ગ શમ્સ તબ્રિઝના બારામાં મીં અલી-
ગને કાંઈ સાબેતી આપી નથી. વગેરે.”

ઉપર મુજબ આપ બુબુર્ગ શમ્સ તબ્રિઝે મુરદાને
હવતું કરવા બાબતમાં મીં અલીગન પાસે સાબેતી
માંગો છો પણ એ બાબત સુર્યની હસ્તી જેવી સાબેત
છે. હિન્દુ આલેમો પણ આ બાબત સત્ય માને
છે, જ્યારે આપ એક ઇસ્લામી હોવા છતાં, એક ઇસ્લામી
મહાન પુરુષના જાહેર કાર્યથી નાવાકેદ છો તે જોઈ
તાજીબ થઈએ છીએ.

હ૦ શસ્ત્ર તથિએ મુરદું જીવતું કર્યા બાબતમાં
મી૦ મહાસુખબાઈ ચુનીલાલ વિસનગરવાળા અનવર
કાવ્ય આવૃત્તી પાંચમી નામની મશહુર કીતાબના દીખા-
આમાં પાતે ૨૭ માં જણાવે છે કે:-

કીતાબ અનવર કાવ્યમાંથી ઉતારો.

“શસ્ત્ર તથિએ પરમેશ્વરનો ખરો આશક ફકીર
હતો, તે કબ્રસ્તાનમાં પડી રહેતો હતો. એક દીવસે
બાદશાહનો છોકરો મરી ગયો તેથી બાદશાહે તમામ
શાસ્ત્રકારોને બેગા કરી હુકમ કર્યો કે “તેને જીવતો કરો
નહી તો બધાને મારી નાખીશ.” આવા હુકમથી શાસ્ત્ર-
કારો મુવાને જીવતો કરે એવા માણસની શોધ કરવા
લાગ્યા તો કબ્રસ્તાનમાંથી આ શસ્ત્ર તથિએ મળી આવ્યો
અને તેને બાદશાહ આગળ ખડો કર્યો. શસ્ત્ર તથિએ
શરૂઆતમાં જાહેર કર્યું કે “હું આ છોકરાને જીવતો
કરીશ અને આ બધા શાસ્ત્રકારોને મરતા બંધાવીશ
પણ મને ખાતરી છે કે તમે બધા શાસ્ત્રકારો મને
મારશો.” બધાએ કહ્યું કે “અમે તને કંઈ નહીં કરીયે”
ત્યારે શસ્ત્ર તથિએ બાદશાહને કહ્યું “હું

એઈજની” (ઉઠ મારા હુકમથી) આ શબ્દોથી છોકરા જીવતો થયો.”

એ સીક્ષા અન્ય પુસ્તકોમાં પણ ઉપરની વાત મળી આવે છે અને અમારા ઇસમાઈલી શાસ્ત્રોમાં તો આ બાબત ઠેક ઠેકાણે નજરે પડે છે.

મીં ગુલામ હુસેનબાદ ! જેવટમાં આપ નામદારને અર્જ ગુજરવાની રજા લઉં છું કે, આપનો મુદ્દો મુરદાને જીવતું કરવાનો જવાબ અમોએ ઉપર આપ્યો છે તેથી સંતોષ થશે છતાં આપ શરીયતી પાછરીથી આગળ વધેલા નહિ હોવાથી એ બાબત આપના ધ્યાનમાં કદી નહીં ઉતરે તે માટે આપે આગળ વધવું અને શીલસુરીનો અભ્યાસ કરવો કે જેથી આવી ગુદ બાબતો સમજવા આપ શક્તીવાન બનો.

ખુદાવન્દ તઆલા આપ અને આપ જેવા ખરા જીજ્ઞાસુઓને હિદાયત બક્ષે એવી દુઆ ગુજરી આ નાનકડું પુસ્તક ખતમ કરીએ છીએ. વસ્સલામ.

તદન મફત !

તદન મફત ! !

આ કિતાબ

દાઉદી વહોરા તથા ઇસ્તાઅશરી ગ્રહસ્થાને પોસ્ટેજ

માટે અર્ધો આનો મલવાથી મફત મોકલવામાં આવશે.

